

## הישיבה המאה-ושבעים-ושש של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, כ' באייר התש"ן (15 במאי 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

### א. שאלות בעל-פה

היו"ר ש' דיין:

הנני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת. יש שאלתא בעל-פה לשר לקליטת העלייה. לצערי, השר איננו. לכן אני עובר לסעיף אחר בסדר-היום.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אם אני טועה, זו לא הפעם הראשונה שיש קושי בתיאום בין שר הקליטה לבין הכנסת.

היו"ר ש' דיין:

את השאלתא הזאת צריכים להפנות לשר לקליטת העלייה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
ליושב-ראש.

היו"ר ש' דיין:

נכון. יושב-ראש הכנסת כבר דיבר פעמים מספר על הנושא הזה, ששרים נעדרים מהישיבה, ויש להצטער על כך ששר הקליטה איננו. השאלתא מופנית אליו.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר כנסת שאינו מופיע, השאלתא שלו נמחקת. זו סנקציה במקומה. יש סדר-יום לחברי הכנסת. אילו היתה זו הפעם הראשונה, לא הייתי מעיר. אני יודע על יותר ממקרה אחד, והוא לא השר היחיד.

היו"ר ש' דיין:

אתה יושב בוועדת הכנסת. אתה תציע שם סנקציות לגבי שרים. אני מבטיח לך שאני אביא את זה בפני נשיאות הכנסת.

### ב. סקירת השר ד' מגן על פעולות משרד התקשורת

היו"ר ש' דיין:

הסעיף הבא בסדר-היום: סקירת השר דוד מגן על פעולות משרד התקשורת. כבוד השר, בבקשה.

השר ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, ענף התקשורת בישראל נמצא בתנופת צמיחה שכמוה לא ידע בעבר. התמורות המתחוללות הן תמורות של ממש, ותשפעה על אורחות החיים של כל פרט ופרט בתוכנו ועל המרקם החברתי-הכלכלי של החברה הישראלית ככללה.

אני מוצא חובה נעימה לציין את תרומתי של שר התקשורת לשעבר, חבר הכנסת גד יעקבי, לקידום תמורות אלו ולהפיכתו של ענף התקשורת לענף בעל שיעורי הגידול הגבוהים במשק.

גד יעקבי התפטר מתפקידו ב-15 במרס 1990, ומאז השתדלתי אני ללמוד את ההיקף והעומק של הפעילות של המשרד, המנוהלת על-ידי צוות מוכשר ומסור בראשותו של מר יצחק איש-הורביץ.

התמורות שבהן מדובר תחילתן בחידושים טכנולוגיים, דוגמת המעבר לתקשורת ספרתית, שילוב תקשורת ומחשבים, לוזיני תקשורת, סיבים אופטיים ועוד, והמשכן בשינויים בדפוסי הצריכה וביצירתו של זחף לשירותים חדשים ומגוונים יותר, המכתיב מצדו המשך התפתחות וחידושים בשירותי הבזק, הדואר והשידורים לציבור.

בד בבד, הולכת ומשתרשת ההכרה בתפקידה של התקשורת כמנוף לצמיחה כלכלית ולהעשרה חברתית.

התקשורת וזמינות המידע בזמן אמיתי, ללא מגבלות של מרחקים וגבולות, מהוות כיום תנאי הכרחי לקיום ולפיתוח של משק מודרני, המתחרה בשווקים בין-לאומיים.

אולם, מעבר להשלכות הכלכליות נודעות להתפתחויות בתקשורת השפעות כמעט על כל מגוון הפעילות החברתית ועל מכלול חיי הפרט במדינה. תהליכי הדמוקרטיזציה שעוברים לאחרונה על מדינות לא-מעטות בעולם נשענים במידה רבה על ההתפתחות הטכנולוגית המהירה בתחום התקשורת והמידע. גם השינויים המסתמנים במבנה ובהרגלים של התעסוקה והעבודה, באופי תרבות הפנאי ובאופן ניהולם של משקי הבית של אוכלוסיות נרחבות, נובעים בחלקם הגדול מזמינותם של שירותי תקשורת ותקשוב חדישים ומהירידה המתמדת במחיריהם.

מדינת ישראל שואפת לתפוס את מקומה בין המדינות המתקדמות בתחומי התקשורת והמחשוב. ענף התקשורת והמידע מתאפיין בהתפתחות מהירה וגידול מתמיד בהשקעות לפיתוח. במהלך החומש הבא יושקעו בתחומי התקשורת השונים שבאחריות משרד התקשורת כ-6.5 מיליארדי ש"ח, שהם כ-5% מסך ההשקעות הצפויות במשק באותה תקופה. למעלה מ-95% מההשקעות אלה אינן מתקציב המדינה. מהן 4 מיליארדי ש"ח באמצעות חברת "בזק"; כ-300 מיליון ש"ח באמצעות רשות הדואר; כ-800 מיליון ש"ח במערכות הטלוויזיה בכבלים; כ-500 מיליון ש"ח בתחנת הממסר של "קול אמריקה"; כ-400 מיליון ש"ח בפריקט הלויין "עמוס", ובאמצעות משרד התקשורת במישרין – במשרדים, בערוצי לוויין וכו' – קרוב ל-100 מיליון ש"ח.

ההשקעות בפיתוח יביאו להרחבת תשתית הטלפונים, הדואר, התקשורת ההמונית ברמות רדיו וטלוויזיה, ושירותי התקשורת והמידע האחרים.

ענף התקשורת והמידע משמש מנוף חשוב להשגת יעדים לאומיים: תשתית תקשורת כלל-ארצית מתקדמת ושוויונית תסייע בקידום תהליכי פריסת ההתיישבות ושילוב מגוון

הלקוחות בעלי קו משותף — מ" 10% מכלל המערכת ב" 1984 ל" 3% כיום.

בשנת 1984 היה הזמן הממוצע להמתנה להחנקת טלפון שנתיים וחצי. אם אני מדבר על זמן ממוצע, סימן שהיו כאלה שחכו זמן רב יותר. היום, לשמחתנו, עומדת תקופה זו על פחות מחצי שנה בממוצע, ויש מקומות שאפשר להחזיק בהם טלפונים בטווח של ימים ספורים לאחר ההזמנה. החברה צופה, כי בסוף שנת 1990 יהיה הזמן הממוצע להמתנה להחנקת טלפונים שלושה עד ארבעה חודשים.

בשנת 1989 כלל סל ההתקנות של חברת "בזק", בין השאר, 136,000 קווים חדשים; 318 מרכזות פרטיות; 53,000 שלוחות במרכזות פרטיות; 750 טלפונים ציבוריים; 482 קווי טלקס; 3,808 מכשירי פלאפון; 1,580 קווים ספרתיים להעברת נתונים.

בשנה זו החלה "בזק" בשילוב סיכים אופטיים ברשת המקומית בתוך הערים. ברשת הבינ-עירונית משולבת טכנולוגיה זאת זה כבר. עד כה הופעלו ברשת הארצית כ-1,000 קילומטר של כבלים אופטיים, אשר 400 קילומטר מתוכם הונחו במהלך 1989.

חברי הכנסת, בשבוע שחלף והשבוע עסקנו רבות בענייני הפרטת חברת "בזק". בשבוע שעבר אישרה הכנסת את יוזמתנו לחיקוק מס' 7 לחוק הבזק. השבוע אושר החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. לאחר פעולה מאומצת שנעשתה אתמול בוועדת הכלכלה ופעולה מאומצת שנעשתה היום בוועדת הכספים של הכנסת, אפשר לומר היום שהתהליך הושלם.

כ"ב במרס 1990 אישרה ועדת השרים למכירת חברות ממשלתיות הצעה משותפת של שרי האוצר והתקשורת למכור עד 25% מהון מניות חברת "בזק" שבידי המדינה. ההנפקה, שתחבצע בשבועות הקרובים בבורסה בתל-אביב, תגיע לכ-180 מיליון שקל. זו תהיה אחת ההנפקות הגדולות ביותר שידע שוק ההון בישראל, וההנפקה הראשונה של חברה ממשלתית גדולה. הנפקה זו היא בעלת משמעות ניכרת לשוק ניירות הערך בכללותו, והכול מצפים לה בדריכות.

מיכאל איתן (הליכוד):  
ההשפעה ניכרת לחיוב או לשלילה?

השר ד' מגן:  
חיובית, כמובן. משרד התקשורת גאה להיות מוביל בכיצוע מדיניות הממשלה להפרטת החברות שלה.

כמרכן הוחלט להכריז על מכירתם של עד 10% מההנפקה לעובדי החברה, כדי להגביר את תחושת השותפות שלהם בהפעלת החברה ובשיפור שירותיה. גיוס ההון הנוסף יאפשר החברה להשקיע בפיתוח תשתית והאצת קצב הכנסתו של ציוד חדש, דוגמת מרכזות ספרתיות המחליפות את המרכזות האנלוגיות הישנות.

הנפקת 180 מיליון שקל לציבור היא אך השלב הראשון במכירת חלק מהון המניות של "בזק" בשוק ההון הישראלי ולעובדים. במקביל תחל עתה בחינת האפשרות לביצוע הנפקה בשוק ההון הבינ-לאומי ולמכירת חבילת מניות נוספות לגורם מענף הטלקומוניקציה בחוץ-לארץ, שיביא עמו גם מיומנות וידע.

כאמור, במסגרת ההיערכות להנפקת "בזק" אישרה אתמול הכנסת את תיקון מס' 7 לחוק הבזק, אישרה אותו סופית, ובעקבות תיקון זה אישרה היום ועדת הכספים של

האוכלוסייה השונים; שירותי תקשורת ותקשוב מגוונים וחדשים יגיבירו את היעילות והתפוקה בתעשייה הישראלית ויסיעו בשיקוק מוצריה ומוצרים אחרים; גיוון שידורי הרדיו והטלוויזיה לציבור יבטיחו פלורליזם והעשרה תרבותית ויקדמו תהליכי דמוקרטיזציה.

נוכח ההתפתחויות המהירות בענף, נעשו בישראל בשנים האחרונות שינויים מבניים, שעיקרם הקמתן של חברת "בזק" — זו ההודמנת לציין שוב את היוזם, שר התקשורת לשעבר מרדכי צפורי — ושל רשות הדואר — שאותה יזם למעשה שר התקשורת לשעבר, היום חבר הכנסת, פרופסור אמנון רובינשטיין — כיחידות תפעול נפרדות.

בד בבד, ניתנו זיכיונות לפריסת מערכות טלוויזיה בכבלים ואושר החוק להקמת רשות שנייה לטלוויזיה ולרדיו, אשר, כזכור, הורחבה ביוזמת חבר הכנסת העשירית והכנסת האחת-עשרה מיכה רייסר, זיכרוננו לברכה, וחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ייבדל לחיים ארוכים, אשר שיתפו פעולה עם המשרד עד שהחוק הזה אושר בינואר השנה.

לצורך התייעלותן והתפתחותן יהיה על מערכות התקשורת והמידע הישראליות לבחון דרכים להשתלבות במעגל העסקי הבינ-לאומי, וזאת בעיקר לקראת איחוד השווקים באירופה ב" 1992 וכינונו של אזור סחר חופשי עם ארצות-הברית.

מעבר לכך, ועל-מנת להתמודד כראוי עם סביבה תחרותית יותר, יהיה על ספקי השירותים השונים להשקיע מאמצים רבים יותר בתחום השיווק וטיב השירות ללקוחות. דברים אלה מתייחסים בעיקר לחברת "בזק", אך גם לרשות הדואר ולבעלי הדיכיון בתחום השידורים לציבור.

גל העלייה הגואה מחייב אף הוא את הגופים המרכזיים בענף התקשורת להיערכות מתאימה, כחלק מההיערכות הכוללת של המשק.

פעילות הענף נחלקת לשלושה תחומים מרכזיים: תחום הבזק, דהיינו, טלקומוניקציה; תחום הדואר; ותחום השידורים לציבור, דהיינו, טלוויזיה ולרדיו.

אדוני היושב-ראש, ברשותך, ארחיב בכמה מלים על חברת "בזק". מערכת הבזק בישראל, המתבססת בעיקרה על 9,570,000 קילומטר של זוגות חוטי נחושת, כללה בסוף 1989 1,534,000 קווי טלפון ישירים, שהם 34 קווים לכל 100 נפש, כאשר ל-91% מכלל המשפחות בישראל קו טלפון אחד לפחות; כ-8,000 מרכזות פרטיות; כ-15,000 טלפונים ציבוריים; כ-15,700 קווים להעברת נתונים בין מחשבים; כ-6,500 קווי טלקס וכ-10,000 מכשירי פלאפון.

בשנת 1989 ביצעו תושבי ישראל 9.8 מיליארדי שיחות; אני מתכוון לפעילות מונה. זהו גידול של 8.6% לעומת 1988.

היעד הראשון והעיקרי שהוטל על חברת "בזק" עם הקמתה ב" 1984 היה סגירת הפער בין ההיצע לבין הביקוש לטלפונים וחיסול מצוקת ההמתנה רבת השנים לקו הטלפון. בתחום זה הושגו הישגים ניכרים, המאפשרים עתה לחברה להפנות משאבים רבים יותר לטיפול בביקוש השוטף.

בחודש פברואר 1984, הלוא הוא מועד הקמתה של חברת "בזק", מנה תור הממתנים לטלפון 258,031 הזמנות, מהן שהמתינו שנים רבות. בינואר 1990 המתינו רק 49,700 הזמנות, דהיינו, צמצום של 80% בתור הממתנים, וזאת למרות הגידול העקיב בביקוש השוטף. בד בבד צומצם באורח ניכר מספר

הטיפול השוטף של החברה. היוזמה להקמת המוסד היתה של שר התקשורת היוצא, כמענה לרצון הלב של הציבור וארגוני הצרכנים, והקמתו נעשתה בדעה משותפת עם דירקטוריון החברה.

על הקמת מוסד הערר לחלונות לקוחות "בזק" דיווחתי כאן בכנסת ביום 21 במרס 1990, כאשר השבתי על שאלתה של חברת הכנסת נאוה ארד. כפי שהבטחתי באותו יום, אני מתכבר לעדכנכם, חברי הכנסת.

מאז הקמתו של המוסד, ב־1 בינואר 1990, ועד תום הרבעון הראשון, 31 במרס 1990, נחקלו במוסד למעלה מ־1,000 פניות, שעיקרן ערעורים על חשבונות הטלפון, תלונות על תקלות בקווים ותלונות על אי־קיום התחייבויות להתקנת טלפונים. 90 מתוך 104 פניות בכתב בדבר אי־קיום התחייבויות להתקנת טלפונים נענו וטופלו מיידית, כתוצאה מתביעת המוסד מ"בזק" לקיים את התחייבויותיה. כמרכן טופלו ברבעון הראשון 257 תלונות בדבר חשבונות טלפון שגויים ו־602 תלונות בדבר תקלות בקווים. הטיפול בכל המקרים הללו נעשה באופן מידי.

כדי שמוסד זה יצליח במילוי ייעודו יש להבטיח את עצמאותו, או, ליתר דיוק, את אי־תלותו. יחד עם חברי במשרד התקשורת ובחברת "בזק", אני בוחן מהלכים נוספים להבטחת מה שאנחנו מכנים "האי־תלות".

אדוני היושב־ראש, כרשותך מבקש אני לדבר גם על הכבל התתימי השלישי בתחום תקשורת הבין־לאומית — EMOS.

בפברואר 1989 חתמו נציג משרד התקשורת ונציג החשב הכללי על הצטרפות משרד התקשורת לקונסורציום המורכב מ־16 ארגונים העוסקים בתקשורת — משרדי תקשורת וחברות תקשורת, וביניהם גם החברה הישראלית "בזק" — אשר מייצגים עשר מדינות. הקונסורציום הוקם במטרה להניח כבל תתימי בין שלוש מדינות באגן המזרחי של הים־התיכון — ישראל, טורקיה ויוון — לבין פלרמו שבאיטליה, ומשם לייעדים שונים בארצות המערב.

רק בחודש אפריל נסע מנכ"ל המשרד לטפל בתחומים הללו, והוא השיג תוצאות טובות בהסכמים ובקידום ההסכמים בתחום התקשורת הבין־לאומית.

ההשקעה הכוללת בכבל התתימי השלישי היא כ־100 מיליון דולר, והנחתו תושלם ממש בעתיד הקרוב, באוגוסט 1990. חלקה של ישראל בכעלות על הכבל הוא כ־24%, ובהתאם לכך נגזר חלקה בהשקעות: כ־24 מיליון דולר.

נציג ישראל בקונסורציום משמש בתפקיד יושב־ראש, עובדה המצביעה על מעמדם המכובד של משרד התקשורת וחברת "בזק" בקרב קהילת התקשורת הבין־לאומית.

יוזכר, כי רק לפני 24 שנים, בשנת 1966, הונח הכבל התתימי הראשון, בין ישראל לבין איטליה, ולפני 20 שנה, ב־1970, הונח הכבל התתימי השני, בין ישראל לבין צרפת. הצורך בהנחת הכבל החדש נובע פשוט מהגידול המתמיד בתקשורת הבין־לאומית של ישראל.

הכבל החדש הוא בעל קיבולת התחלתית של כ־2,000 אפיקי טלפון, שאותה ניתן להגדיל משמעותית בהשקעה קטנה יחסית, באמצעות ציוד אלקטרוני, עד כדי 20,000 אפיקים, וזאת בהשוואה לכ־100 אפיקים בכבל הראשון וקצת יותר מ־1,000 אפיקים בכבל השני, העומדים לרשותנו כיום.

הכנסת תקנות לכיצוע עקרונות רפורמה במדיניות תעריפי "בזק", על־פי המלצות ועדת־פוגל, ועדה ציבורית שמונתה לכך על־ידי שר התקשורת. מטרת הרפורמה היא ליישם מנגנון פשוט וברור לעדכון תעריפי החברה, שיובהר גם לציבור המשקיעים במניות החברה. מנגנון זה יתבסס על עלויות מתן השירותים במטרה להקטין את הסכסוך הצולב, תוך התחשבות ביישובים המרוחקים ממרכז הארץ. כמרכן נקבע שיעור הפחתת מחירים שנתי של 3% — 3.5% כמקדם התייעלות של החברה.

אני מוצא חובה לציין את המאמץ שעשו אנשי חברת "בזק", רשות החברות הממשלתיות ומשרד התקשורת להשלים את ההכנות המסובכות למכירת המניות לציבור בזמן קצר כל כך, ומקווה שההנפקה תצא לדרך בקרוב מאוד.

בכנסת לא משגרים ברכות לרוב, אבל המאמץ המיוחד של יושב־ראש ועדת הכספים וחברי הוועדה, אשר יחד עם הנשיאות ומוזכירות הכנסת הטו שכם כדי שהחוקים הנוגעים בדבר יחוקקו בקצב מהיר, ראוי גם הוא לברכה.

היו"ר ש' דיין:

ברכות בדרך כלל מתקבלות בברכה.

השר ד' מגן:

אדוני היושב־ראש, אני יודע שרכים מחברי הכנסת אשר נרשמו לדיון יתלוננו על טיב השירות של חברת "בזק".

שמעון שטרית (המערך):

או יברכו.

השר ד' מגן:

אני רואה את הנוכחים.

היו"ר ש' דיין:

הנוכחים כולם יברכו. אם באו לשמוע אותך, סימן שרצו לברך.

השר ד' מגן:

אבל הייתי מבקש מחברי הכנסת שיטו אוזן וישימו לבם בכל זאת לשיפורים הניכרים בטיב השירות של חברת הבזק.

בצד סיפוק הביקוש לטלפונים ולשירותים אחרים, מהווה שיפור טיב השירות יעד מרכזי וראשוני של חברת "בזק".

במסגרת משימה זו, שהיא החשובה ביותר בתקופה הקרובה, מתכוונת חברת "בזק" לשפר את טיב השירות ללקוחותיה, לייעל את הטיפול ולשפר את היחס הניתן לצרכנים במשרדי העסקים ובתחנות השירות, לקצר את זמן ההמתנה הממוצע לביצוע החיובים ולקצר את הליכי הטיפול האדמיניסטרטיבי בחשבונות, בתלונות ובפניות הציבור.

בתחום הטכנולוגי יתבטא השיפור בנושאים האלה: תשופר מערכת המיתוג, תימשך החלפת ציוד אלקטרוני־מכני מיושן בציוד ספרתי חדש, תורחב רשת הסיבים האופטיים, תשופר התקשורת הבין־לאומית עקב הפעלתו של כבל תתימי אופטי חדש, הפעלתה של תחנת לוויינים נוספת בגלאון, הסמוכה לעירי — קריית־גת, הסבת הרשת לתמסורת ספרתית וכיטול מרכזות בין־לאומיות ישנות.

חברת הבזק הקימה מוסד ערר עליון לתלונות של לקוחות. מוסד הערר קם במטרה לתת תשובה נאותה לדרישות הציבור ולתחושתו בדבר העדר התייחסות נאותה ב"בזק" לתלונות הציבור כלפי החברה. המוסד נועד לשמש כתובת סמכותית להכרעה עניינית במגוון תלונות, שלא באו על סיפוקן במהלך

הון, ובתוכן הנפקת איגרות-החוב הצפויה בשנתה הרביעית של הרשות.

בשלוש שנות קיומה של הרשות הושם דגש מיוחד בשיפור טיב שירותי הדואר, ואלה אכן שופרו ללא הכר. הזמן הממוצע להעברת מכתב רגיל בארץ ירד מ-3.2 ימים במרס 1987 ל-1.6 יום. ממוצע זה נשמר לכל אורך שנת 1989.

שיעור המכתבים המועברים לתעודתם בתוך יומיים עלה מ-42.8% ערב הקמת הרשות לכ-86.7% בסוף 1989. שיעור המכתבים החריגים המועברים לתעודתם לאחר חמישה ימים ירד מכ-21% ערב הקמת הרשות לכ-5% בינואר 1990.

במגמה לשפר את חלוקת הדואר, להקטין את התלות בכוח-אדם, להעלות את אמינות החלוקה ואת תדירותה, הקימה הרשות בשלוש שנות קיומה 355 מרכזי חלוקה, 157 מהם בשנה האחרונה, ובכך הגיע מספר מרכזי החלוקה ל-431. קודם הקמת הרשות הוקמו 76 מרכזי חלוקה בלבד.

במהלך השנה הותקנו 12,604 תאי דואר בתשלום, וכיום עומדים לרשות הציבור כ-165,000 תאים.

אדוני היושב-ראש, אמש היתה לי הזכות לעקוב מקרוב אחר הפעילות של רשות הדואר. נכחתי בחנוכת בית-דואר מרכזי חדש בחדרה — בעלות של 2.2 מיליוני שקלים. ראיתי שם את העובדים, את יחסי העבודה הנהדרים בין ההנהלה לבין העובדים, את הויקה שבין הציבור הרחב לבין רשות הדואר. כידוע, בחדרה 45,000 תושבים, ורכים מהם הגיעו אתמול לטקס חנוכת בית-הדואר, כאשר 8,000 ילדים מציינים ציורים הקשורים ברשות הדואר וכמועד פתיחת בית-הדואר.

אני רוצה להעלות על נס את היחסים הטובים השוררים בין עובדי רשות הדואר ואת היחסים המצוינים השוררים בין רשות הדואר לבין הקהילה.

חברי הכנסת, תחום השידורים לציבור בישראל, מה שאנו קוראים בדרך כלל טלוויזיה ורדיו, נמצא בתחילתו של עידן חדש מבחינת מגוון השידורים ואיכותם והיקף הפעילות הכלכלית הקשורה בו.

נוסף על שידורי הטלוויזיה הקיימים של רשות השידור, מה שאנחנו מכירים כטלוויזיה הכללית והטלוויזיה החינוכית, תופעל בעתיד, במתכונת מלאה, רשת הטלוויזיה הארצית השנייה, ערוץ-2. נוסף על רשתות אלה יופעלו מערכות טלוויזיה בכבלים, אשר יפיצו, נוסף על שידורי רשתות אלה, רשתות טלוויזיה ותוכניות מתוך-לארץ, לצד הפקות מקומיות-קהליות.

אני רוצה לציין, כי רשות השידור פנתה אלינו וביקשה לאפשר לה הפעלת ערוץ נוסף. תשובת המשרד היתה, כי הרשות תקבל את הערוץ בעוד שנתיים. לאחרונה, בדיונים שהיו לנו בהנהלת המשרד, ביקשתי מהנהלת המשרד לבדוק אפשרות להעניק לרשות השידור את האפשרות לשדר בערוץ-3 כמועד מוקדם ככל האפשר, והדרכים לביצוע מגמה זו נבחנות בעצם הימים הללו על-ידי הגורמים הטכניים, על-ידי הנהלת המשרד, בשיתוף עם הנהלת רשות השידור.

בהתאם להתפתחויות הטכנולוגיות המהירות והמגמות של השידורים לציבור באירופה ובארצות-הברית, שואף גם משרד התקשורת להרחיב ולהעמיק את הפצתם של שידורי הטלוויזיה באמצעות רשתות הכבלים ובאמצעות קליטה ישירה מלוויין.

עובדת היותו מורכב מסיבים אופטיים תבטיח תקשורת ספרחית בין ישראל לבין מדינות אירופה וצפון-אמריקה. השקעה זו היא בעלת משמעות למשק ולכלכלה, ותביא לשיפור ניכר בקשר האלקטרוני בין ישראל לבין ארצות העולם.

אדוני היושב-ראש, אם במהלך הדיון יבקשו חברי כנסת פירוט לגבי השכלולים והיתרונות שיש לכלל הזה, אשמח לפרט בדברי הסיכום.

במסגרת המאמץ בנושא קליטת העלייה הקדמתי ואמרתי, כי המשרד מנסה להשתלב במאמץ הלאומי. ציינתי גם את חלקה של חברת "בזק". אבקש להזכיר גם תרומה סימבולית נוספת. לא מזמן היתה לי הזכות לחנוך בנמל התעופה בן-גוריון טלפונים ציבוריים חדשניים שהותקנו על-ידי חברת "בזק". המופעים על-ידי כרטיס אופטי. כל משפחת עולים המגיעה מקבלת את הכרטיס הזה, המונה 120 יחידות מנייה. רבים מן העולים משתמשים בכרטיס כבר בנמל התעופה בן-גוריון כדי להודיע לקרוביהם בארץ המוצא על הגעתם ארצה ועל החוויה הגדולה העוברת עליהם.

הי"ר ש' דיין:  
הם מספקים גם לספר את החוויה, או רק שהגיעו לארץ?

השר ד' מגן:  
אדוני היושב-ראש, האזנתי לאנשים שדיברו ברוסית, אבל הם גם דיברו ב"יהודית". יכולת לחוש בהתרגשות הרבה. בטרם הכירו כל מה שקורה בארץ, הם פנו לקרוביהם והמליצו על הארץ. הם אמרו: טוב בארץ, תעלו.

זוהי תרומה לעולים החדשים, אבל התרומה הזאת תתפתח, כמובן, לתרומה למשק כולו. החל מתורש אוקטובר השנה תתקין חברת "בזק" 100 יחידות טלפון ציבורי בכל חודש, טלפונים אשר יופעלו על-ידי אותו כרטיס אופטי.

במסגרת המאמץ לקליטת העלייה מגדילה חברת "בזק" השנה את התפוקה שלה בהתקנת טלפונים כ-25,000 התקנות נוספות, ובמקום 150,000 התקנות שתוכננו לשנה הקרובה, התוכנית המעודכנת מדברת עתה על 175,000 התקנות.

אדוני היושב-ראש, ברשותך ארצה להפנות את הורקור לדקות ספורות לנקודת אור במשרד התקשורת, לרשות הדואר.

חוק רשות הדואר, התשמ"ז-1986, התווה לרשות שלושה יעדים מרכזיים, והם: א. שיפור שירותי הדואר לציבור, פיתוחם והרחבתם; ב. תפעול הרשות על בסיס חישובים כלכליים וכמשק סגור הנושא את עצמו; ג. שיפור תנאי העבודה והשכר של העובדים, בהתחשב בהתייעלות.

סיכום שלוש שנות פעילות של הרשות מצביע על הישגים ניכרים בתחומים שנקבעו כיעדי-העל של הרשות.

הרשות שיפרה באורח ניכר את רמת השירות הניתן לציבור בתחומי פעילותה, הן בזמן העברת הדואר והן בניגון הפעילות באשכנ.

כמובן שיפרה הרשות את תנאי השכר לעובדיה, תוך רישום רווחים במאזני השנה הראשונה והשנייה להפעלתה. מאזן השנה השלישית יתפרסם בספטמבר 1990, ואני מאמין שגם הוא יהיה מאוזן, עם מגמה חיובית.

השינוי שחל ברשות הדואר משמש כיום תמרץ להחשת תהליכי הפרטה במגזרי משק שונים, ומהווה זרז לכחינת אפשרות ההפרטה ברשות הדואר גופא. במקביל לתהליך כחינת אפשרות ההפרטה בוחנת הרשות דרכים אחרות לגיוס

השלמת הפריסה של מערכות הטל"כ, טלוויזיה בכבלים, במלוא היקפן. בכל אחד מ-31 האזורים, תיעשה בתוך שש שנים, לכל המאוחר. מדיניות המועצה ומשרד התקשורת היא לשלב אזורים במרכז המדינה עם אזורים פריפריאליים, וכך להאיץ ולקדם את קצב הפריסה באזורים המרוחקים, דבר שכבר נעשה, כפי שהזכרתי, ב-28 מתוך 31 האזורים.

מיכאל איתן (הליכוד):  
מותר לי לשאול שאלה?

השר ד' מגן:  
ברשות היושב-ראש.

היו"ר ש' דיין:  
אם אדוני השר רוצה להשיב, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):  
כתוב כאן ב"שירותי הפצה", ש"בזק" החלה השנה לספק שירותי הפצה ליוזמי הטלוויזיה בכבלים. המקום הראשון שבו הופעלה רשת כזאת היה בת"ם.

השר ד' מגן:  
חבר הכנסת איתן, אני רוצה להזכיר לך, שהחוק הדן בטלוויזיה בכבלים נתן את האפשרות לך שהתשתית לטלוויזיה בכבלים תיעשה על-ידי חברת "בזק". אגב, כאשר נתקבל אתמול תיקון מס' 7 לחוק הבזק, נתקבלה יחד עמו ההסתייגות של חבר הכנסת אברהם פורז, ומשמעותה ששר התקשורת יכול להתערב למעשה במשא-ומתן בין חברת "בזק" לבין היום בנושא המחיר שחברת "בזק" מבקשת לגבי התשתית הכרוכה בהפעלת התחנה בכבלים. המציאות היום היא, שלא כל היזמים משתמשים בשירותים של חברת "בזק" לצורך הכנת התשתית לטלוויזיה בכבלים. נכון להיום, מניתוח שעשיתי ב-28 האזורים שבהם כבר זכו: כ-50% מהתשתית המתוכננת שם מתוכננת להיעשות על-ידי היזמים עצמם, ו-50% הנותרים — על-ידי חברת "בזק".

אני יודע שחברת "בזק" עושה מאמץ בימים האחרונים, והיום אני יכול להתחייב, לאחר שנתקבלו התיקון לחוק הבזק וההסתייגות — יש בדעתנו בחלט לפנות לחברת "בזק" ולחלק מהיזמים כדי שהנתן של חברת "בזק" בהכנת התשתית לטלוויזיה בכבלים יגדל ויחרוג מעבר ל-50%.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אחזור לטלוויזיה בכבלים. השלמת הפריסה של מערכות הטלוויזיה בכבלים במלוא היקפן. בכל אחד מ-31 האזורים, תיעשה בתוך שש שנים, לכל המאוחר. מדיניות המועצה — כבר אמרתי זאת — ומשרד התקשורת היא לשלב אזורים במרכז המדינה עם אזורים פריפריאליים. בהתאם לתחזית ההתקשורת, יהיו עד תום 1992 22% מבתי-האב מנויים ברשת הטלוויזיה בכבלים, ופריסת התשתית תכסה כ-40% משטחי אזורי הויכיון. בשנת 1995 יגיעו השיעורים לכ-60% ו-82% בהתאמה.

ההשקעה בטלוויזיה בכבלים תגיע לכ-450 מיליון דולר ממקורות פרטיים, ולא מתקציב המדינה. כמחצית מההשקעה תיעשה, ככל הנראה, על-ידי חברות זרות. המערכות שתוקמה בארץ תוכלנה להעביר לפחות 24 אפיקי טלוויזיה ו-18 אפיקי רדיו סטריאופוניים; איכות הקליטה תהיה גבוהה ברמה שכמעט איננה מוכרת בארץ.

חברי הכנסת, היום, לאחר שהמועצה הארצית לתכנון ולבנייה השלימה סדרת דיונים — נדמה לי שהמועצה הארצית לתכנון ולבנייה, עם ועדות המשנה שלה, יושבה על מדוכת

בתחום הרדיו ייתוספו על שידורי רשתות "קול ישראל" ו"גלי צה"ל" עשר תחנות רדיו מקומיות, במסגרת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו. הראשונות שיופעלו יהיו באזורי הארץ המרוחקים, בגליל ובנגב.

חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן — 1990, אושר, כזכור, בקריאה שנייה ושלישית בכנסת בסוף ינואר 1990. על-פי החוק תקום רשות עצמאית שנייה לטלוויזיה ולרדיו, ובמסגרתה יפעלו רשת טלוויזיה ארצית שנייה, ערוץ-2, ועשר תחנות רדיו מקומיות. הרשות תפעיל את השידורים באמצעות בעלי זכויות, אשר יממנו את שידוריהם באמצעות פרטומת מסחרית. עתה מתבצעות הכנות להקמת מוסדות הרשות, להכנתם ולפרסומם של מכרזים ולמתן זכויות להפעלת השידורים.

אני חייב להודות, אדוני היושב-ראש, ואני מנצל את הימצאותו של חבר הכנסת גולדשטיין כאן, כי התכוונתי ויכולתי להמליץ לפני שבועות מספר בפני ראש הממשלה על הרכב הרשות. אולם בתקופה זו מכהנת ממשלת מעבר, ואני חושב שנושא זה חשוב מן הראוי שיטופל על-ידי ממשלה הנתמכת ונבחרת רשמית על-ידי הכנסת. זאת הסיבה וזאת, הייתי אומר, "תרומה" נוספת של המשבר במערכת הפוליטית, הגורם לעיכוב גם בתחום הזה.

בתקופת הביניים, עד להתחלת השידורים על-ידי בעלי הזכויות, יתקיימו השידורים על-ידי מינהלת ההקמה במשרד התקשורת. שידורים אלה ימומנו בעיקר על-ידי הכנסות מתשדירי שירות וחסות, שהחלו כבר בימים אלה. מובן מאליי שהתקציבים המצומצמים בתקופת הביניים לא יאפשרו הרחבת מתכנת השידורים, עד להעברתם לידי בעלי הזכויות. לצד זאת חשוב לציין את הישגיה המרשימים של מינהלת ההקמה, שהצליחה לקיים את השידורים עד כה בתקציבים זעומים ובהצלחה רבה.

תקופת הביניים אמורה להסתיים, על-פי החוק, בתוך שנה, ולכל היותר בתוך שנתיים.

סקר שערך מכון המחקר "טלסקר" מעלה, כי 83% מכלל האוכלוסייה הקולטת את שידורי הערוץ צופים בתוכניות ערוץ-2. מדין-וחשבון זה עולה, כי 60.8% מאוכלוסיי ישראל קולטים את שידורי הערוץ, אם כי אני מוכן להתחייב ולומר, שכל המספר הגדול הזה של 60.8% קולטים את שידורי הערוץ באיכות הטובה ביותר.

פה אולי המקום גם לציין, שלפני ימים מספר פנה אלי במכתב חבר הכנסת פורז וביקש לפעול להרחבת שעות השידור של ערוץ-2, על רקע היקף הצפייה בתחנה הזאת, על רקע טיב התוכניות. עניתי לו היום במכתב, כי המגמה הזאת אכן מקובלת במשרד התקשורת, ואנחנו בודקים את הדרכים למצוא פתרונות תקציביים ופתרונות טכניים כדי שהיקף שעות השידור של הערוץ השני, גם בתקופת הביניים, יגדל.

טלוויזיה בכבלים: במוקד הפעילות בתחום הטלוויזיה בכבלים — בסלג המשרד אומרים טל"כ — בשנה שחלפה עמדו הכנתם ופרסומם של המכרזים לקביעת בעלי הזכויות כ-31 אזורי השידור ברחבי המדינה. עד כה נקבעו בעלי זכויות ל-28 אזורים, וקביעת הזוכים בשאר האזורים אמורה להסתיים במהלך החודש הקרוב. בארבעה אזורים — בת"ם, באר-שבע, ראשון-לציון ופתח-תקווה — אף החלו השידורים למנויים. במהלך החודש הקרוב יחלו שידורי הניסיון גם באזור תל-אביב-יפו.

ב"עבודה ישראלית", כאשר המגבלה היחידה שתוטל על החברות הישראליות שתזכנה במכרזים תהיה החובה לרכוש בארצות-הברית את ציוד השידור, ציוד שממילא אינו מיוצר בארץ.

תרומה נוספת של הפרויקט היא לרמת התעסוקה במשק. בתקופת ההקמה יועסקו, לפי חשבוני, כ-480 עובדים — כלומר, כ-13,700 חודשי תעסוקה — כ-300 מתוכם בעבודות בינוי, תשתית והנדסה אזרחית, וכ-180 בהקמת מערך השידור, שתימשך כשלוש שנים.

תקופת ההפעלה — 25 שנים, כאמור — תוסף כ-160 — 170 מקומות עבודה קבועים באזור הערבה והנגב.

לאחרונה התעוררו שאלות ופניות הקשורות בבריאות תושבי הסביבה, במסלולי טיולים ובנדידת הציפורים. על רקע זה חשוב במיוחד להבהיר פעם נוספת את העובדות לאשורן.

עוד טרם חתימת ההסכם נעשו בדיקות ראשוניות בהשתתפות צה"ל, גורמי מערכת הביטחון, הסוכנות היהודית, רשות שמורות הטבע והחברה להגנת הטבע. מבדיקות אלה עלה, כי התחנה תתרום לפיתוח יישובי הערבה והנגב ולתנופה כלכלית באזור, וכי לא צפויה פגיעה אקולוגית בסביבה. בין היתר, כללה הבדיקה סקר על נדידת ציפורים, שנערך במשך שלוש עונות נדידה על-ידי רשות שמורות הטבע והחברה להגנת הטבע. מסקנות הבדיקה היו, שניתן להגיע לדו-קיום בין התחנה ובין הסביבה. נוסף על כך מתוכננים סקרים נוספים לאיתור אמצעים למניעת פגיעה כלשהי בערכי הטבע, ובמיוחד בציפורים. תוכנית המתאר תבטיח יישום אמצעים אלה לפני הפעלת התחנה.

יש לציין, שתחנות מסוג זה פועלות זה עשרות שנים במדינות העולם המערבי, באזורים חקלאיים וגם באזורים מאוכלסים בצפיפות, בלי שדווח על פגיעה באיכות החיים, בבריאות התושבים ובערכי הטבע.

דגש מיוחד הושם גם בבדיקת נושא ההשפעות הבריאותיות על תושבי הסביבה. מיטב המומחים העומדים בראש גופים בין-לאומיים לקביעת תקני בטיחות קבעו בצורה פסקנית, כי אין כל חשש לנוק בריאותי כלשהו לתושבי הערבה.

על התחנה הוטלו התקנים המחמירים ביותר הקיימים בעולם המערבי, ובכל מקרה שבו ייקבע כעתיד במדינה מערבית כלשהי תקן מחמיר יותר, אנחנו מתחייבים — הוא יישם אלאחר בחנה.

אשוב ואדגיש: לא קיים שום ממצא הסותר את הבדיקות המעמיקות שנערכו בחמש השנים האחרונות על-ידי גורמים בין-לאומיים ממדרגה ראשונה, ושבעקבותיו יש סיבה כלשהי לממשלה או לכנסת לחזור ולדון בנושא. יש לפעול בנושא זה בשקלול דעת ובהתאם להסכמים ולהחלטות הממשלה.

כפי שהזכרתי, המועצה הארצית לתכנון ולבנייה קיימה גם היום דיון בנושא התחנה וסיכמה סדרת דיונים ארוכה, והיא עומדת כבר בפני סיכומים סופיים. למעשה נותרו לסיכום רק נושא ההגנה על ציפורים וציפורים נודדות וההסדרים בשטח האש החלופי של צה"ל. אני יודע שצה"ל כבר נתן את כל הפתרונות לשאלות של החברה להגנת הטבע והגורמים הסביבתיים האחרים, ואני בטוח שהפתרונות שיימצאו גם על-ידנו יבטיחו מניעת כל פגיעה בטיולים ובערכי הטבע.

עם זאת, בכוונתי להנחות את המשרד ואת יתר הגורמים להמשיך לקיים מעקבים מתמידים כדי לאתר ולבחון כל ספק

הקמת תחנת ממסר בערבה, "קול אמריקה", מה שאנחנו קוראים בשפה הרשמית במשרד "מינהלת 'תמר'", "פרויקט 'תמר'"; לאחר שהמועצה הארצית לתכנון ולבנייה השלימה למעשה את דיוניה, כך אני רואה את הדיונים היום, אני שמח לאזכר בקצרה, כי ב-18 ביוני 1987 נחתם הסכם בין ממשלות ארצות-הברית וישראל בדבר הקמתה של תחנת ממסר בערבה עבור תאגידי השידור של ממשלת ארצות-הברית — "קול אמריקה", "רדיו אירופה החופשית" — "רדיו החירות". בהמשך נחתם גם חוזה בין תאגידי השידור לבין מינהלת "תמר" בנוגע לניהול פרויקט התכנון וההקמה של התחנה ולהפעלתה ואחזקתה לאחר שתקום.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה שמח, ועם ישראל עצוב מאוד על העניין הזה.

השר ד' מגן:

חבר הכנסת איתן, אני רוצה לשמוע את חברי הכנסת במהלך הדיון. חלק גדול מהטיעונים — קיבלתי גם פניה של 64 חברי כנסת, אשר חלקם, לאחר שלמדו את החומר, פנו אלי וביקשו למחוק את — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אולי תיוסם הממשלה דיון בנושא זה, אם 64 חברי כנסת — — —

השר ד' מגן:

חבר הכנסת אורון, אני רוצה להזכיר לך, כי ממש סמוך לפגרה עלה הנושא הזה בהצעה לסדר-היום, היה דיון בעניין הזה, הדיון נעשה במקביל בוועדת החוץ והביטחון ובוועדת הכלכלה. ועדת הכלכלה של הכנסת סיירה במקום, ואני מבטיח לך, לאחר שכל הנתונים יימסרו לציבור ולאחר שהדיסאינפורמציה, גם בתחום הזה, תיפסק — אני מבטיח לך שגם הכנסת, ברוח גדול, תמשיך לתמוך בפרויקט החשוב הזה.

היו"ר ש' דיין:

אדוני השר, הסקירה חשובה מאוד ולפנינו יום ארוך.

השר ד' מגן:

כשל הערתו של היושב-ראש אמנע מלהתייחס לקריאות הביניים, ואשמח להתייחס לכך בקצרה בדברי הסיכום, לאחר שחברי הכנסת יאמרו את דבריהם.

ניהול הפרויקט נמסר במשותף למינהלת "תמר" — תחנת ממסר רדיו — שהוקמה לצורך זה במשרד התקשורת, על-פי החלטת הממשלה, ולחברת IBS האמריקנית, שהוקמה במיוחד לצורך פרויקט זה על-ידי הממשל האמריקני.

על-פי המתוכנן, תימשך הקמת התחנה עד אמצע 1993. החל ממעמד זה תופעל התחנה למשך 25 שנים, עם אפשרות להארכה ב-25 שנים נוספות.

היקף הפרויקט הוא כ-300 מיליון דולר, והוא ימומן כולו מכספי ממשלת ארצות-הברית. דיברתי רק על שלב ההקמה של הפרויקט. על-פי חשבון שעשיתי לפני ימים מספר עם מנכ"ל המשרד, ב-25 שנים יהיה היקף הפרויקט כשלושת-רבעי מיליארד דולר.

מיד לאחר אישור תוכנית המתאר על-ידי המועצה הארצית לתכנון ולבנייה יפורסמו ארבעת המכרזים להקמת התחנה, בהיקף של למעלה מ-220 מיליון דולר.

יש לציין, כי על-פי ההכנה הקיימת בין ממשלות ארצות-הברית וישראל, יותר מ-50% מהסכום המיוחד יושקעו

במהלך הדיון הנפתח עכשיו, בכובד ראש לכל נושא, לכל הערה ולכל בקשה. אני, שזה מקרוב אחי למשרד והתוודעתי לאנשיו, מתפעל מהכבוד ומהיחס החם שהם רוחשים לרשות המחוקקת. המשרד הזה כבר רשם ברקורד שלו שיתוף פעולה מופתי עם חברי הכנסת. הזכרתי כאן את הטלוויזיה בכבלים, שיום אותה למעשה, יחד עם משרד התקשורת, חבר הכנסת לשעבר מאיר שטרייט; הזכרתי כאן את חוק הערוץ השני, את חבר הכנסת מיכה רייטר, וזיכרנו לברכה, ואת חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ייבדל לחיים ארוכים; את המעורבות של חלק מחברי הכנסת בשאלות, בהצעות, בהתכתבויות. אנחנו נמשיך בדרך הזאת כדי להוסיף לקדם את התקשורת לרווחת התושבים.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה לכבוד השר על סקירתו הממצה, הארוכה והטובה.

## ג. שאלות בעל-פה

נוסף על כך, מסלול הקליטה הישירה, שהוא למעשה המסלול שדרכו מנותבת העלייה מארצות המצוקה — מה משמעותו? מי שזורם במסלול הקליטה הישירה, למעשה אנחנו זורקים אותו למים העמוקים של החיים הסואנים במדינת ישראל, והוא צריך לדעת להתחיל לשחות במים העמוקים ולהתמודד אתם. לא כל עולה אפשר לזרוק למים עמוקים. כשם שקשישים אינם מנותבים למסלול הקליטה הישירה, כשם שחלשים בסקטורים של ארצות המצוקה אינם מנותבים למסלול הקליטה הישירה, כך גם את העולים מאתיופיה אי-אפשר לזרוק למים העמוקים, מפני שמי שאינו מסוגל להתמודד עם המים הסואנים עלול לטבוע בהם.

כידוע לכולנו, העולים מאתיופיה באים לא רק ממרחק של אלפי קילומטרים, אלא גם ממרחק של 2,700 שנות היסטוריה לפחות, ואי-אפשר בנסיעה של שלוש שעות להשיג את מרחק הזמן הארוך הזה. לשם כך עליהם להימצא לפחות תקופה של שנה, לפעמים עד שנתיים, באיזו מסגרת התחלתית, שבה הם עוברים לאט לאט תהליכים של הסתגלות למערכת החיים ולרקמת החיים במדינת ישראל.

לכן לעולים מאתיופיה יש סיווג אחר, וכפי שאמרתי קיימת אפליה, אבל האפליה היא ללא שום צל של ספק לטובת עולי אתיופיה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מסכים ומקבל את עיקרי העובדות כפי שנמסרו עליידי כבוד השר. אבל אנחנו חיים במציאות יומיומית, ובכללה היום, ובכללה אחמול, ובה מתפרסמות ידיעות, שלפיהן הולכת ונוצרת בקרב עולי אתיופיה תחושה של אפליה. ייתכן שהיא איננה מוצדקת במידה רבה. אני משוכנע, שאחת הדרכים לצמצם את תחושת האפליה הזאת היא הדרך הפשוטה, שלפיה תהיה בידי עולי אתיופיה אפשרות לבחור במקרים מסוימים גם בדרך הקליטה הישירה. מגיעים כיום עולים שהם חלק ממשפחות שהגיעו ארצה לפני שלוש, ארבע וחמש שנים, לעתים אבות או קרובי משפחה בקרבה ישירה — ואני מכיר דוגמאות קונקרטיות — ואומרים: תנו לנו לטפל בקרובי משפחתנו בדרך של קליטה ישירה, כפי שניתן לעולים אחרים; אנחנו מקבלים על עצמנו אחריות; אפשרו לנו לקבל את סל הקליטה כפי שהוא ניתן לאחרים.

שיתעורר, במיוחד אם תעלה שאלה כלשהי הקשורה בכריאות התושבים. במסגרת הזאת, כל פנייה שהיתה אלי מטעם החברה להגנת הטבע ומטעם חברות אחרות נענתה, קיבלנו את האנשים, ערכנו את הדיונים בצורה פורה ותורמת, ואני מקווה שיימצא הקונסנזוס שיאפשר תנופה חדשה בהקמת התחנה.

לסיכום, אדוני היושב-ראש, ברצוני לציין כי ההתפתחויות המהירות והדרמטיות בתחום התקשורת מעמידות את המשרד בפני אתגרים חסרי תקדים. מצד אחד, עלינו לשלב טכנולוגיות חדשות ביותר במערכות התקשורת והמידע בישראל, לבצע רפורמות מבניות ולפתח תחרות בתחומים שבהם יש לכך הצדקה, כדי שלא נפגר אחר מדינות המערב. מצד שני, מוטלת עלינו אחריות לקדם את התהליכים באורח מבוקר, תוך התאמתם לנתונים ולצרכים המיוחדים של המשק הישראלי.

חברי הכנסת, אני מבטיח לכם שמשרד התקשורת יתייחס,

היו"ר ש' דיין:

חברי הכנסת, לפני שנעבור לדיון על משרד התקשורת, אני רוצה לאפשר בכמה דקות שאלות בעל-פה לשר לקליטת העלייה, מאת חבר הכנסת חיים אורון, בנושא: זכאות עולי אתיופיה לסיוע ממשרד הקליטה. בבקשה, חבר הכנסת אורון.

276. זכאות עולי אתיופיה לסיוע ממשרד הקליטה

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, לאחרונה פורסמו טענות עולי אתיופיה בדבר אפלייתם לרעה לעומת עולים מארצות אחרות, אפליה שבאה לידי ביטוי גם בעזרה בשכר דירה.

ברצוני לשאול:

1. אילו עולים זכאים לעזרה בשכר דירה?

2. מה הם הקריטריונים שלפיהם משרד הקליטה מגדיר ארצות כ"ארצות מצוקה" ולפיהם משולמת העזרה הכספית?

3. כיצד מתכוון המשרד לנהוג בעתיד?

היו"ר ש' דיין:

תודה. כבוד השר, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י"ח פרץ:

אכן, חבר הכנסת אורון צודק. קיימת אפליה בין ציבור העולים המגיע היום לישראל לבין האתיופים, אבל האפליה היא לטובת העולים מארץ אתיופיה, שכן העולים הבאים היום מארצות המצוקה — ובכלל ארצות המצוקה מצויות רוסיה, אירן, סוריה וארגנטינה; כל ארץ שהעולה ממנה אינו יכול להביא אתו את כל רכושו בצורה חופשית נכנסת להגדרה של ארץ מצוקה — ובכן, עולים הבאים מארצות המצוקה מקבלים בשנה הראשונה סל קליטה המאפשר להם תשלום לשכר דירה, דמי קיום ואולפן. לעומת זאת, עולה מארץ אתיופיה מקבל בשנה הראשונה מרכז קליטה של הסוכנות. שם הוא מקבל את מלוא השירותים בסל קליטה שהוא יקר יותר מסל הקליטה העומד לרשותו של עולה מארצות המצוקה.

זאת ועוד: עולה מארצות המצוקה מקבל משכנתה ממשלתית לרכישת דירה בסדר גודל של 37,000 דולר, והוא חייב להחזירה בשלמותה כמשך הזמן. לעומת זאת, עולה מארץ אתיופיה מקבל למעשה דירה בעלות של 70,000 דולר, והוא אינו צריך להחזיר אגורה שחוקה למדינה.

קליטה ישירה, צריך לתת לו את האפשרות הזאת. למעשה הדבר לא פשוט. בוודאי קראת לא מזמן על זוג אתיופים שמצאו את מותם כאשר לא ידעו להשתמש נכון במערכת הגז בבית, השאירו את מערכת הגז פתוחה, היתה דליפה כל הלילה, והם נמצאו בבוקר ללא רוח חיים. זה מראה, שאם תיתן להם אפשרות לבחור — לפעמים זה יכול להיות כרוך גם בסכנת חיים. אבל בעיקרון אתה צודק.

**צ'רלי ביטון** (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — מספרים לציבור, שהעולים האתיופים לא יודעים מה זה גז. גם אתה נסחף אחרי מה שנאמר בתקשורת?

**היו"ר ש' דיין**:

זאת קריאת בנינים או זה נאום?

**צ'רלי ביטון** (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אותו דבר אמרו גם על המרוקנים בשנות ה-50.

**השר לקליטת העלייה י"ח פרץ**:

ידידי היקר, קודם כל, אני לא יהודי שנסחף. שנית, יש לנו עובדות. אני סיפרתי כרגע על עובדה שנבדקה על-ידי משרד. יש עובדות, ויש עובדות נוספות שאני לא מזכיר אותן, ולא תמיד הן התפרסמו. זה לא בא לפגוע במישהו. זה פוגע באתיופים אם אני אומר, שהם באים ממרחק של 2,000 שנות היסטוריה? זוהי עובדה, אין מה להתבייש בכך. להיפך, ייש להם מעלות. בכל מקום אני מצוין את יהודי אתיופיה בסגולות המיוחדות שלהם — בהרצאות, במטיביציה הגבוהה שלהם להשתלב בחברה, בהשכלה הטבעית שלהם. זה לא המקום "להספיד" אותם ולהגיד את מעלותיהם. ידידי, מדברים פה על דברים עובדתיים וריאליים, וצריכים לקבוע עובדות. לכן אני אומר: אי אפשר לתת לכל מי שירצה לזרום במסלול הקליטה הישירה, לבחור, גם אם הוא רוצה בכך.

אבל, לפני ימים מספר קיימתי דיון אצלי במשרד בנושא האתיופים, כיוון ששמעתי שהיום יש אוכלוסייה המגיעה מאתיופיה, שכאה מהערים הגדולות, מאדיס-אבבה, וליהודים שם יש יכולת הסתגלות למציאות התרבותית של ימינו. אמרתי לבחון, ביחס למקרים המסוימים שבהם באים אנשים בעלי רמה תרבותית הקרובה למציאות הקיימת בישראל, את האפשרות שינותבו למסלול של קליטה ישירה.

אין ספק, מבחינתנו הייתי מעדיף, אילו היה זה אפשרי, שכל האתיופים ילכו למסלול הקליטה הישירה. זה היה טוב יותר מבוכנים רבים, זה היה חשוב — וכאן אני מתייחס קצת לדברים שהעלה חבר הכנסת איתן — ולו רק בשל האפשרות שהם יתמזגו טוב יותר בתוך מרקם החיים בישראל. אחת המעלות של הקליטה הישירה, כפי שדיברתי היום בוועדת הכספים, היא שהעולים נכנסים למעשה מייד לכור ההיתוך של מדינת ישראל, מתמזגים בה והופכים לחלק אינטגרלי מהוויית החיים שלנו.

מכל מקום, הדברים שאמרת תואמים, פחות או יותר, דברים שאמרת במסגרת המשרד וכיוונו לאותו דבר. עולים שיימצאו מתאימים למסלול הקליטה הישירה, לא על-פי בחירתם אלא על-פי בחינה שלנו, אם נראה שהם באמת מתאימים, בהחלט נעודד אותם ללכת למסלול הקליטה הישירה.

חבר הכנסת גור, ביחס לאתיופים שנמצאים בצפון ויש להם בעיה, שאינם לומדים אפילו באולפן: לא קראתי היום את הדברים בעיתון, אני מצטער, אבל אתה יודע שבשנה הראשונה עולי אתיופיה הם בטיפולה של הסוכנות במרכזי קליטה, כאשר

השאלה היא, האם בלתי-אפשרי ליצור מסלול סלקטיבי, שיאפשר גם לעולי אתיופיה, במקרים מסוימים, על-פי קריטריונים ידועים, לבחור. המסלול המרכזי ימשיך להיות המסלול שציינת, אבל יתאפשר להם לבחור בדרך של קליטה ישירה באותם מקרים שבהם יש לזה כנראה הצדקה. אולי תהיה לזה תועלת לגופו של עניין. זה גם יסיר את תחושת הקיפוח, שייתכן שהיא מדומה וייתכן שבכמה מקרים יש לה אחיזה.

**היו"ר ש' דיין**:

תודה רבה לחבר הכנסת אורון. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אפרים גור, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל איתן.

**אפרים גור** (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, פורסם הבוקר שעולי אתיופיה אשר הופנו לצפון הארץ, ואני מניח שזה המצב גם במקומות אחרים, לא רק שעדיין לא נמצא להם פתרון דיור ותעסוקה, אלא אפילו עברית הם אינם לומדים בכיתות להנחלת הלשון, עם ההשלכות החברתיות החמורות ביותר שיש לדבר על סיכויי השתלבותם בחברה ובמדינה.

אדוני השר, נכון שעומד לפנינו האתגר הציוני והלאומי החשוב ביותר לנוכח גלי העלייה מברית-המועצות. נכון שרוב המאמצים, גם שלך ושל משרדך, מופנים לנושא זה. אולם תסכים אתי, שהדבר לא יכול לבוא ואסור שיבוא על חשבון עולים אחרים, במיוחד על חשבון העלייה מאתיופיה, שדומני שהיא העלייה החלשה ביותר והיא זקוקה לטיפול מיוחד ולהתייחסות שונה מההתייחסות אל שאר העולים.

שאלתי הנוספת היא: האם מצויים היום בידי משרד הקליטה מלאים מספיקים של דירות ציבוריות לאכלוסם של עולים מאתיופיה, לנוכח העובדה שהם אינם יכולים ליטול משכנתאות ולעמוד בהחזרן עקב הנתונים הסוציו-אקונומיים?

ושאלה נוספת אחרונה, אדוני השר: כמה עולים הגיעו בשנה האחרונה מאתיופיה? מה היא תפוצת האכלוס שלהם? והאם עומדים לרשות משרדך כלים להתמודד עם בעיות קליטתם הייחודיות, כפי שהזכרתי לעיל וכפי שאתה הזכרת בדבריי חשבותך לקודמי חברי הכנסת?

**היו"ר ש' דיין**:

תודה רבה. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

**מיכאל איתן** (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, הבוקר בוועדת הכספים התבטא כבוד השר, שהמגמה של קליטת העלייה צריכה להתבטא, בין השאר, בפיוור העולים וביצירת אפשרויות טובות יותר למויג העולים בחברה. מוכן שאין לי שום חילוקי דעות עם השר לגבי המגמה והמטרה, אבל השאלה מתייחסת לעניין הקליטה של עולי אתיופיה. האם אין לפעמים, במקרים כאלה או במקרים אחרים, יכולת קליטה טובה יותר דווקא במסגרת קהילתית תומכת ובסביבה שבה יש אפשרות לקיים מסגרת קהילתית תומכת כזאת?

השאלה השנייה: האם משרדך באמת מסתייע בגורמים הוותיקים יותר בקהילה האתיופית לצורך קליטת העולים החדשים?

**היו"ר ש' דיין**:

תודה רבה. כבוד השר, בבקשה.

**השר לקליטת העלייה י"ח פרץ**:

לחבר הכנסת אורון: אתה אומר כאן, שאולי ניתן להם את האפשרות לבחור בין שני המסלולים, ומי שיעדיף מסלול של



ולא יותר. זוהי הוראה הקיימת במשרד הקליטה, ומשתדלים לשמור עליה.

אבל יש בעיה. עוד בזמנו של השר צור היו מרכזי קליטה שהיו צריכים להתפנות, וצריך היה להעביר את עולי אתיופיה מאותם מרכזי קליטה לדירות במרכז הארץ, על-פי בחירתם, כאשר הם משולבים ככל האפשר באוכלוסייה בישראל. לצערי הרב, עוד בזמנו של השר הקודם הוחלט על כמה מרכזי קליטה "מרכזים מתקפלים". פירושו של דבר, לא האתיופים מתקפלים אלא המוסדות המטפלים בהם מתקפלים; והעולים נשארו מרוכזים בכמה מקומות — התופעה הזאת קיימת בכמה מקומות — הם נשארו במרכזי הקליטה כל הזמן. יצאתי לבקר, זוהי תופעה קשה מאוד. מייד כשנכנסתי לתפקידי ועמדתי על התופעה אמרתי שזה לא מקובל עלי, ולדעתי אסור להשאיר עולים מאתיופיה, בשום צורה, לא במרכז קליטה שאינו מתקפל ולא במרכז קליטה מתקפל. לכן ניהלתי מאבק די קשה עם האוצר כאשר דרשתי לפנות את כל עולי אתיופיה מאותם מרכזי קליטה ולתת זכויות שוות לכל עולי אתיופיה להתמוזג בכל רחבי הארץ.

לצערי הרב, אני חייב לומר שבנקודה הזאת עדיין לא נענית. אני שמח על שאתה מעלה את זה, כיוון שהעלאת בעיה לדיון עוזרת לקדם את תהליך. אני מקווה שהעובדה שאתה מעלה את זה תתרום גם היא משהו לפתרונה של הבעיה, אבל אני מודה שיש בזה "נון" למדינת ישראל בנושא של קליטת האתיופים, בנושא המוגדר "מרכזי קליטה מתקפלים".

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה, כבוד השר. היות שזה היה נושא מאוד מאוד חשוב, אפשרתי לדבר הרבה מעבר לזמן המוקצב.

## ד. סקירת השר ד' מגן על פעולות משרד התקשורת

עבודה טובה בכל האגפים, בכל המשרדים הקשורים למשרד, ואני רוצה לאחל הצלחה לשר הממונה על משרד התקשורת, השר דוד מגן; אני בטוח שהוא עושה להמשך התוכניות שהציב לפניו שר התקשורת היוצא, חבר הכנסת גד יעקבי.

על-פי המעקב הצמוד שאני עושה אחר הנושאים שמשרד התקשורת ממונה עליהם, אני יכול לומר כאן לחברי חברי הכנסת, שמשרד התקשורת זכה לעובדים טובים, ולחברות שהוקמו והן באחריות משרד התקשורת יש מנהלים טובים.

אני מתכוון לא רק להגיד פה את המלים והברכות על כל מה שנעשה בתחום משרד התקשורת, אלא גם לציין אותן נקודות שאני חושב שיש צורך לשפר אותן, משום שהנאום שלי כאן לא רק בא להיות נאום המציין את הדברים שנעשו אלא הוא בא לתקן את מה שצריך לתקן. יש דברים שהעליתי בנאום שלי, שעסק בנושא משרד התקשורת, כבר בשנה הקודמת —

היו"ר ש' דיין:

בדברי המבוא שלך כבר נטלת שליש מהזמן.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
המבוא הוא מחוץ לחשבון.

היו"ר ש' דיין:  
לא, זה כלול בחשבון.

שבח וייס (המערך):  
למה זה מבוא? זה תוכן.

במרכזי הקליטה יש להם אולפן ודואגים להם ללימודים סדירים. בדרך כלל לא שמעתי על כך שיש בעיות לגבי לימודים באולפן, אבל אבדוק את מה שאמרת. אם יש בעיות כאלה, ודאי שצריך לטפל בהן.

אתה שואל לגבי העלייה שבאה היום ואנחנו ממוקדים בה, אם לא צריך להיזהר שקליטת העלייה הזאת לא תהיה על חשבון עולי אתיופיה. דומני שבחשובה שנתתי לחבר הכנסת אורון יש בעצם תשובה על הדברים הללו. העלייה מרוסיה לא תהיה, בשום פנים ואופן, על חשבוננו של עולה מארץ אחרת. אין לנו שום עניין, חלילה וחס, להפלות בין יהודי ליהודי.

אשר לשאלה השלישית: כמה עולים הגיעו מאתיופיה? — הנושא הזה הוא חסוי, אני לא נוהג לדווח לא על מספרים ולא על הגעות של עולי אתיופיה, גם לא בכנסת.

שבח וייס (המערך):  
עדיין נשארו שם יהודים?

השר לקליטת העלייה י"ח פרץ:  
יש עדיין באתיופיה, לפי מה שידוע לי, בערך 12,000 יהודים.

חבר הכנסת מיקי איתן, התייחסתי קצת לשאלה הראשונה. ודאי שאנחנו בעד מיזוג מקסימלי של העלייה בישראל. אשר לעולים מאתיופיה, יש הוראה במשרד הקליטה לדאוג שהעולים מאתיופיה לא ירוכזו — לא רק לא בשכונה אחת, לא רק לא במסגרת אחת, אלא גם לא בכניין אחד, וצריך לדאוג שבכניין אחד תימצאנה, לכל היותר, שתי משפחות אתיופיות.

היו"ר ש' דיין:

רבותי, אנחנו חוזרים עתה לנושא: פעולות משרד התקשורת, ופותחים בדיון. ראשון הדוברים — חבר הכנסת מיכה גולדמן, במסגרת של שמונה דקות. אחריו — חבר הכנסת יוסף עזרן.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
עכשיו תקפיד על הזמן.

היו"ר ש' דיין:  
זה היה נושא מאוד מאוד חשוב. כן, עכשיו נקפיד על הזמן כי יש לנו דיון ארוך.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
שהתקשורת לא תהיה לקויה עכשיו אלא — — —

מיכאל איתן (הליכוד):  
אפשר לבקש מ"בוק" לשים מונה.

היו"ר ש' דיין:  
היות שזו תקשורת, אפשר.

מיכה גולדמן (המערך):  
אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, עברה שנה ושוב יש דיון על משרד התקשורת. אני חושב שנכון אנחנו עושים בכך ששר התקשורת מציג את תוכנית משרד התקשורת לשנה החדשה ומסכם את פעילות משרד התקשורת בשנה החולפת.

בראשית דברי, אני רוצה קודם כול להודות לחבר הכנסת גד יעקבי, שר התקשורת היוצא, ולצמרת המשרד, העושה

היו"ר ש' דיין:

הוא אומר: לפני שאתחיל את הנאום שלי — — —

מיכה גולדמן (המערך):

אני אדבר בזה הזמן על הרשויות שהן תחת חסות משרד התקשורת, ואתחיל ברשות העצמאית שהוקמה — רשות הדואר. לפני שנה ציינתי כמה נושאים שצריך לשפר אותם במשרד התקשורת, ואביא לדוגמה את נושא המברקים, בעיקר באזורי הפיתוח. אני יכול לומר, לאחר בדיקה שעשיתי, שבנושאים האלה חל שיפור.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני דווקא מקבל שם רפורטים, אני דווקא לא נהנה.

מיכה גולדמן (המערך):

טוב, אבל אתה לפחות נכנס לחדרים מסודרים, מה שלא היה לפני שנים מספר, ואנחנו רואים שיש שיפור בנושא הזה.

לגבי כוח אדם: אני זוכר את התקופה שבה ראית את עובדי שירות הדואר, הדוורים. עכשיו עברו לתחנות חלוקת דואר בשכונות ומצמצמים את מספר הדוורים, שהיינו רגילים להכיר אותם, כל אחד ביישובו שלו. כשהיינו שואלים לפעמים את הדוור איך הוא משתכר, מה הוא היה עונה לנו? — בבוקר דוור, בערב זמר. אני בטוח שהיה קשה מאוד להשיג עובדים ברמת שכר כל כך נמוכה, עד שהיו צריכים לחפש הכנסה נוספת בעבודות נוספות כאלה או אחרות, כפי שהזכרתי. אני שמח שגם בנושאים האלה יש שיפורים, כך שאפשר יהיה להתמודד עם הדברים האלה בצורה נכונה.

אני לא רוצה להרחיב. אני בטוח שאפשר להרחיב את שירותי הדואר, אדוני השר, אפשר להרחיב, ואם אתה תתמקד

היו"ר ש' דיין:

גם אם תרצה להרחיב, אני חושב שיהיה לך זמן.

מיכה גולדמן (המערך):

אם אתה תתמקד בהפיכת שירות הדואר לבנק לכל דבר, אני חושב שנוכל לבשר לנכנסת בשנה הבאה על שיפור חשוב.

אני רוצה לעבור כאן לנושא שני. אני יודע שהזמן שלי הולך ונגמר — — —

היו"ר ש' דיין:

הוא כבר אול.

מיכה גולדמן (המערך):

אני מבקש שתי דקות.

חוק העררן השני. בינואר 1990 אישרנו כאן בכנסת, על-פי הצעתו של יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, את חוק העררן השני. הייתי רוצה, אדוני השר, שנוכל לעשות ולקדם את הנושא הזה בצורה המהירה ביותר, שנוכל להוציא את המכרזים, שהעררן השני יקבל ביטוי של ערוץ מסחרי-פרטי בצורה היעילה ביותר. לצערי הרב, האוצר עדיין לא עושה מספיק בעניין הזה. אנחנו חייבים להגיע למצב, שגם תושבי הגליל ואותם אזורים שעדיין לא זוכים לערוץ השני יזכו לכך. מאחר שאנו יודעים שזה ערוץ ניסיוני שפועל היום, ואל לנו להשאיר לאורך זמן אזורים בלי יכולת לקלוט את הערוץ השני. צריך לקדם את הנושא הזה, משום שזה חשוב.

דבר נוסף: אני הגשתי הצעת חוק פרטית לגבי הפעלת הטלוויזיה הפירטית הקיימת היום בערים השונות וביישובים השונים, כדי למנוע את המשך הפעילות הפירטית הזאת. הצעת החוק שלי אמרה, שכל אדם המתחבר לטלוויזיה פירטית אשם כמו זה שמחבר אותו. השר היוצא והמשרד תמכו בהצעת החוק הפרטית, אבל לצערי הרב זה נמנע בוועדת השרים לענייני חקיקה, על-ידי משרד המשפטים. הייתי מציע למנוע את האפשרות, והיום אני רוצה שתדע: במסגרת הפריסה של

למה אני מתכוון? לא ייתכן שתושב מעלות או תושב בית-שאן הרוצה לשלוח מברק לאחר השעה 16:00, או השעה 18:00, לא יכול לשלוח מברק, ואם הוא כבר מקבל את האפשרות למשלוח מברק באמצעות 171, חשוב שהמברק הזה יגיע לאותה כתובת שהאזור שולח אליה את המברק, למען שאליו הוא מתכוון להעביר אותם דברים שהוא רוצה להעביר.

היו"ר ש' דיין:

הבעיה היא רק במשלוח המברק?

מיכה גולדמן (המערך):

הבעיה היא למסור את המברק לאותה כתובת.

שבת וייס (המערך):

זה רק באזורי הצפון?

מיכה גולדמן (המערך):

בעיקר באזורי פיתוח ובעיקר ביישובים קטנים; וכשאני אומר "קטנים", אני מתכוון — והשר הממונה מכיר את הנושא מקרוב, כראש עיר לשעבר — לערים כמו מעלות, שלומי, בית-שאן, אופקים, שדרות. אנחנו יכולים לראות, שביישובים מרוחקים כאלה אין אותם שירותים שמקבל אזור תושב חיפה או תושב תל-אביב או תושב ערים גדולות יותר כמו טבריה, עפולה, צפת, ששם תוקן השירות הזה ויש היום אפשרות לשלוח מברק ולקבל אותו בשעות שצינתי. חשוב ששירותי הדואר בקטע הזה יושלמו באותם יישובים קטנים, כך שנוכל לעודד אותם תושבים שרוצים להגיע ולחיות שם ואת אלה שחיים באותם יישובים קטנים.

עם זאת, אני יכול לציין את השיפור בנושא שרשות הדואר לקחה על עצמה כמשימה בשנה האחרונה — שירותי הפקסימיליה, שהיום למעשה קיימים כמעט בכל הסניפים, קטנים וגדולים. לפי סדר עדיפויות שהמשרד קבע לעצמו, מגיעים למצב שבכל סוכנות דואר ובכל סניף דואר יש שירותים, שישלימו את המערכות שהאזור רוצה לקבל.

הייתי רוצה שתמולא הבקשה של רשות הדואר לגבי השלמת הפעילות שלה בסניפי הדואר — שהם ייהפכו להיות בנקים לכל דבר כדוגמת אותם סניפי דואר הקיימים באירופה המסוגלת לתת שירות זול יותר לאזור לא תמורה, נוכל לשפר את השירות בסניפי הדואר ונוכל לתת שירות נוסף לאזרחים, שיש עליהם עול כבד של מסים שונים. אם נוכל להקל עליהם בעניין תשלום עמלות, זה גם יעודד את הבנקים לצמצם את עמלות שהם גובים היום מהאזרחים ומבעלי חשבונות באנקים השונים. זאת קריאתי לבנק הדואר, למנהל "בזק", ליושב-ראש מועצת רשות הדואר ולמנהל שירותי הדואר.

חוברת כ"ו, ישיבה קע"ו  
— סקירת השר ד' מגן על פעולות משרד התקשורת —

שאוּלִי לא היינו חולמים עליהם בעבר, אכן הגשמו אותם. אלה שינויים שעברו בזמנם של שלושת השרים האחרונים שאני זוכר — השר צפורי, השר אמנון רובינשטיין והשר גר יעקבי — ועכשיו דרך השר דוד מגן, האחראי בינתיים למשרד. אני חושב שמגיעה ברכה לכל הצוות שעסק בדברים הללו והביא אותנו למצב של היום. עם זאת אני רוצה להעיר לכולנו, שאנחנו אומנם רואים את ההישגים, וזה חשוב, אבל איננו רואים את צד העלויות ואיננו יודעים כמה עלו לנו כל ההישגים הללו. את התמונה הזאת קשה לראות.

מכאן אני עובר, כמובן, לדברים לגיטימיים המתחייבים, ואלה השאלות, התהיות וההערות. מה עשו כאן בעצם? הוציאו את הדברים ממשרד התקשורת. יש "בזק", תחום אדיר, עצמאי; יש לנו רשות הדואר, תחום עצמאי; יש עוד כמה פרויקטים, כולם עצמאים. השאלה היא, האם לוודא צעד זה גם בקיצוץ ובהתייעלות של משרד התקשורת? האם השר יכול לבדוק אם לא הגענו למצב, שבמקום יועץ משפטי אחד למשרד התקשורת, כפי שהיה קודם, יש היום יועץ משפטי למשרד התקשורת, יועץ משפטי ל"בזק" ויועץ משפטי לרשות הדואר? אני בטוח שיש. כנ"ל לגבי פונקציונרים כאלה או אחרים, אמרכלים למיניהם. צבא הפקידים קטן כביכול כרשימה של מצבת עובדי המדינה, אלא עברו לרשויות שאינן נכללות במסגרת זו, אבל השאלה היא, האם הוא קטן בסך הכול או גדל.

היו"ר ש' דיין:  
תוכל להרחיב גם בממשלה: שר הבזק, שר התקשורת וכו'.

מיכאל איתן (הליכוד):  
זה אִפֿרופו ממשלה צרה. אני מבין שאתה לא רוצה להיות שותף לממשלה צרה, ולכן אתה מציע שהממשלה תהיה רחבה מאוד. יהיה לה אולי בסיס צר, אבל יהיו לה הרבה שרים, היא תהיה ממשלה רחבה.

אני עובר לנקודה השנייה שרציתי להדגיש בפני השר, ואני נושא את הנאום הזה בכל הזדמנות. אדוני השר, הנושא החשוב ביותר — ואתה אישית גם צריך להיות מודע לו — הוא הנושא של העדפת הפרזיה בתחום התקשורת. תקשורת ותחבורה הן האמצעים החשובים ביותר לפיזור אוכלוסין. אנחנו רוצים פיזור אוכלוסין במדינת ישראל? תנו העדפה, ואתם מבינים את המלה העדפה, כדי שלצלצל מאילת לתל-אביב יהיה אפילו זול יותר — אני אומר זאת על-מנת להקצין את הדברים — מלצלצל מפתח-תקווה לתל-אביב, וכך מרמת-הגולן ומהצפון הרחוק. אינני מדבר על אזור מרכז הארץ. צריך שיהיה קל יותר להעביר סימני מחשב, סימני תקשורת, פקס וכל השידורים האלה, שהם חיוניים. אם אתה רוצה לתת פיצוי מסוים לאדם הנמצא כפרזיות, תן לו תקשורת טובה. אינני מדבר על שאר המשרדים.

הנושא הבא הוא נושא הלוויין "עמוס". לאור הנסיבות אינני דורש מכבוד השר בקיאות, אבל הייתי רוצה מאוד לדעת דברים מספר. למיטב ידיעתי — ותחקן את דברי אם אני טועה — ההתקשרות לגבי לוויין "עמוס" היתה קשורה בכך שחלק מהזימים הפרטיים בפרויקט הזה היו מתורומה המובהקים של מפלגת העבודה.

השר ד' מגן:  
הלוויין "עמוס" הוא פרויקט של התעשייה האווירית.

מיכאל איתן (הליכוד):  
אני רוצה לברר. אני מבין שמשרד התקשורת וחברת "בזק" התקשרו באי-אלו חוזים שמימנו את כל הפרויקט, ויש

תחנות הטלוויזיה בכבלים יש היום גנגסטיות, מונעים ממשרד התקשורת להפעיל את התחנות ולעבוד בקצב הרצוי. אם אנחנו נפעיל את החוק על-פי הצעתי הפרטית, נוכל לזרז את התהליך של פריסת שידורי הטלוויזיה והערוץ השני ושידורי הטלוויזיה בכבלים.

אני רוצה לעבור, במשפט אחרון, לנושא "קול אמריקה".

היו"ר ש' דיין:  
כבר אפשרתי לך שתי דקות נוספות. שתי הדקות ייהפכו לארבע דקות.

מיכה גולדמן (המערך):  
משפט אחד לגבי "קול אמריקה".

היו"ר ש' דיין:  
כבר אמרת את המשפט.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
צריך פעימות מונה.

מיכה גולדמן (המערך):  
רבותי, מאחר שהזמן העומד לרשותי הוא קצר, אני רוצה לסיים במלה טובה. הכנתי נאום של שמונה דקות, שהן כנראה כ-20 דקות.

היו"ר ש' דיין:  
מודה ועוזב ירוחם.

מיכה גולדמן (המערך):  
אני רוצה להודות לכולם, ואני מקווה שבשנה הבאה נוכל להשלים אותם קטעים ונוכל לבשר על התפתחות נוספת במשרד התקשורת. תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:  
תודה רבה לחבר הכנסת מיכה גולדמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת יוסף עזרן.

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני יודע שאתה דיין מאוד.

מיכאל איתן (הליכוד):  
אני שמח לשמוע בשורה טובה.

היו"ר ש' דיין:  
אני מבקש שתדייק, כדי שלא יאמרו אחר כך שאני לא מדייק בדברי.

שבח וייס (המערך):  
כשאני מנהל את הישיבה הוא עובר תמיד על מסגרת הזמן.

מיכאל איתן (הליכוד):  
אין דבר, לכל היותר אגייס קצת זמן מהבאים אחרי כרשימת הליכוד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כמובן, אני רוצה להצטרף לרשימת המשבחים. ראשית, מגיעים לשר שבחים על ההרצאה המאלפת, שהוא נשאה כבקיא ומנוסה. אם ההרצאה הזאת צריכה ללמד על מידת הרצינות שהוא הקדיש לעניין, הייתי יכול לומר שהוא רכש לו אשראי מספיק על-מנת להישאר לתקופה נוספת במשרד. ראיתי שהוא התאהב בחומר. לכן אני מאחל לו שהוא יהיה לא רק בבחינת נאה לומד, אלא גם נאה מקיים, עושה, מפתח ומרחיב. אני מקווה שזה יעלה בידו, ושאני אכן מכון גם לרצונו.

כמובן, אני רוצה להצטרף גם לרשימת המברכים על הישגים רבים בתחומי רשות הדואר וחברת הבזק. דברים

שמישהו במדינה הזאת ייקח על עצמו את הטיפול בכך ופשוט יגן על הדור הצעיר מפני הליקויים האלה.

הי"ר ש' דיין:

תודה רבה. אכן צדקתי, הפעם דייקת בזמן, אף שבדברך האחרונים הייתי רוצה לאפשר לך להרחיב, אבל צדק הוא צדק.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה אתה חושב שהעליתי נושא זה אחרון?

הי"ר ש' דיין:

ובכל זאת דייקת בזמן.

רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף עוזן, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל ביבי.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד היושב ראש, כבוד שר התקשורת, חברי הכנסת, מאז הוקמה רשות הדואר אנו עדים לשיפורים מתמידים בשירותי הדואר. סניפי הדואר שינו את פניהם, גם האנשים בלבושם החדש נראים חייכנים יותר מבעבר, וזה מעודד.

השירותים המגוונים שהאזור מקבל בסניפי הדואר גם הם השתפרו והתייעלו, וכיום אפשר לקנות בהם החל מכול וכלה באריזה למשלוח כחילה. גם הצבי רץ מהר יותר, ולאחרונה דברי הדואר מגיעים בתוך יומיים לתעודתם. פלאי פלאים, ובכן, מהפכה של ממש.

בתחום הבנקאות מתחרה בנק הדואר עם הבנקים המסחריים ויוזם תוכניות חיסכון משופרות ויעילות, לטובת הציבור.

דן תיכון (הליכוד):

זה רע?

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
מצוין. כעת אני מציין את כל הדברים החיוביים.

דן תיכון (הליכוד):

אבל לא נותנים לו.

השר ד' מגן:

שלא תהיה אִי-הבנה, אנחנו תומכים בזה.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני מבקש מאוד לאפשר ל"עמך" לחזור לתוכניות האלה, כיוון שזה מקל מכמה סיבות, למשל על מקבלי הקצבאות, יש כאן שילוב אינטרסים ושירות יעיל מאוד לחלק מסוים של הציבור הזקוק לשירות הזה.

עם כל השיפורים שהצבעתי עליהם, בעיית הבעיות נשארה הטלפון. איני רוצה לדבר על ההמתנה לקבלת טלפון. כמובן, איני רוצה לקפח את ההתייעלות ואת כל מה שנעשה בתחום הזה, וכבר אמרתי בדיון הראשון, כאשר אדוני עדיין לא היה שר, את מה שיש לומר בעניין זה. אבל כעת אני רוצה גם להצביע על הליקויים ועל מה שניתן, לפי דעתי, לשפר. איני רוצה לדבר על ההמתנה לקבלת טלפון או להעתקתו, וכפי שנאמר, משך ההמתנה הולך ומתקצר, וודאי שגם בעניין זה נעשו צעדים חשובים על-ידי חברת "בזק". אני רוצה להתעכב בעיקר על איכות הקווים ועל קבלת המנוי שאליו אנו מחייגים.

חברי הכנסת, לא אחת קורה, שאתה מחייג אל מנוי מסוים, ואתה יודע שלא טעית במספרו, ברם על הקו עולה מנוי שאין לך הכבוד להכירו, וגם אינך מעוניין לשוחח איתו, ואליו לא חייגת כלל. לא אחת קורה גם, שכמהלך שיחה אתה שומע

כאן שילוב של אלמנטים פרטיים עם אלמנטים ממשלתיים. יכול להיות שהעניין מבוסס בעיקרו על התקשורת ממשלתית, אבל העורפים וההתחייבויות הממשלתיות הוגדלו במשך הזמן, שלב אחר שלב. בהתחלה נתנו התחייבות מסוימת, ואחר כך אמרו שבהתחייבות כזאת זה לא יהיה כדאי, ודרשו שהממשלה תיכנס להתחייבויות גדולות יותר. האם לא הגיעה ההתקשורת בסופו של דבר למצב, שבו אפשר היה בעצם לקחת את הכול בהתחייבות ממשלתית ולתת "ספייר" את מה שנשאר? כלומר, אני רוצה לדעת מה היקף ההתקשרות, אם אתה יכול לתת אינפורמציה.

אני עובר לנושא הבא: "השר יפנה ליומים בבקשה להגדיל את נתח חברת הבזק גם בתשתיות מעל ל-50%" — אל תמהר, אדוני השר. זה לא נורא אם חברת "בזק" תהיה גורם חרוט, ואגב, חברה ממשלתית אינה צריכה להשתלט על כל השוק. אם הגענו למצב כריא, ש"בזק" היא 45% מכלל מבצעי עבודות התשתית עבור הטלוויזיה בכבלים, ואתה אומר לי: לא, אנחנו נשכנע עכשיו את היומים שייקחו עוד ועוד מ"בזק" — אני מזוהר אותך. שלא תגיע למצב שתהיה לנו חברת חשמל חדשה בכל התחומים, עם כל הדברים השליליים. "בזק" מתקבלת איכשהו, למרות המונופול. אל יהיה התיאבון יותר מדי גדול. אם התיאבון יותר מדי גדול, איני רוצה להגיד מה מקבלים בסוף. מקלקלים דברים.

הנושא הבא נוגע גם לאזורים הפריפריאליים: הרחבת השירותים והמחירים לא יכול להיות מצב, שבו באזורים הפריפריאליים כמות השירותים תהיה קטנה יותר. אני יודע, למשל, ששירות יקיצה סמלי, קטן, קיים במרכז, אבל הוא לא קיים באזורים פריפריאליים. למה? איזו הצדקה יש לעניין הזה? הוא הדין בנושא של טלוויזיה, קליטת שידורי טלוויזיה וכו'. למה באזורים הפריפריאליים לא רואים ברור? לא מפני שזה רחוק, אלא מפני שגרים שם אנשים לא חשובים. זאת האמת, כי אילו היו סדרי העדיפויות שונים, היו צריכים לפעול קודם כול שם. שם זה חיוני יותר. יש מצב הפוך, שבמרכז רואים ברור, קולטים, והכול טוב ויפה, והבעיות הן תמיד בפריפריה. אני חושב שצריך לשים דגש בעניין זה. כנ"ל לגבי שירותי דואר, מברקים וכו' בפריפריה. כבר דיברו על כך.

ההערה האחרונה שאני רוצה להעיר היא בנושא הצנזורה. זה נשמע קצת מוזר. איני נחשב כמי שתומך בצנזורה, אבל הייתי רוצה לשמוע את עמדת השר והמשרד בעקבות הריכוז בערוצים בכבלים, בשימוש שנעשה, ובמיוחד בתחנות טלוויזיה בכבלים. אני רוצה לומר, שכל אדם הרוצה לראות את עצמו כליכוד צריך לדאוג היום לכך שהגולם הזה — הטלוויזיה — לא יקום על יצורו.

אדוני השר, אני מבקש להפנות את תשומת לבך. היום יש מחקרים המלמדים שבטלוויזיה משודרים סרטים מעוותים, וגם ראיתי כאלה כמו עיני והדודצות, ולצערי הרב, גם בתי הגיעה למצב שהיא צפתה בסרט כזה. אלה סרטים מעוותים ופרברטיים, הגורמים לעיוות ולנזק בלתי-הפיך אצל ילדים ונוער, והייתי אומר — אפילו אצל מבוגרים. זו בעיה שמשחיתה נוער, פוגעת בו וגורמת לו לליקויים בהתנהגות, לאלמנטים ולדברים המתבטאים אחר כך בתופעות שאינני יכולים להשתלט עליהן בגיל מבוגר יותר. אנשים נאורים צריכים היום לתת דעתם גם על הנוק המתלווה לקדמה הגדולה הזאת, בפריצת התקשורת, בפריצת הגבולות, ובמיוחד בחשיפה של הנוער, ושל הילדים בעיקר, לדברים כאלה. אני מפנה את תשומת לבו של השר למחקרים שנעשו בעניין זה בארצות-הברית, ערש הדמוקרטיה, ואני חושב שהגיע הזמן

חוברת כ"ו, ישיבה קצ"ו

— סקירת השר ד' מגן על פעולות משרד התקשורת —

ולא לפרסם כרבים את מה שהוא משוחח עליו עם חבריו — הוועידה של חברי ועמיתי הפרלמנטר המעולה יאיר צבן.

על הרעש וההמולה ויתרנו מזמן, כי אלה הפכו חלקיקים עפים כחלל עולמנו, וזמזומים אורחים קבועים באפרסכת שפופרתנו. ברוך השם, חברת "בזק" היא חברה רווחית, על כל פנים, כך לפי הפרסומים. אני מניח שהיא יכולה להרשות לעצמה להתקין תאי טלפון סגורים. כמובן, אין מדובר על כך שבתוך שנה יוחלפו כל התאים, אולם לפי תוכנית רבי-שנתי ודאי שיעלה הדבר בידה, וזאת השקעה חיובית ומשתלמת.

אודה לך, כבוד השר, אם תיתן תשומת לב לבקשה זו, ואני מאחל לך הצלחה ותקשורת נאותה, כפי שהצלחת להעביר לנו את המסר המאלף והמשכיל שלך בתקשורת מעולה.

היו"ר ש' דיין:

כבוד חבר הכנסת הרב עזרן, היות שיש לך שלוש דקות כמעט, אני רוצה לאפשר לחבר הכנסת יאיר לוי לשאול.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני מודה לאדוני שאפשר לי לשאול. הרב עזרן, אני רוצה לומר, שאין שום ספק שיש מקום לביקורת על כל מסגרת. אין שום ספק שהמוסד המכובד הזה השכיל בשנים האחרונות —

היו"ר ש' דיין:

זו שאלה או נאום? זה כבר נאום, אני מצטער.

אדוני הרב, תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל ביבי, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד השר, בימים אלה יושב ראש הממשלה ומנסה להרכיב את הממשלה, לקבוע את השרים, אבל משרד התקשורת אינו אחד המשרדים המבוקשים ומחוזרים. עוד לא שמענו שהמפלגות הכריזו על משבר אם לא יקבלו את משרד התקשורת. אבל אני אישית חושב, שהמשרד הזה הוא משרד חשוב ביותר, וכזה יהיה בעיקר בשנתיים הקרובות, כי אנחנו עומדים בפני מהפכה בכל נושא התקשורת.

רענן כהן (המערך):

אפשר להעביר את המשרד למפד"ל.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

הציעו לנו את החקלאות.

אין ספק בכך שבשנה הקרובה עם ישראל צפוי למהפכה בחייו: עשרות ערוצים, קליטה מלוויינים, טלוויזיה מקומית. כנראה עדיין לא חשים את המאבקים, את הרצונות, את הצרכים ואת הבעיות שהנושא הזה עלול לגרום.

אין ספק בכך שהמשרד הזה זקוק לשר חזק, שיוכל להתוות את הכיוון. כפי שנתחיל בערוץ השני, בטלוויזיה בכבלים, בשידורים, ונקבע את ההרגלים הראשונים — כך זה ימשך שנים רבות.

כולנו ויתרנו במשך שנים על הטלוויזיה הכללית. עדיין אינני יודע איך נתנהג כלפי הקרטל החזק, ההולך ומשתלט על הישדורים.

אני רוצה להעיר הערה בנושא הטלוויזיה בכבלים. נכון שנהגו בשלל ובחוכמה כשהצמידו עיר גדולה ועיר קטנה. כך בעל הזיכיון יצטרך להפעיל גם עיר גדולה וגם עיר קטנה. אני חושש שיקרה מה שראינו בערוץ השני — שהניסוי נמשך

פתאום: "הלו, רד מהקו" — כי משהו אחר עלה בטעות על הקו שבאמצעותו אתה מדבר עם המנוי האחר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

תראה את הצד החיובי שבעניין: אתה מקבל שיחת ועידה במחיר של שיחה רגילה.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני מעריך מאוד את ההצעה. אני מקווה ששר התקשורת ייתן את הדעת על כך. אני ואבוי לוועידות כאלה.

היו"ר ש' דיין:

זוהי ועידה לא קרואה.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

זו תקשורת של חירשים, בכל אופן.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת יאיר לוי, ראשית, אתה צריך לבקש רשות מהיושב-ראש.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

איי-אפשר ששים תשתלט על המליאה.

היו"ר ש' דיין:

אני מבקש, אדוני הרב, לא להשיב.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת יאיר לוי, לא אפשרתי לך לשאול ולכן לא תקבל תשובה. פעם אחת תבקש רשות.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש, שאתה מגן על זכותי לדבר ועל התקשורת הלקויה עם עמיתי הרב יאיר לוי.

אין לי ספק, שניתן לתקן טעויות מסוג זה ושאין קושי לשפר את איכות הקו. כך שכשאדם מחייג אל מנוי מסוים הוא יקבל אותו. קל הרבה יותר, אדוני השר, לתקן ליקויים טכניים על-ידי טכנולוגיה מתקדמת מלהתמודד עם טעויות וליקויי אנוש.

תופעה אחרת שיש לתת עליה את הדעת קשורה בטלפונים הציבוריים. יפה עשתה חברת "בזק" שהתקינה אוטומטים למכירת אסימונים על-יד ריכוזים של טלפונים ציבוריים, אולם עדיין יש מקומות רבים הזקוקים לאוטומטים כאלה, והם אינם. אשר על כן, מסתובבים אנשים ומוכרים אסימונים במחיר מופקע — מקורות העסוקה לפתרון בעיית האבטלה. רצוי מאוד לעבור, ולו חלקית, לנוחיות הנוקק לשירות חשוב זה ולרווחתו, לשימוש בכרטיס עם פס מגנטי, המקובל במדינות המתקנות האירופיות — גם כדי למנוע ונדליוס לשמו או לשם שדירת אסימונים על-ידי פיצוח הטלפונים הציבוריים, המהווים מוקד אטרקטיבי לפורץ מתחיל ואתר לרכישת ניסיון בפריצת כספות ל"מתלמד".

בארצות העולם מתקינים טלפון ציבורי בתוך תא סגור, כדי לשמור על פרטיות האזרח. דבר זה אינו מקובל בארצנו דווקא, ואיש שנוקק לטלפון ציבורי, כל העומדים על-ידו שומעים, גם אם אינם רוצים בכך, את שיחתו. שלא לדבר על כך, שהמשוחח עצמו כוודאי היה מעוניין לשמור על פרטיותו.

אני מברך על הרעיון של תיבות הדואר השכונתיות. גם בעירנו, בצפון, התקינו תיבות כאלה. צריך להגביר עד כמה שאפשר את התקנת תיבות הדואר השכונתיות. לדעתי, זה מייעל את החלוקה.

השר ד' מגן:

אתה מדבר על מרכזי חלוקה.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

מרכזי חלוקה. אני חושב שזה רעיון שצריך לתגבר אותו, וצריך לחייב רשויות מקומיות לאמצו. אינני יודע אם הכנסתם בחוק התכנון את העניין הזה. צריך להכניס לחוק התכנון את החובה הזאת. כשאתה עושה תוכנית מפורטת של אזור, אתה צריך לדעת איפה יהיו מרכזות הטלפון, איפה יהיו מרכזי החלוקה ואיפה יהיו הטרנספורמטורים בשכונה.

בכל תוכנית מפורטת — אני מקווה שיש לכם נציגים ומשקפים בוועדות המחוזיות לתכנון — יש לשים לב איפה עוברים הכבלים, איפה יהיו מרכזי החלוקה וכו'. כל הדברים האלה צריכים להיות מובאים בחשבון בכל תוכנית מפורטת.

דבר אחרון. אין ספק, אנחנו נמצאים בעידן החדש של הפקסימיליה, המשרדים, הלוויינים והפלאפון. אי-פעם היה פלאפון לשר התקשורת ועוד לכמה עשירים; היום — פלאפון כמעט לכל דורש. אבל התעריפים יקרים. מחיר של דולר כמעט לכל פעימה הוא מחיר יקר. אינני יודע מה אומר החוזה עם חברת הפלאפון, אבל ברור שצריך להויל את השירות הזה, כי הוא הפך להיות שירות עממי. דווקא לאלה הגרים במקומות רחוקים, ולא במרכז הארץ, ונוסעים בדרכים — ולצערנו נתקעים הרבה בדרכים ומאחרים לפגישות — הפלאפון הפך כלי עבודה. אני מבקש שהנושא הזה ייבדק שנית, והתעריפים — לפי הצרכים — אולי ישונו.

היו"ר ש' וייס:

תורה לחבר הכנסת יגאל ביבי. אני מוזין את חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הנאום שלי יהיה הפעם קצר. חידון לשר: מי זו הוועדה העליונה לערעורים? אתה יודע.

השר ד' מגן:

חברת "בזק".

דן תיכון (הליכוד):

פורסמו היום מודעות גדולות של מוסד אנונימי, הקורא לעצמו "הוועדה העליונה לערעורים".

אני מניח שזה גוף השייך לחברת "בזק". אני מציע לך, אדוני השר, שתדאג לך שלהשם של חברת הבזק יתנוסס על גבי המודעות, ולא — יש ועדה עליונה לביקורת בהסתדרות. איש לא יודע מי מפרסם את המודעות האלה. אתה צריך להיות חכם ומתוחכם כדי לדעת, שחברת הבזק מינתה ועדה לפניות הציבור. אגב, אני מציע לך שלא הבזק יהיה אחראי לעניין הזה, אלא תעביר את הוועדה הזאת למשרדך, כדי שהצדק גם ייראה, ולא רק ייעשה.

היו"ר ש' וייס:

אתה מעוניין לשמוע תשובה על כל שאלה בנפרד?

דן תיכון (הליכוד):

לא.

שנים והופעל רק במרכז הארץ — ובעלי הזיכיון, בתואנה של ניסוי, יפעילו את הטלוויזיה בכבלים בערים הגדולות ולא בערים הקטנות. אני מקווה שמשרד התקשורת ישים לב לנקודה הזאת. אל יגידו לנו שעושים ניסיונות, והניסיונות יכולים להימשך שלושה-ארבע שנים. אם מפעילים — יפעילו בשני המקומות בו זמנית.

היו"ר ש' וייס:

לפי הקטגוריה הזאת, טבריה היא עיר גדולה או קטנה?

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

קטנה.

בבתים כבר משרדים בשלב של ניסוי. אינני יודע אם משרדים בעיר הצמודה, קריית-שמונה. אפשר למצוא אלף תרגילים. תרגילים כאלה כבר ראינו.

באופן כללי, משרד התקשורת, חברת הבזק, היו להם עודפים. אבל, מי שמטיל היום בארץ-ישראל רואה את חוטי הטלפון המונחים על עצים, על כתים ועל העמודים העקומים, ואת הקווים הנפולים. הגיע הזמן שהמחזה הזה של החוטים הנמתחים יפנה את מקומו, רצוי לכבלים תת-קרקעיים: אם זה בלתי-אפשרי, שיהיה לפחות בצורה אסתטית. אין ספק שמי שמהלך בארץ ורואה את המתיחה הזאת של הקווים מגיע למסקנה שיש מה לעשות, ובצורה רצינית.

השר ד' מגן:

זו הזדהות עם משרד הדתות, זה מקביל לקווי העירוב.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

זה דומה. זה רעיון — האם אפשר היה לעשות את העירוב גם עם הקווים האלה. תאמין לי, שבקווי החשמל אפשר היה לעשות את העירוב.

היו"ר ש' וייס:

אני חשבתי שהקשר עם ריבוננו של עולם הוא כאלחוט.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

יש עירוב ויש עירוב תחומים.

אנחנו מתכננים עכשיו לבנות במדינה 100,000, 70,000 יחידות דיור. אין לי ספק שכל משרדי הממשלה יצטרכו להיערך לקראת הבנייה כתחומים השונים. נושא האגנות המרכזיות, נושא הכבלים, נושא הטלפונים — אלה הם נושאי חשתי. אני חושש מאוד שיבואו ויגידו: תפסיקו לבלבל עכשיו את המוח, אנחנו צריכים דירות לעולים, לא כוער עכשיו, נעשה כפעם אחרת. פעם אחרת — פירוש הדבר לבנות סלאמס. אין לי ספק שצריך לקום מייד צוות רציני, שיעקוב, עם רשויות התכנון וועדות מחוזיות, ויבדוק היכן עומדות להיבנות מאסות אדירות, ומה מצב המרכזות במקומות אלה.

במדינה עומדת להתחולל מהפכה. יכנו עשרות אלפי יחידות, יקומו שכונות חדשות, ערים חדשות. לדעתי, לא צריך לחכות לרגע האחרון. זה צריך להיעשות בד בבד. מפעלי תעשייה יצטרכו את התקשורת. פה צריך להיות עם היד על הדופק ובהיערכות מסודרת.

אני מקווה שמשרד התקשורת ימשיך במגמה להוויל את השיחות מהפריפריה. לא יכול להיות שאדם מטבריה, או מקריית-שמונה, או מאילת, הרוצה לדבר עם בניו, עם קרובי משפחתו הגרים במרכז הארץ, יצטרך לשלם תעריפים גבוהים יותר מאלה שמשלם תושב מרכז הארץ. צריך לצמצם עד כמה שאפשר את הפער בין מחירי השיחות המקומיות למחירי שיחות חוץ.

היו"ר ש' וייס:

נאפשר תשובה.

השר ד' מגן:

ולכן צריך להעלות את התערפיים. כל דבר מתרצים בצורך להעלות טוטלית את המחירים למשתמשים בשירותים האלה ולזקוקים להם.

אפשר לעשות הכול, אבל את עניין העלאת המחירים וההיטלים על השירותים לציבור יש לדחות לסוף.

עכשיו יש לנו עניין עם חברת "בזק". עניין מעניין מאוד. בשעתו הייתי בעד הקמתה של חברת "בזק". אמרו לנו, שאחרי הקמת החברה הכול יהיה טוב ויפה, ממש הפלא ופלא. רבותי, אני רוצה לקבוע: המצב היום גרוע יותר מזה שהיה. כאשר טלפון מתקלקל — ויש לי רשימה של אנשים ומקומות שהטלפון שלהם התקלקל — מתכים חודש לתיקון שאורך ארבע או חמש דקות, כדי להזיז בורג. אדוני השר, הייתי מציע לך לראות פעם אחת איך מגיע הקומנדו של תיקוני "בזק" לבית המנוי. מגיע הנגה, מגיע המתקן ומגיע מנהל העבודה. מכניסים אותם הביתה, שותים קפה, עושים חגיגה. כל התיקון נמשך ארבע-חמש דקות. אני צריך שבי-1990 אורח מדינת ישראל שהטלפון בביתו התקלקל יחכה שבועות על שבועות לתיקון? מה, זו חוכמה שחברי כנסת או אנשים שיש להם פרטקציה פונים ומקבלים את השירות כעבור שבוע או עשרה ימים? זוהי הדרך שאלה הגענו?

אנחנו מקיימים דיון, כל אחד יאמר מה שהוא רוצה, אבל בשדה, בשטח, זוהי התמונה, אדוני השר. ואם לא תתקנו את המצב הזה, אל תדברו על העלאת מחירים. מה הבטיחו לנו? אם הטלפון בביתך התקלקל, תלך לשכן, תצלצל מהטלפון של השכן ותודיע על התקלה, ובתוך 24 שעות או 48 שעות יגיע הקומנדו ויתקן. זה פשוט לעג לרש. זה לא אמת. לזה הגענו.

לגבי פיתוח רשת הטלפונים, אמרו לנו: אנחנו משקיעים, ועוד מעט לא תהיה בעיה לקבל טלפון. אבל עדיין אנשים מתכים חודשים רבים לטלפון באזורים מסוימים בארץ. אינני מומחה לחלוקה של מדינת ישראל לפי מי שנותנים לו יותר ומי שנותנים לו פחות.

אלה הדברים שרציתי להעיר עליהם, אדוני השר. לא צריך בשלב זה להעלות מחירים לשום שירות משירותי התקשורת ואין להטיל גזירות על הציבור. היום אתה מופקד על משרד התקשורת ואתה אחראי לו. אגא, תבדוק בכל העולם מה זה אומר לקבל טלפון. מתקשרים, ובתוך שעותיים או ארבע שעות אתה מקבל טלפון לכתך. אנחנו צריכים לסבול בצורה כזאת, ולנו מספרים על כל הדברים שיש בעולם. יופי. גם אנחנו כבר הגענו לזה.

אתה יודע כמה השקיעו בתי-הדואר בפרובינציות, אדוני השר. ייפו את בתי-הדואר הקטנים. אינני מדבר על תל-אביב, חיפה וירושלים. בתי-הדואר אלה ציפו קירות באריחים, התקינו תאורה מיוחדת, תלו תמונות. לזה אנחנו מצפים במדינת ישראל, שיפו את סניפי הדואר האלה, או האם אנחנו רוצים שיתנו לנו שירותים טובים יותר? על השיפוצים האלה צריך להוציא כסף? האם כבר הגענו אל המנוחה ואל הנחלה?

אסיים את דברי בפנייה אליך. אני מבקש ממך בכל לשון של בקשה: אגא, תבדוק מה נעשה בשטח. לא בדיבורים, לא לפי הסטטיסטיקות שמביאים בפנינו על טונוט של נייר, אלא מה באמת קורה בשטח. אז תראה את התמונה העגומה שתיארת בפני חברי הכנסת. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת גרופר. אני מזמין את חבר הכנסת מוחמד נפאע, ואחריו — חבר הכנסת שבח וייס.

כדי שהטעות לא תחשף אומר, שההצעה הזאת היא פרי יוזמתו של שר התקשורת לשעבר גד יעקבי, והדירקטוריון אישר אותה. אנחנו פועלים כדי שהמוסד העליון לערעורים יהיה בלתי תלוי בדירקטוריון של חברת "בזק", מפני שהוא צריך מדי פעם להורות לחברת "בזק" לעשות דברים מסוימים.

דן תיכון (הליכוד):

אבל אני מציע לכתוב גם על גבי המודעה את השם של חברת "בזק", כדי שנדע שחברת הבזק או משרד התקשורת מפרסמים את הנהלה לערעורים, וזה לא איזה גוף אנונימי לא ידוע. אולי זו ממשלה זרה שמפרסמת את ההודעה.

אדוני השר, אני קורא לך, זועק, פונה אליך: אתה שר בפועל. במשך חודש ימים אתה יכול לעשות הכול, אין עליך מורא של מפלגות, אתה לא זקוק להסכמים קואליציוניים. פתח את השמים בפני לוויינים. אנחנו רוצים להיות מדינה ככל מדינה במערב, שבה שידורי הטלוויזיה יורדים מן השמים.

היה בעבר סגן שר שנכנס לתפקידו בתקופה דומה לזו שלך — קראו לו יורם ארידור — והעביר את ה"מחיקון" מן העולם. כמה פשוט, כמה קל כשאין מורא של הקואליציה עליך. מהפכה שאפשר לבצע אותה במרוצת החודש הזה, ורק במשך החודש הזה אתה יכול לבצע זאת. תן לנו שמים פתוחים. ולא, זה יגיע בעוד 10 שנים. זה הגיע למדינת המערב לפני 15 שנים. כאן אנחנו לא יודעים על מה שקורה בתחום השידורים באמצעות לוויינים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש לך בעניין זה גם תמיכה של האופוזיציה.

דן תיכון (הליכוד):

תודה. סיימתי את דברי.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת פסח גרופר לשאת דברים.

פסח גרופר (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי על נושא התקשורת וחברת הבזק אני רוצה לדבר על נושא מאוד מעניין.

לפני שאנחנו דנים בנושא לעומקו ובוחנים מה צריך לעשות, מה צריך לפתח, מייד מביאים לוועדת הכספים הצעה להעלות את שיעור ההיטלים. זה העניין הראשון שאנחנו פעילים בו ביעילות, קודם כול להעלות את המחירים. זה לא יעלה על הדעת, אדוני השר.

היום התקשורת היא תקשורת להמונים, לכל עם ישראל, לבעלי יכולת גבוהה יותר ונמוכה יותר. למשל, טלפונים. זה היום מכשיר שצריך לשרת את כל המגזרים במשק, את כל הציבור בארץ. בעיקר את השכבות החלשות, את הזקנים, החולים, שזקוקים מאוד לשירותי הטלפון. והנה אני שומע בוועדת הכספים, שמציעים להעלות מחירים. לא יעלה על הדעת שנהיה חזקים ופעילים דווקא כאשר מדובר על העלאת התערפיים לכול, באחוזים כאלה או אחרים. אני מתנגד לכך התנגדות מוחלטת.

קודם כול, צריך ליעל את השירותים. מביאים בפנינו חוכניות יפות. עכשיו רוצים להציע למכירה את חברת "בזק", ובהזדמנות חגיגית זו, כשרוצים להנפיק מניות של "בזק" לציבור, צריך להראות לציבור ש"בזק" שווה הרבה מאוד כסף.

בעיה ספציפית במגזר הערבי: בעשרות כפרים אין משרד דואר. גם במקומות שיש בהם משרד דואר, פקיד הדואר עובד במשרה חלקית, שעות מעטות, ואף יום אחד או שניים במשך השבוע. אין ספק שדבר זה פוגע בזכותם של עשרות אלפי התושבים לקבל שירות חיוני זה של רשות הדואר. אני קורא לשר התקשורת לפעול כדי שמצב זה יתוקן מוקדם ככל האפשר. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה על הנאום המעניין והקצר. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת חיים אורון.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, אני רוצה לפתוח דווקא בכמה הערות חיוביות. אתחיל בשירות הבולאי, אחד השירותים המצוינים שמשרד התקשורת מעניק לאזרחים, לפילטליסטים, לחוכבי הבולאות. אני חושב שצריך לציין לשבח גם את צורת העבודה וגם את החן ואת הדגש האמנותי הרכ ואת הכשרון המושקע בשירות הזה.

אני רוצה לברך את משרד התקשורת על שיפור ניכר מאוד במכנים של בתי-הדואר. היתה כאן הערה של חבר הכנסת גרופר, שנשמעה ממנה נימה של זלזול. אני מחשיב מאוד את הצד האסתטי של המכנים. אנשים באים לשם, בעיקר אנשים מבוגרים, וחלקם שוהים במתקנים האלה לעתים רבע שעה, חצי שעה, ואני חושב שאם הם מצויים במקום אסתטי ונקי וסביבה צבעים נעימים — זהו שירות חשוב, שירות תרבותי אלמנטרי. טוב שאתם עושים את זה.

העירותי כבר בפעם הקודמת, לפני שנה, שאלה זוטות, אבל לא בלתי-חשובות. במירון הזה ליפיו מבני הדואר, בכמה בתי-דואר, לפחות בחיפה — אינני מתמצא בערים אחרות — הריצוף הוא ריצוף של שיש חלק, באים לשם אנשים מבוגרים מאוד. אני רוצה לנסות למנוע אסון לפני שיקרו, חלילה, אסון, תאונה או תקלה, דרך, אדוני השר, אני פונה לארכיטקטים. לא פעם אחת הם עושים שגיאות כאלה. בגלל "מירון היופי" הם אינם מביאים בחשבון דברים אלמנטריים של כתיחות וכן הלאה.

יש מספר לא קטן של מבני דואר, שהגעתי נכים אליהם קשה או בלתי-אפשרית. חשוב מאוד להקפיד על כך, במיוחד במדינה שיש בה, לדאבון לב, כל כך הרבה נכים. אני יכול להביא כמה דוגמאות מבתי-הדואר בחיפה, שאני משרת אותה. כפי שאתה רואה, חברי השר, אני כבר מתכוון לבחירות אזוריות בישראל ואני כבר מתחיל לעסוק במחוז החפץ שלי: בחירות שאני מקווה שלא תהיינה בישראל, אבל אם תהיינה — אני מתכוון לסכנה הזאת. על כך כדאי להקפיד.

הערה שלישית, לגבי שירות תאי הטלפון. אני חושב שהרעיון של תאי טלפון סגורים, שהועלה כאן על-ידי חבר הכנסת עוזן, איננו מתאים לתנאי מזג האוויר של הארץ. אני מציע שלא להיחפז בעניין זה, משום שחא סגור עשוי להיות גם תא מחנק. תחשבו על זה פעמיים, אינני בטור שזה נחוץ. יש פה שאלה של נימוסים אלמנטריים. כאשר מישוה משוחח כתא טלפון, כמעט אינני נתקל במצב שבו אנשים עומדים ליד האפקרנט ומאזינים לשיחתו. בכל זאת נוצרו כללי משחק בעניין הזה.

ככבישים הראשיים, בעורקי התחבורה הראשיים, יש כמה תאי טלפון, ייתכן שמרוב שימוש, או מסיבה אחרת, לא אחת הם מקולקלים. בשל החשיבות של תאי טלפון דווקא שם —

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, כאשר אנו באים לדון בסקירת שר התקשורת, מטבע הדברים יופנו הזדקורות לעבר חברת "בזק" והדיון יתמקד בחברה זו, ברשת הטלפונים ובשירות לאזרח.

אין ספק שבמשך השנים האחרונות מצליחה חברת "בזק" להרחיב את רשת הטלפונים ולחבר עשרות אלפי מגויים נוספים לרשת הטלפונים הארצית. כך שיש כיום יותר ממיליון וחצי מגויים בכל רחבי הארץ. אולי משום כך, עם הרחבת הרשת מתקשה מערכת "בזק" לספק את השירותים הדרושים והחיוניים לצורך רשת הטלפונים.

לפני כשנה, במסגרת הדיון על סקירת שר התקשורת על פעולות משרדו, נאמו חברי כנסת, וביניהם נציג סיעת חד"ש, נאומים בעלי אופי סאטירי, כדי להמחיש את הבעייתיות של רשת "בזק". בינתיים הוסיפה חברת "בזק" ספרה לצורך החיגוי למוקדי השירותים השונים: 14 נעשה 144, 16 נהיה 166 ו-188. אבל, לצערי, המצב הולך ומחמיר. דומה שאחרי כל חיג צפוי המחייג להיקלע למסע לעולם הבלתי ידוע. המחייג מוצא את עצמו לפתע נכנס לעולם של אנשים שלווים, של אנשי עסקים, ובמקרים לא מעטים נקלע המחייג לשיחה רומנטית בין שני אנשים, שחשבו לתומם שאיש אינו יכול להפריע לפרטיות שלהם — מלבד השב"כ, שמפני האזנותיו גם חברי כנסת אינם מוגנים.

במקרים רבים, חברי הכנסת, כאשר מחייגים למספר מסוים נשמע התקליט: "כל הקווים בכיוון שחיגת אליו תפוסים". לפעמים גם משפט מתסכל וסתמי זה אינו נשמע, ואתה חש כאילו בזמן החיגוי קפאו אצבעותיך במקומן וכאילו לא עשית דבר.

בקיצור, חברי הכנסת, אין הזמן מספיק כדי למנות ולהזכיר את מגוון התופעות שנתקל בהן אדם המתעסק עם מכשיר הקסם הזה הנקרא טלפון.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
תיאורים משוככי נפש.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):  
חברי הכנסת, יהיה הסגנון אשר ינקט חברי הכנסת בדיון הזה אשר יהיה, עובדה שאין חילוקי דעות סביבה היא, ששירותי הבזק, במצב הקיים, הם מתחת לרמה המינימלית הדרושה. נחוצים הרבה מאוד שיפורים ותיקונים.

אם במתן שירותים אנו עוסקים, אני חייב להתייחס ליחסה של חברת "בזק" למגויים תושבי ירושלים המזרחית ושאר השטחים הכבושים. יש כיום קווי טלפון רבים המשותקים זה חודשים מספר, ואף יותר משנה. מאז פרוץ האינתיפאדה מסרבים עובדי חברת "בזק" להיענות לפניות של אזרחים המתלוננים על תקלות בקו הטלפון הפרטי שלהם, שלא לדבר על העתקת קו טלפון ממקום למקום. הטיעון שביצוע העבודות מסוג זה מסכן את עובדי חברת "בזק" הוא טיעון צבוע, שאינו מתקבל על הדעת. הרי כאשר מדובר בגביית מסים, או אפילו בגביית אגרת טלוויזיה, דואגות אותן רשויות לבצע כיבוש מחדש של האזורים המשוחררים כביכול מבחינת "בזק". אנו מזהירים מפני המשך מצב זה, מפני הפגיעה בעשרות אלפי המגויים בשטחים הכבושים.

חברי הכנסת, בעיה אחרת מעלה היא בעיית רשות הדואר. מלבד הבעיה הכללית, המתמקדת בעיכובים במשלוחי הדואר. והדבר אינו פוסח על שום סניף דואר — קיימת



להתייעל, לשפר את השירות גם בטיבו, גם במחירו ובעלותו. זה מבחן לא-פשוט. מבחינה זו, חברת הכוזב היא אולי גם חלוץ.

אם מותר לי, אני רוצה להעיר הערה בעקבות הדין-חשבון הקשה של מבקרת המדינה מאתמול ולהתייחס לשתי דוגמאות אחרות של פריבטיזציה. כלי להיכנס כרגע לוויכוח על הפריבטיזציה, אני מקווה שגם יילמדו הלקחים מתוך הדוגמאות הללו, וכולנו נפעל בתחום הזה ביתר זהירות, ביתר רגישות, ולא רק כדי שלא יכתב בעוד שנה או שנתיים פרק מתאים בדוח מבקר המדינה, אלא כגלל הנזקים החמורים מאוד וההפסדים הגדולים מאוד שגורמות פעולות מהסוג הזה, הנעשות מתוך רצון להפגין מהלך של פריבטיזציה, שהיא אחד המניעים החזקים במכירת שתי החברות ובבחירת העיתוי של המכירה. אני מתרשם שהפעם הזאת המוטיבציה הזאת חלשה יותר, נמוכה יותר, ואני מקווה שגם השגיאות תהיינה קטנות יותר.

אני רוצה להעיר הערה נוספת לפני שאגיע לנושא המרכזי של דברי, ולעבור בזה לאזורים הפריפריים. בסך-הכול יש קיפוח יא-ישוויון שאיננו מחויב המציאות ביכולת אספקת השירותים שמשרד התקשורת אחראי להם לאזורים פריפריים — החל בטיב הקליטה של הרשת הראשית, עבור להעדר אפשרות קליטה של הערוץ השני, וכלה באי-בהירות שאני חושש שתהיה קיימת באזור הנגב, כי אינני בטוח שרשת הכבלים וכל השירותים הללו ינתנו שם באותה רמה ובאותו עיתוי שבהם הם ניתנים באזורים מטרופוליים, למרות ההצהרות החוזרות ונשנות: אם המטרופולין הוא מטרופולין אזורי, כמו למשל באר-שבע ואזורים המרוחקים ממנה, ואם אלה האזורים המרוחקים בקנה מידה ארצי.

על-פי הניסיון, עד עכשיו הפערים הללו היו קיימים במשך תקופה ארוכה. לא אחת העלו בכנסת את נושא העדר הקליטה בגליל. נדמה לי שמשוהו השתפר בתחום הזה, אבל זה עדיין רחוק מלהשביע רצון. אותה בעיה קיימת גם בנגב. אני חושב כי בתקופה שבה אנחנו מדברים הרבה ועושים מעט לפיזור האוכלוסייה, ומדברים גם על סיכות שיביאו עולים חדשים ואחרים להתיישב לא רק באזור שכין גדרה לחדרה — זה יכול להיות שירות שגם יקרב רחוקים וגם יקטין את התחושה של ריחוק. ניכור וזרות, שממילא קיימת לעתים בחבלי ארץ אלה.

אני רוצה להקדיש את עיקר דברי, ממש בשעה השתים-עשרה, ואולי אפילו בשעה השתים-עשרה ודקה, לנושא "קול אמריקה". כבוד השר, ממלא-מקום שר התקשורת, אינני היחיד, עוד 64 חברי כנסת חתמו על הפנייה. אני יודע שיש שורה ארוכה של חביעות של חברי כנסת, כשאין התאמה בין החתימה והדברות במטרה ובין הנכונות לפעול לאחר מכן להשגתה.

אנחנו עומדים בפני אחת השערוריות האקולוגיות, יכול להיות התברואיות והסביבתיות, הגדולות ביותר של מדינת ישראל. נכון, הפרויקט גדול — — —

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
המדיניות.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
רגע, וזה, נוסף על מה שנתפס ב-1990 כלא-מתקבל על הדעת מבחינה מדינית. והכול כתוצאה מפנייה אישית ישירה של נשיא ארצות-הברית אל ראש ממשלת ישראל לפני כשש שנים. אבל מה עבר על העולם מאז?

אינני מדבר על טלפונים של חירום — כדאי שהסיירות העוברות ובוחנות אם אכן המכשירים תקינים בעורקים האלה, תעשינה זאת אחת ליום, או לפחות שלושה-ארבע פעמים בשבוע. אני יכול לומר, למשל, שבקו ירושלים — חיפה שלושה-ארבעה תאי טלפון מקולקלים באופן שיטתי כמעט. אני אומר זאת על רקע העובדה האחרת, שרוב תאי הטלפון ורוב הטלפונים בתוך הערים הם במצב תקין, ושוב, אני יכול לומר זאת מניסיוני. כדאי לבדוק זאת.

אני רוצה להעיר הערה אחת או שתיים לגבי הנושא של רחיסות הערוצים שאנחנו צפויים להם. דיכרת במידה רבה של הדגשה, ואפילו התלהבות, על כך שיהיו לנו שירותי כבל, טלוויזיות מקומיות ורדיו מקומי. אגב, בכל תהליכי החקיקה בכנסת מעולם לא גיליתי התלהבות מופרות מהצפיפות הזאת. מדובר במדינה קטנטנת, של 4.5 — 5 מיליוני תושבים — וכל כך הרבה קווים. יש לי חשש שהקווים המקומיים ותחנות הרדיו המקומיות, וכן הלאה, מורידים במידה רבה מאוד את ההתעניינות החברתית לרמה מקומית ומקומנית, וזה, לדעתי, דווקא בניגוד למגמה האוניברסלית המאפיינת את החברות המודרניות. יש עיסוק דחוס יותר מדי ברכילות המקומית, עיסוק דחוס יותר מדי בדברים שהם בלתי חשובים לחלוטין, ובמקרים רבים מאוד וולגריים, וכרוב המקרים גם אינם עוסקים בשאלות היסוד התרבותיות והחברתיות הכוללות של החברה. לכן, בתחום זה לא הייתי מפתח מירון. לעומת זה, הייתי בהחלט מפתח את הקווים הכלל-ארציים, ואני מצטרף לקריאה של חבר הכנסת דן תיכון לזרז את התהליכים של פתיחת השמים.

הערה אחרונה שאני מבקש להעיר בעניין הטלפונים, שאנחנו מרכים כל כך לעסוק בו: עדיין מתקיים בארץ נוהג של נטילת עמלה גבוהה באותם מקומות שבהם אין טלפון ציבורי, בבתי-קפה, במסעדות ובעיקר בבתי-מלון המגשים את השירות הזה. יכול להיות שמקורה של העמלה הזאת היא בתקופה שבה היו צריכים להזמין את השיחה, המרכזנית היתה צריכה לחייג וכן הלאה, והם נטלו לעצמם עמלה. אבל היום, כשזה נעשה בחיוב אוטומטי ישיר בכל מקום, אינני מבין מדוע לא ליצור איזה סוג של פיקוח על שיעור העמלות וה"רמפזים" הזה, אפילו בבתי-מלון — 300%, 400% ואפילו 500% ממחיר השיחה. איזה מין דבר הוא זה? אני מציע לקבוע בעניין זה כללים הרבה יותר מדויקים ולמנוע את התופעה הזאת, הגובלת בספסרות.

אני חושב שדרך כלל זה משרד מוצלח, ואם אתה אכן תישאר שר התקשורת, אני רוצה לאחל לך הצלחה והמשך המסורת של קודמך, שהייתה, לדעתי, טובה מאוד. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחבר הכנסת רענן כהן; אם הוא לא יהיה כאולם — לחבר הכנסת אברהם פורז.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר וחברי הכנסת, אני רוצה להתייחס בדברי רק לשתי נקודות מתוך מכלול הנושאים. כפי שהעיר היושב-ראש, בחלק מהם עסקנו בוועדת הכספים במשך שעות מספר, בין היתר בקטע של חברת הכוזב. אני רוצה לצרף את ברכותי ולקוות שהשינוי המתרחש אומנם יביא לשיפור השירות, ויימצא האיוון הנכון, והפרובלמטי-מאוד, בין שירות, שעל-פי הגדרה הוא בעיקרו מונופוליסטי ויש לו משמעות כלכלית רבה מאוד במגזרים רבים, ובין היכולת של החברה

סוללים את הכביש. אומרים שהכביש אינו חלק מהפרויקט. אם לא יהיה פרויקט, הכביש חשוב כשלעצמו. העבירו קר מתח גבוה, זה לא חלק מהפרויקט, אם יחליטו בסוף שלא לעשות זאת — זו ברכה כשלעצמה.

אני אומר באופן המפורש ביותר וקורא לשר התקשורת, למרות מה שהוא אמר בתשובה על קריאת הביניים: אנחנו עוסקים בניסיון למהלך חקיקה בכנסת, שימנע שערורייה שאין כמוה. אתה לא מצליח כמעט למצוא לזה תומך, חוץ ממי שאומר: אבל התחייבנו לפני חמש שנים. אני משוכנע — אני לא יכול להגיד שאני משוכנע, יש סבירות רבה — שבקונגרס האמריקני פרויקט כזה לא היה עובר. אני משוכנע שתהיה הבנה רבה בקרב מקבלי ההחלטות וברעת הקהל האמריקנית לכך שמדינת ישראל וכנסת ישראל, חמש שנים אחרי שהממשלה נטלה על עצמה מחויבות מסוימת, שוקלת מחדש את העניין, כי שורה ארוכה של נושאים התבררה במהלך השנים הללו. יש ביקורת קשה מאוד על דרך קבלת ההחלטות ואיסוף האינפורמציה בנושא הזה. אני מודה, אני אומר כאן: אני פניתי למבקר המדינה לבחון את העניין הזה גם מהאספקט הזה, אבל הבעיה כרגע איננה ביקורת לאחר מעשה על דרך קבלת החלטות. אני חושב שצריך להיות מאמץ משותף של חברי הכנסת. היוזמה של ה-64 שתחמו היתה יוזמת חבר הכנסת עוזי לנדאו.

שושנה ארבל-אלמוזילוני (המערך):  
על מה היתה החתימה?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
החתימה היתה לבחון מחדש את הפרויקט.

שושנה ארבל-אלמוזילוני (המערך):  
לא. היתה בקשה לראש הממשלה, שהמועצה האזורית לחנוך ולבנייה לא תסיים את דיוניה לפני שוועדות הכנסת תסיימנה את דיוניהן. לא קביעת עמדה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אני מסיים את דברי. אנחנו נגיש, בהתאם לכך, הצעה לסיכום הדיון הזה בנושא שיכול להיות, בצד נושאים רבים וחשובים שעלו כאן היום, שתהיה לו גם השלכה מעשית. אם לא הכנסת — לא נשאר כנראה גורם שיעצור דבר שרבים, בנגב ובארץ כולה, רואים בו מהלך שהגורם שיעצור דבר שרבים, בנגב ממה שנראה למישהו כטובה או כתועלת, שגם היא נעלמה בתהפוכות הפוליטיות של חמש השנים האחרונות.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רענן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם פורו; הוא איננו נוכח. אם הוא לא יופיע, הרי חבר הכנסת רענן כהן יהיה אחרון המשתתפים והדוברים בדיון זה.

רענן כהן (המערך):

ארוני היושבי ראש, כנסת נכבדה, בתחום התקשורת מתחוללת מהפכה רבת היקף וגיוון בעולם כולו. מהפכה אלקטרונית זאת משפיעה על אורח החיים של האזרח הקטן והרגיל בכל מדינה מתקדמת, וגם בישראל. התקשורת המודרנית מצמקת מרחקים, מקרבת ארצות ומוחקת הבדלים גיאוגרפיים, אתניים וחברתיים. במקביל, העולם הופך לקטן יחסית, אוניברסלי ומוכר לכולם.

ההתפתחויות בתחום התקשורת יוצרות מצב חברתי, כלכלי ואנושי חדש, מאפשרות מעורבות בין-לאומית של ישראל הן בשוק המשותף והן ביהדות המוסדות הבין-לאומיים, והופכות את אזרחי ישראל לחלק מהעולם הגדול והנאור.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

העולים מברית-המועצות יעסקו בכניית התחנה —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מה עבר על העולם מאז, באיזו מציאות שונה אנחנו נמצאים היום. אז משהו הסביר פה עכשיו, שאנחנו נעביר שיידורים בדמוקרטיה לאוכלוסייה האסלאמית בברית-המועצות. גם את הרעיון הזה משהו כבר המציא. ואם משהו השתנה בברית-המועצות, יכול להיות שמישהו בחלקה כלשהי, ואינני יודע איפה, לא במדינת ישראל — שמישהו נוסף יהיה אוכלוסיית היעד של השיידורים האלה. זה התפקיד שאותו אנחנו צריכים למלא. אך, האומנם זו ההתחייבות שאנחנו צריכים לעמוד בה? האומנם זה תפקידנו?

כשאתה שואל אנשים, וחוזר ושואל אותם בעניין זה, יש לך הרגשה שהנימוק היחיד שקיים הוא: אבל הבטחנו, אבל התחייבנו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שיעורים בדמוקרטיה לגרוזיה, עם דוגמאות מישראל. ולא אני יודע.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
לגרוזיה יש מי שישדר מהכנסת.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני יודע שהעניין של איכות הסביבה נתפס כאיזה מין מהלך תימהוני של אנשים, שבשבת בבוקר מרבים לטייל, וכשאין להם מה לעשות הם מתעסקים בנחל כאן, באגם שם ובנדידת ציפורים, וכך יש עכשיו איכות הסביבה. והרי כל אלה הן שאלות, שהעולם של ימינו עוסק בהן כשאלות מרכזיות.

הנגב סגור וחתום, ואני אומר דברים אלה כאיש הנגב. כשביל לטייל היום בנגב המרכזי צריך לקבל שמונה אישורים, ואם חס וחלילה, קורית תקלה בצה"ל — ואני לא מגלה כאן שום סוד כי הדברים התפרסמו בעיתון — וכלי נשק כלשהו פעל באופן לא-מוצלח, אזי מאות אלפי קילומטרים רבועים בנגב סגורים מפני מטיילים. ממקמים את התחנה במקום שחוסם ציר תנועה מרכזי של טיולים בנגב. מה עוד נשאר?

בעקבות פינוי סיני הצבא חסם וסגר אזורים, אולי אפילו מעבר למידה, אבל לא נעסוק עכשיו בכל השאלות האלה. תושבי המקום חוזרים ומשגרים מכתבים לכל אחד מחברי הכנסת וטוענים שלא נבדקה שאלת הקרינה. אני יודע שהיא נבדקה. היתה ידיעה, ואני מוכן לומר, בלי לספר חלילה סודות צבאיים, שהיתה יותר מידע. התעוררו שאלות לגבי השפעת תחנה בעלת עוצמה מזיקה על מטוסים, והם אמרו שימנעו גם את זה; כאילו הכול שאלה של כסף. לפני שנתיים עשה מישהו תרגיל נחמד ונתן משהו גם למועצה האזורית, דמי לא-יחרץ, כדי שבסוף תהליך פיתוח האזור יצא שגם הם קיבלו משהו. המועצה האזורית הזאת קרובה לי מאוד, והיא זקוקה להרבה מאוד משאבים לצורך פיתוחה וקידומה, אבל לא בהקשר הזה.

אני קורא לחברי הכנסת: המועצה הארצית ישבה היום, היא לא סיימה את דיוניה.

שושנה ארבל-אלמוזילוני (המערך):

היא לא תסיים כל כך מהר.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש לי הרגשה, חבר הכנסת ארבל-אלמוזילוני, שהיא תסיים מהר מאוד, כי מופעלים לחצים עצומים לסיים מהר. כבר

מאוד, כדי להוביל את מדינת ישראל לשנות האלפיים בדרך טובה ובעבודה נכונה. שני התחומים אלה נמצאים בשלבי הקמה, ואני מאמין שמה שקורה בשני תחומים אלה יהיה לנו למפת ולגאווה במדינת ישראל.

לפי מיטב הכרתי, הכנסת צריכה לעודד את התהליך של הקידום והפיתוח של תחומי התקשורת בישראל כדי לשמור על מקומנו כמדינה מערבית מתקדמת וכדי למנוע פיגור מיותר ומסוכן בתחומי הקומוניקציה העתידית בישראל.

אני מקווה שאותם דברים שנעיר יבואו על תיקונם בשנים הבאות, ואכן כל מערכת התקשורת במדינת ישראל תהיה דומה לאותם מודלים נכונים הנמצאים בתוך משרד התקשורת. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב השר דוד מגן.

השר ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, אני שמח על היקף הדיון ועל עומקו. אני משוכנע שמהדיון הזה ילמד המשרד רבות וחברי הכנסת יעמיקו את הפיקוח על פעולות המשרד.

ברשותך, אשתדל לענות בקצרה על צרור השאלות, ההערות וההארות של חברי הכנסת, וגם אם הסדר לא יהיה תמיד הגיוני, אלך לפי סדר הדוכרים.

חבר הכנסת גולדמן דיבר על בנק הדואר, על הערוץ השני ועל הטלוויזיה הפירטית. בנק הדואר, כפי שהוא מוגדר היום בחוק, אינו בנק מסחרי ואינו ערוץ לתחרות חופשית עם בנקים מסחריים. יש יוזמה הדושה הדואר כעניין חיבי, והיא קלעה לנושאים שחבר הכנסת עזון דיבר עליהם, אולם כגלל חילוקי דעות עם משרד האוצר נעצרה היוזמה הזאת בעודה באבה. הדברים הללו יזכו לטיפול אישי שלי כבר בזמן הקרוב.

בעניין הערוץ השני — משרד התקשורת משלים עכשיו את התוכניות להרחבת תשתית המשרדים, כדי להגיע לאזורים נוספים בארץ. דיברו על כך גם חבר הכנסת גולדמן, גם חבר הכנסת מיכאל ירון וגם חבר הכנסת יגאל כיבי. היום קלעה קיימים רק שלושה משרדים, אחד בהרי ירושלים, אחד בעכו ואחד בבאר-שבע. התחלנו גם בניסויים לשידורים ישירים לציבור מהלוויין, באופן שיכול להיקלט בכל מקום בארץ.

לגבי הטלוויזיה הפירטית, ועדה בין-משרדית, המשותפת למשרד האוצר, למשרד המשטרה ולמשרד התקשורת, בחנה את הנושא והגישה המלצות. הממשלה אישרה את המלצות הוועדה. העבודה למעשה עדיין לא נעשתה, משום שמשרד האוצר עדיין מחפש פתרון תקציבי כדי ליישם את המלצות הוועדה.

חבר הכנסת מיכאל ירון, אני רוצה להדגיש, שמצבת העובדים במשרד הדואר, מאז הקמת חברת "בזק" ורשות הדואר, עומדת על 20 עובדים, והמספר הזה הוא יציב. מספר העובדים ברשות הדואר בשלוש השנים האחרונות הלך וירד, ועם זה עלתה התפוקה כ-15%, והטיב והגיוון של המוצרים עלו לאין שיעור. חברת "בזק" משתדלת להשקיע בפריפריה במרכזות חדשניות, ואני מקווה שהנושא הזה יקבל תנופה נוספת.

לגבי הלוויין "עמוס 1", התעשייה האווירית, יחד עם החברה TRW מארצות-הברית וחברת "דורניר" מגרמניה, הן השותפות לפרויקט. הממשלה התחייבה רק על כמות מינימלית של שידורים שהמשק ירכוש מהלוויין, ושהוא יצטרך להם ממילא. הממשלה אינה משתתפת במימון הפרויקט.

אין לי ספק שבהתקדמות הזאת, שר התקשורת היוצא גד יעקבי וצוות עובדיו אכן תרמו תרומה חשובה להתפתחות זו.

השינויים בענף התקשורת בישראל דורשים השקעות ופיתוח בשלושה תחומים מרכזיים: "בזק", רשות הדואר והרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו. משרד התקשורת השקיע בשנים האחרונות סכומים ניכרים בפיתוח שלושת התחומים הללו.

ניתנת האמת להיאמר, ששר התקשורת לא חסך מאמצים כדי לקדם ולייעל את המערכות הקיימות וכדי ליצור תשתית לפיתוחן של מערכות חדשות. קצב הגידול בענפי התקשורת בשנים 1987 — 1989 היה כ-16% בממוצע, וזהו גידול רב בהשוואה לקצב הגידול בשנים 1984 — 1986.

ואולם, על אף ההתקדמות הניכרת בתחומי התקשורת, הרי עדיין ניתן להצביע על ליקויים חמורים בעבודתה של "בזק".

אני רוצה להודיע: אני מקווה שבמים הקרובים — אני מכין חוברת שאני מתכוון לתת לה את השם: "בזק" זה כל הנוק". היא בנויה סביב מוקדים מספר, מנתונים בדבר הבסיס הכללי של הכנסות ורווח, כוח-האדם, איכות השירות, ביצוע תוכניות הפיתוח, מדיניות המחירים, גילוי נאות ופרסום לציבור, והמלצות עיקריות, שאני חושב שהן צריכות להיות בסיס לאיזה שינוי.

עם זאת, אני רוצה להודיע, שהנהלת "בזק" עושה בשנים האחרונות מאמצים אדירים כדי לצמצם את התורים ולטפל בשאלות ובבעיות המוצגות בפניה. אני רואה את השינוי האדיר שחל בין השנים הקודמות לבין התקופה האחרונה, וגם על כך אני רוצה לברך אותה.

אני בעד הציאה לבורסה והפרטה. אני חושב שזה לא מספיק. לפי דעתי, חשוב שאנחנו נשתף גם כוחות חיצוניים בהפעלת החברה, ובעיקר כוחות ציבוריים.

רשות הדואר מבוססת גם כיום על חלוקת מכתבים ודברי דואר, דהיינו על תחום ההתכתבות והקשר כמושגים של העבר. אני רוצה לברך על כך, ואני חושב שנעשתה שם מהפכה אדירה. אני רואה את המודל של רשות הדואר כמודל רציני, שיכול בהחלט להיות בסיס ליתר היחידות הקשורות למשרד התקשורת. אני חושב שיש ללמוד ממה שקורה בתחום רשות הדואר.

אדוני השר, אני מקווה שיחד אתנו תיוזם חוק לביטול אגרת הטלוויזיה. אני מקווה שאתה, בתוקף התחייבותך כשר, תמשיך —

היו"ר ד' תיכון:

זה שייך למשרד החינוך והתרבות.

רענן כהן (המערך):

אני יודע, אני מנצל הזדמנות זאת גם לצורך זה. הלווא פה מדברים לא רק על מה שקשור למשרד. אני מקווה שתהיה שותף, גם בהיותך שר, לביטול האגרה, שהיא בעצם מס מיותר המוטל על הציבור, מה עוד שרשות השידור מחזיקה בסכומים אדירים של כסף, ובהעדר שימוש הממשלה לוקחת את הכספים האלה לצרכיה. אני מוכן למשהו חלופי — אילו לקחו את האגרה ופיצלו אותה לכל אלה שנחוצים להם כספים, כמו רשות השידור, הטלוויזיה הלימודית והערוץ השני.

על הערוץ השני ועל שידורי הכבלים עדיין מוקדם לברך, אבל אני יודע שנעשית עבודה יוצאת מן הכלל, עם צוות מוכשר

לעניין הטלוויזיה בכבלים והנושא שחבר הכנסת. ביבי התייחס אליו — היוזמים יפעילו את מערכות הכבלים באזורים על-פי התחייבותם במכר. בדרך כלל, ההתחייבות היא להפעיל את המערכת באזור הפריפריאלי חודשים מספר לאחר הפעלתה באזור המרכז. אלמלא נקטנו מדיניות של הצמדת אזורים, ספק אם היתה הטלוויזיה בכבלים מגיעה בכלל לאזורים המרוחקים.

לגבי קריית-שמונה, שהוכרה כאן ספציפית, התחלת השידורים בה צפויה בחודש נובמבר הקרוב. היה איחור שלא באשמת היום, אלא בשל העובדה שצה"ל לא אישר את עורקי גלי המיקרו. לאחר אישור העורקים לפני כשבועיים לא יהיו עוד עיכובים.

בנושא העירוב, קיים גם עירוב אלקטרוני, אך זוהי סוגיה נפרדת. אני הייתי שמח מאוד אם הגורמים המוסמכים במישור הרחי, הרבנות הראשית וגורמים אחרים, היו בודקים את האקטואליה של הצבת העירוב בצורה שבה הוא מוצב כיום. כידוע, זה לא כתחום משרד התקשורת, אבל לכל הדעות — הנושא מעניין.

להערת היושב-ראש חבר הכנסת דן חיון, ברצוני להדגיש שמוסד הערר לא צריך להיות תלוי בדירקטוריון של חברת "בזק". הוא החל את פעולתו רק בינואר שנה זו. בפתיחת הדיון דיברתי על הפניות הרבות שהגיעו אליי ועל כך שהוא מתחיל להניב פירות בכיוון שאנחנו רצינו וביקשנו. האפשרות לזהות את הפרסומים של מוסד הערר של חברת "בזק" במסגרת ובכותרת מיוחדת תיבדק על-ידי אנשי המשרד וחברת "בזק".

אשר להענקת ערוץ נוסף לרשות השידור, אני לא בטוח שהיושב-ראש הבין בדיוק את מה שאמר חבר הכנסת רענן כהן. הוא העלה תזכורת היסטורית לכך שהוא, ואני יחד אתו, בעקבות עבודת מחקר שלו, הגשנו הצעת תיקון לחוק רשות השידור, שפירושה הוא בהחלט ביטול אגרת הרדיו והטלוויזיה. היום אני מנוע מלהמשיך ביוזמה הפרטית הזאת, אבל אני מאחל לחבר הכנסת רענן כהן הצלחה בהמשך הדרך ובמגמה לתקן את חוק רשות השידור.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אבל לא ביטול אגרת הרדיו והטלוויזיה, זה כבר מרחיק לכת — — —

היו"ר ד' חיון:

השר בסך הכול מסב את תשומת לבנו לקטע מתוך דוח מבקר המדינה בנושא הזה, שהוא מעניין ביותר.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אבל זה לא טוב — — —

רענן כהן (המערך):

אז תצטרף לעניין יחד אתי.

היו"ר ד' חיון:

אנחנו פשוט מנסים להחיות קצת את הנושא.

השר ד' מגן:

היושב-ראש, חבר הכנסת דן חיון, ניסה להציב בפני אתגר שאפשר להשיגו בתוך זמן קצר, כל עוד האחריות למשרד מוטלת עלי. הצבת האתגר הזה מאלצת אותי לגלות מקצת מהסודות של משרד התקשורת. אדוני היושב-ראש, אני שמח לבשר לך כי לפני כעשרה ימים ערכנו דיון במשרד בדיוק על הנושא שהתייחסת אליו, והוא האפשרות להיענות לפניות רשות השידור ולאפשר לה ערוץ נוסף, ערוץ לווייני. המגמה

לגבי השאלה החוזרת של חבר הכנסת איתן — הוא שאל זאת גם בקריאת ביניים והשתדלתי לענות לו במהלך הסקירה — אני מפרט ואומר ש"בזק" משקיעה במרכזות חדשות בפריפריה יותר, יחסית, מאשר במרכז הארץ. במסגרת ערכוני התעריפים המוצעים יש כוונה להביא להוזלה של תקשורת ארוכת-טווח לעומת תקשורת מקומית.

לגבי שירות יקיצה — היתה מגבלה טכנולוגית בהיקף השירות האפשרי. במסגרת הצידוד החדש המותקן ניתן מענה לנושא זה בכל אזורי הארץ.

המונח שחבר הכנסת איתן בחר בו, צנוורה — על מה שמגיע למקלט — אינו מושג מדויק. על-פי החוק אסורים שידורים שהמועצה לביקורת סרטים אסרה את הצגתם; שידורים שהם חומר תועבה; שידורים שהם בגדר תעמולה פוליטית-מפלגתית. הסרטים ה"כחולים" מועברים על-ידי הרשות הפירטית, וכפי שאמרתי מטפלים בהן, והאוצר מחפש מענה תקציבי לאתגר שהצבנו בפניו, או בסרטי וידיאו שמושגים בספריות וידיאו או במקומות אחרים, או בלוויין. שמחתי לשמוע מחבר הכנסת איתן — זה חידוש — שבאוצרות-הברית חקרו את התופעה ואת האפשרות לבלום את הגעתם של שידורים לא-רצויים לביתו של האזרח. אם אומנם קיימים מחקרים כאלה, אני ארצה ללמוד אותם לעומקם ולהתייחס לעניין זה כהתאם להם.

חבר הכנסת הרב עוזן דיבר על השיפור ברשות הדואר. הקדמתי ואמרתי, שהרעיון לחדש את תוכניות החיסכון בבנק הדואר עלה לאחרונה, ומשרד האוצר עצר את הניסיון הזה, פרי יוזמתה של רשות הדואר. אנחנו מטפלים בעניין, ואני מקווה שנצליח להגיע לכשורות ברוח הדברים שחבר הכנסת עוזן אמר כאן.

חבר הכנסת הרב עוזן דיבר על הנושא של קבלת מספרי טלפונים שלא אליהם חייגו. חלק מהתקלות נובע מצידוד מיושן, הנמצא עתה בתהליך החלפה, אך חלק מהטעויות נובע גם מהשימוש במכשירי טלפון לקויים ובלתי-מאושרים שאזרחים קונים בזול מכל מיני מקורות, בעיקר בחוץ-לארץ, ואחרי זמן קצר הם גורמים ליכשורים. עקב אמינותם הנמוכה.

הפתרון לטלפונים ציבוריים שנפרצים ולגנבת האסימונים מהם הוא מעבר לטלפונים המופעלים על-ידי כרטיס אופטי או כרטיס מגנטי. החברה כבר החלה במהלך הזה.

הבעיה של תאי טלפונים ציבוריים סגורים היא גם כלכלית וגם איטחווית, וכפי שהזכיר חבר הכנסת שבח וייס כאן — היא גם אקלימית. בעקבות בחינה מדוקדקת של הנושא הוחלט בסופו של דבר על תאים פתוחים.

ועוד לגבי דבריו של חבר הכנסת עוזן. כפי שמסרתי בתחילת הדיון היום, אומנם חברת "בזק" החלה ברכישת טלפונים מסוג חדש, המבוססים על הכרטיס האופטי הדומה לכרטיסים המגנטיים שהזכיר חבר הכנסת עוזן. אני רוצה להדגיש ולומר שוב, כי החל מחודש אוקטובר יתקנו מדי חודש בחודשו 100 טלפונים ציבוריים מהסוג החדש.

לגבי הערתו של חבר הכנסת יגאל ביבי אני רוצה לומר, שתכנון מרכזות טלפון ומרכזי החלוקה נכנס לגורמים רשמיים התכנון רשמיים להביא בחשבון בעת אישור תוכנית מתאר מקומית, על-פי סעיף 69 לחוק התכנון והבנייה. בתיקון חוק רשות הדואר, שנחקק ב-28 במרס 1990, נכלל תיקון כזה. נציגים של משרד התקשורת ושל רשות הדואר אינם חברים ברשויות התכנון.

לחבר הכנסת חיים אורון אני שב ומזכיר, כי לפי החוק שהכנסת הזאת חוקקה, המוסד התכנוני המופקד על אישור פרויקטים, כדוגמת "תמר", הפרויקט של "קול אמריקה", הוא המועצה הארצית לתכנון ולבנייה. אני מזמין שוב את חבר הכנסת אורון למינהלת הפרויקט כדי לקרוא את המחקרים שיש בידיו, המביאים תשובה חד-משמעית בנושא הזה. לפחות מהשיחות האחרונות שהיו לי עם נציגי החברה להגנת הטבע, אני יכול לומר, שבנושא הבריאותי כבר לא מועלים שאלות וספקות, וכך גם בנושא נזקים אחרים לאיכות החיים. קיימת שאלה שגם לחברה להגנת הטבע אין עליה תשובה, ואני חייב להודות שמשרד התקשורת לא בדק אותה: אומרים שהפרויקט עלול לגרום להסטת הנתיב של תעופת הציפורים; נושא חשוב מאוד, ולא צריך לזלזל בו.

ראובן ריבלין (הליכוד):

יש עוד כמה נימוקים.

רענן כהן (המערך):

יש עוד כמה נימוקים.

השר ד' מגן:

אני אומר מה הנושאים שעלו בדיונים בינינו. על כל פנים, אני הייתי מציע לכנסת להעניק את האשראי המתאים למועצה הארצית לתכנון ולבנייה, הבודקת את הנושא ביסודיות. הזכרתי כי בשנתיים האחרונות היא קיימה במסגרות שונות 15 דיונים כדי לפעול בעניין הזה.

חלק מהדברים שנאמרו כאן לגבי השיקולים המדיניים אינם רלבנטיים. הם פשוט לא נכונים. במישור המדיני — הבקשות, התוצאות, ההסכמים והאזכורים הם אחרים.

אדוני היושב-ראש, ברשותך אני רוצה שוב לנצל את המעמד הזה כדי להודות לצוות המסור במשרד התקשורת על אגפיו ומרכיביו השונים, להודות לשר התקשורת לשעבר חבר הכנסת גד יעקבי, שהציע את המשרד גם בשנה האחרונה בצורה יפה וכוללת. אני מקווה שהכנסת, שתרושום היום לפני את הסקירה על פעולות המשרד, תמשיך לשתף פעולה עם משרד התקשורת, וכי משרד התקשורת יטה אוזן וישתף פעולה עם הכנסת, ישמע להתנחלותה, להערותיה ולהצעותיה כפי שנשמעו כאן היום.

לא בכל הנושאים היו לי פתרונות. לחלק ניכר השתדלתי לתת תשובות, ובנושאים שלא ניתנו תשובות ופתרונות, המשרד יבחן את הדברים וינסה לקדם אותם, ובהזדמנות אחרת הם יובאו בפני מליאת הכנסת.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. הצעת סיכום מטעם סיעת חד"ש יגיש חבר הכנסת מוחמד נפאע.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הצעת סיעת חד"ש לסיכום הדיון בסקירת שר התקשורת על פעולות משרדו:

1. הכנסת קוראת למשרד התקשורת לפעול כדי להביא לחיבור כל היישובים והבתים לרשת הטלפונים הארצית.

2. הכנסת קוראת למשרד התקשורת לפעול כדי להביא לחיבור ולשיפור כל הפגמים במערכת הטלפונים של "בזק".

3. הכנסת קוראת למשרד התקשורת לפעול לפתיחת סניפי דואר בכל היישובים בארץ ובמיוחד ביישובים הערביים.

במשרד עד לחודש מרס היתה להעניק את הערוץ הזה לרשות השידור כעוד שנתיים. עתה מסתמנת אצלנו מגמה להיענות לפניין ולהקצות את הערוץ הזה כמורד מוקדם יותר, מוקדם בהרבה. העניין תלוי עתה בעיקר בתשובות טכניות שרשות השידור צריכה להעביר למנכ"ל משרד התקשורת. הוא פנה בימים האחרונים אל מנכ"ל רשות השידור, ואני מקווה שתוך שיתוף פעולה — — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ריבלין שואל אם אפשר להפעיל את הערוץ הזה לקראת משחקי הכדורגל באיטליה; זאת אומרת, בתחילת חודש יולי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני שואל בשבילך, כי אני אהיה באיטליה.

היו"ר ד' תיכון:

נדמה לך, אתה תצטרך להתקוץ עם מישור.

ראובן ריבלין (הליכוד):

זה סודר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם תיקח אותי כמזוודה, אני מוכן להתקוץ אתך.

השר ד' מגן:

העניין תלוי הרכה מאוד ברשות השידור. שיתוף הפעולה מצדנו כמעט מובטח, אך השאלה היא אם רשות השידור תעמוד בתנאים שהוצבו.

חבר הכנסת גרופר דיבר על תעריפי חברת "בזק", על מוסר העבודה ועל ייפוי כתי-הדואר. אני מנוע מלענות לו, משום שתוך כדי הדיון התייחסו החברים שדיברו אחריו לנושא הזה, שיבחו את השיפורים שנעשים היום בכתי-הדואר, שיבחו את התנופה של רשות הדואר ואת מוסר העבודה שעלה. אני רוצה לומר, שאני מציע לחברי הכנסת שהשתתפו בדיון לעיין ב"דברי הכנסת" ובנאומים שנישאו לפני כשנה בסקירת שר התקשורת על פעולות משרדו, ולקרוא את הביקורת הקיצונית שהיתה כאן מקיר אל קיר על חברת "בזק". היום נעים להשוות את רמת הביקורת אז, נכון יותר, את היקף הביקורת על חברת "בזק" לזו שנמתחה אשתקד. הביקורת, שהצטמצמה במידה מסוימת, היא מוצדקת. עם זאת, חברת "בזק" ראויה לכל השבחים על ההתקדמות הרבה שחלה בשורותיה גם בתחום מוסר העבודה וגם בתחום העלאת הרמה הטכנולוגית.

חבר הכנסת מוחמד נפאע נאם כאן נאום יפה, אם מותר לי להעניק ציונים על הסגנון ועל השפה הרהוטה. אני כמובן לא רוצה להפוך את הדיון על משרד התקשורת לדבר על כך שלא קיימתי האזנות סתר; זוהי יריעה שלא שייכת לתחום משרדנו. אבל דבר אחד אני יכול להבטיח לך: אתה התלוננת על כך שרמת המעורבות של חברת "בזק" בחלק המזרחי של ירושלים השלמה אינה מספקת, ואנחנו ניתן דעתנו על עניין זה.

אני רוצה להודות לחבר הכנסת שבח וייס על הדברים הטובים והיפים שאמר על השירות הכוללי. זה באמת שירות ברשות הדואר העושה עבודה נפלאה. אפילו ההערה של חבר הכנסת וייס על כך שמרצפות השיש בחלק מהסניפים בחיפה מסוכנות, אפילו לנושא הזה נתנה כבר רשות הדואר את דעתה, והיא מתקנה היום אריחים מחוספסים, כדי למנוע סכנת החלקה.

אשר לעמלה הגבוהה שגובים במסעדות ובכתי-מלון על שיחות טלפון, העניין איננו בידיו. המענה של חברת "בזק" הוא התקנה מסיבית של טלפונים ציבוריים גם באותם אזורים.

4. הכנסת קוראת לממשלה להימנע מהקמת תחנת השידור "קול אמריקה". כדי להיענות לתביעת חוגים רחבים בארץ וכדי למנוע פגיעה בסביבה שבה מוצע להקים את התחנה. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. הצעת סיכום נוספת, של סיעות מפ"ם ור"צ, יביא חבר הכנסת חיים אורון. בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הצעה לסיכום הדיון על משרד התקשורת מטעם סיעות ר"צ ומפ"ם — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

ובלתי-תלויים.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

ובלתי-מפלגתיים. אם אתה רוצה — בלתי-תלויים.

הכנסת קוראת לממשלה, רגע לפני שיהיה מאוחר מדי, לשקול מחדש ולשנות את עמדתה כאשר להקמת תחנת "קול אמריקה" בלבד של הנגב.

מעבר למחלוקת הקיימת לגבי התכונה המדינית שבכיצוע פרויקט זה, הרי אם יוקם — הוא נושא בחובו סכנות סביבתיות ובריאותיות מובהקות ומחסל את שארית שטחי הטיול והנופש הפנויים בנגב.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי, אנו ניגשים להצבעה.

השר ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לדחות את ההצבעה.

היו"ר ד' תיכון:

אני אצטרך להצביע את ההצעה שלך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

איי-אפשר לעשות זאת בהצעות סיכום.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כדאי להצביע.

היו"ר ד' תיכון:

אנו ניגשים להצבעה על הצעת הסיכום של סיעות מפ"ם ור"צ.

השר ד' מגן:

מותר לי לומר משהו?

היו"ר ד' תיכון:

אומנם אנחנו כבר באמצע, אבל בבקשה.

קריאות:

לא, לא.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, דבר לא יקרה, הרי אני לא אתן, הוא רק יאמר מלה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא עושים דבר כזה. זו פגיעה בתקנון. זה לא הגון.

היו"ר ד' תיכון:

בסדר, רבותי, זה לא כל כך קריטי. אדוני השר, אני מצטער.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, זה היה מתאים לך כאשר היית חבר כנסת, אבל עכשיו — — —

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, חבר הכנסת שריד, אדוני השר, אני מצטער. על-פי התקנון, אנחנו כבר באמצע ההצבעה.

השר ד' מגן:

על-פי התקנון, אני יכול — — —

היו"ר ד' תיכון:

אתה יכול להתערב בכל עת, אבל לא מן הרגע שאני מצביע. אני חשכתי שחברי הכנסת יאותו, אבל אם הם עומדים על כך — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר ד' תיכון:

אני מבין, חבר הכנסת צבן, האמן לי. אתם עומדים על כך שאני אמצא את הדיון? בסדר. סליחה, אדוני השר.

רבותי, אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום של סיעת חר"ש.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה? ר"צ ומפ"ם יחד. יחד אנחנו שבעה חברי כנסת.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, הסדר הוא הפוך. אני אצביע ראשונה את הצעת הסיכום של סיעת חר"ש. מי כעדה, ירים ידו. ההצבעה היא כמובן בעד, נגד ונמנעים. זו הצבעה מס' 1.

ה צ כ ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת מ' נפאע — 10

נגד — 13

נמנעים — אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' נפאע

לא נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

10 בעד, 13 נגד, נמנעים אין. הצעת הסיכום של סיעת חר"ש לא נתקבלה.

רבותי, אנו ניגשים להצבעה, מס' 2, על הצעת הסיכום של סיעות מפ"ם ור"צ, או ר"צ ומפ"ם. נא להצביע.

ה צ כ ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת ח' אורון — 16

נגד — 5

נמנעים — 4

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ח' אורון

נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, 16 בעד, 5 נגד, 4 נמנעים. נתקבלה הצעת הסיכום של סיעות ר"צ ומפ"ם. תודה רבה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זוהי הצעה, שסימן "מגן דוד" מתנוסס עליה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת צבן, אני מתפלא עליך, שהרי אתה ותיק ויודע מה המשמעויות של הצעות סיכום.

## ה. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון מס' 5)\*

(קריאה ראשונה)

חברי הכנסת, ההצעה לבחירה אישית ישירה, לבחירות כלליות ישירות וחשאיות של ראש הממשלה, באה להחזיר לעם את כוח ההחלטה, את כוח ההכרעה — מי יהיה ראש הממשלה. אבל לא מדובר פה רק באיש, באדם, ובכישוריו שלו, כי אנחנו מאמינים שאם יעמוד האיש לבחירה בפני העם, יציגו המפלגות את האדם המתאים מתוך רצון גרידא שהוא ייבחר. מה שאנחנו מציעים הוא, שעם המועמד היחיד תוצג בפני הבוחרים המדיניות שהוא מעצב, או שהוא עומד להוביל, כי מי שיהיה מועמד לראשות הממשלה, משום שירצה להיבחר, יפנה אל המפלגות האחרות הקרובות לו בדעה וברעיון וינסה לשכנע אותן לבוא עמו יחדיו בפני ציבור הבוחרים, כדי שגם ציבור אותן מפלגות יתמוך בו בבחירות הכלליות לראשות הממשלה. ממילא, בפועל, יעמדו בפני הציבור מועמדים עם מסר חברתי-מדיני-כלכלי פחות או יותר מגובש בקואליציה של מפלגות.

על-מנת שהמועמד יבוא מתוך ציבור גדול, מתוך מפלגה אחת, הצעתי שרק 25 חברי כנסת ומעלה יוכלו להציע מועמד. חברי הכנסת מכירים את המועמדים, הם חיים בתפיסה הפוליטית, הם אחראיים, הם יודעים מי יכול להנהיג, ונדרשת תמיכתם של 25 מהם לפחות.

אני פסלתי הצעה אחרת שהוצעה, ולפיה גם 10,000, 20,000 או 50,000 תושבים יוכלו להציע ראש ממשלה, כי כאן קיימת סכנה של היענות לגל פופוליסטי ובחירת אדם על-ידי החתמה ברחובות, ומי יודע מי הוא, מה כישוריו ומה הוא יבא לנו.

אני מאמין שהצעת החוק תביא לצמצום כוח מיקוח לא-רלבנטי של מפלגות קטנות, לקיצור ההליכים בהרכבת ממשלה, לממשלה שהיא יציבה יותר, לראש ממשלה שהוא סמכותי יותר, אמין, אדם שקיבל אמון מהציבור ונבחר שלא על-פי קוגנויות פנים-מפלגתיות או בין-מפלגתיות גרידא, אלא מושל בחדס העם, כפשוטו.

אני ער לסכנות. חברי הכנסת, אני ער להצעות מספר, לשיטות מספר. יש הצעה מבית-מדרשו של פרופסור רייכמן, הצעה מבית-מדרשו של פרופסור כרמון, הצעה מבית-מדרשו של פרופסור פלד וד"ר אליאש, ויש הצעות אחרות, ואני מכיר את כולן. בכל אחת מעלות, בכל אחת חסרונות, ולפעמים חסרונות בוטים. מקוצר הזמן לא אנתח כאן כל שיטה ושיטה ולא אומר שהשיטה המוצעת על-ידי או על-ידי כמה מחברי היא שיטה שאין בה דופי ואין בה בעייתיות. בכל שיטה ממשל יש בעייתיות, יש בעד ובאמת יש נגד.

לגבי השיטה שאני מציע, אני ער לכך שטוענים כנגדי וכנגד חברי: הרי אתם חביאו לשלטון פופוליסטי, אדם שירביר אל העם יאמר לעם מה שהוא רוצה לשמוע, כדי להיבחר. אני עונה: ראשית, לא העם יכתוב את מועמדות ראש הממשלה, אלא המפלגות. אני רואה בדבר זה עיקרון חשוב. האיש מזהה עם דעה פוליטית, יש לו אחריות פוליטית, הוא איש מפלגה, ואני מאמין שאם נדרשות 25 חתימות, המפלגות הגדולות או קואליציה של מפלגות קטנות יוכלו להגיש מועמד, וכך יהיו בפנינו, בפני הציבור, שני מועמדים או שלושה מועמדים לכל היותר, והציבור יכיר כיניהם, בין בסיבוב ראשון, בין בסיבוב

היו"ר ד' תיכון:

אנו עוברים לסעיף הבא — הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון מס' 5), בקריאה ראשונה. יציג את החוק חבר הכנסת דוד ליבאי, בבקשה. אחריו — חבר הכנסת אוריאל לין.

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

האם חברי הכנסת יודעים על מה דנים היום?

היו"ר ד' תיכון:

זה דיון משולב, חבר הכנסת צבן, אנא.

דוד ליבאי (המערך):

נכבדי היושבים-ראש, חברי הכנסת, נפל דבר בישראל — חצי מיליון תושבים פנו אל כבוד נשיא המדינה וביקשו: אנא, עשה לשינוי השיטה.

את הצעת החוק הנוכחית לא הגשתי עכשיו, לא בעקבות האירועים האחרונים, לא בהשפעת המחאות וההפגנות. אלא בינואר 1989. גם אז סברתי, ששיטת המשטר שלנו איננה מתפקדת, שהיא ראויה לבחינה מחדש, כי אין ממשלה מושלת, אין הכרעה, יש תיקו, ואנו הקורבן של הקיפאון ושל אוזלת-ידיה של הממשלה.

הגענו למצב של חוסר אמון מצד חלקים גדולים בציבור לגבי הממשל, השיטה, הכנסת והממשלה. בחירות מסתיימות, ואין איש יודע מי יכהן כראש הממשלה. לא רק משום שהדבר פתוח למשא-ומתן קואליציוני, אלא משום שנוצר מצב שמפלגות, בעיקר קטנות, הן המכריעות; לעתים הכרעה לא רק בתוך המפלגה, אלא מחוץ למפלגה, של בר-סמך או רב גדול. ולאחרונה, לא מדובר במפלגות קטנות בלבד, אלא מדובר גם ביחידים — מזרחי פה, מזרחי שם, שריר פה, שריר שם, 61 לצד אחד, 61 לצד שני.

היו"ר ד' תיכון:

60 — 60.

דוד ליבאי (המערך):

60 — 60 אמר היושבים-ראש הנכבד. רצונו של חבר כנסת אחר הוא שיקריע לא רק מי יהיה ראש הממשלה, אלא גם מה יהיה הרכב הממשלה, מה תהיה מדיניות הממשלה, מה יהיה גורל העם. אפשר להמשיך בשיטה שכזאת? אפשר לומר שזה עניין או משבר זמניים? ודאי שהבעיה הוחמרה בעקבות הנפילה הקשה של אמות-המידה המוסריות בחיים הציבוריים בתקופה האחרונה.

חברי הכנסת, נראה לי שאנו איננו עומדים לדון ולהחליט כאן בקריאה ראשונה בדבר פרטי השינוי. מה שנתון עכשיו להכרעת חברי הכנסת הוא, האם יש צורך בשינוי, האם ראוי שיבוא השינוי, ובעיקר — האם יבוא השינוי מתוך הכינת הזה, האם הכינת הזה ער למשבר ולבעייתיות של המצב, והאם הכינת הזה מטיל על ועדת החוקה, חוק ומשפט את התפקיד לשכת ולמצוא את הפתרון הנכון. זאת השאלה המכרעת כרגע בדיון הזה. מי שדוחה היום את הצעת החוק מזמין את אלה שנפגשו סלדה מן המצב לנסות לפתור את הבעיה בדרכים חץ-פרלמנטריות. מי שמבקש ללמוד את הבעיה היטב, יפנה את העניין אל ועדת החוקה.

ואסור לנו להיות אטומים לכך. הדגשתי: לא המחאה האחרונה הביאה אותי לכאן. הרבה לפני כן ניתן היה לשער את מה שעומד להתרחש.

מה שאני מבקש מחברי הכנסת הוא, שנעביר את הצעות החוק לוועדת החוקה. תשכ ועדת החוקה ותמלא את תפקידה לבחון את חוק-היסוד, לבחון את יסודות המשטר, ותביא, לאחר עיון קפדני וממצה, את ההצעה הראויה לפני הכנסת.

הצעה אחרת, להסמיך את כבוד נשיא המדינה שהוא ימנה ועדת מומחים, ואותה ועדה היא שתעשה את העבודה — הצעה זו פסולה בעיניי. זאת לא רק משום שהיא דוחה את העניין ללא קביעת תאריך; ניהא, אולי יש מי שייתלה בכך וימצא בכך דבר טוב. הצעה זאת פסולה בעיניי בעיקר משום שזה מטריף את המערכות, משבש את כל המערכות. זה תפקידנו, תפקיד הכנסת, לחוקק, להכין את הצעת החוק. זה היה גם תפקיד הממשלה להגיש לנו הצעת חוק, אבל היא אינה ממלאה את תפקידה. אם אנו נעביר את הסמכות לכבוד נשיא המדינה, כבוד נשיא המדינה הוא ראש הרשות המבצעת, לפי ההצעה הוא ימנה את נשיא בית-המשפט העליון, ראש הרשות השופטת, כולם, הנשיא כרשות המבצעת, ראש הרשות השופטת, כולם עם ועדה ימלאו את התפקיד שלנו להכין הצעת חוק? ואחר-כך מה שהם יגישו לנו אנחנו נקבל? או שמא נחזור לנקודת הפתיחה?

מי שאומר שיש להעביר נושא זה לכבוד נשיא המדינה ולוועדה נשיאותית מורה שהכנסת פשטה את הרגל ואינה מסוגלת למלא את תפקידה. מי שיוצר את התקדים בבעיות חוקה ומשטר, מחר יעשה זאת בבעיות שלום, בבעיות דת ומדינה, ואינני יודע, כמה עוד. אין זה תפקיד הנשיא, עם כל הכבוד לו. טוב שהוא רגיש ופתוח, טוב שהוא קשוב להדים מן העם, טוב שהוא מקבל את המשלחות, טוב שהוא מדבר אתן ומשמיע את דברו לנו ולציבור. אבל בכל הכבוד הראוי, זה תפקידנו, ואיננו יכולים להשתמש מן התפקיד הזה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

דוד ליכאי (המערך):

אני מבקש מחברי הכנסת להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

שני, שיידרש לעתים רחוקות יותר, ומי שאהדת רוב העם נתונה לו יוכל להיבחר.

אני מאמין שהמפלגות לא יציגו אדם שיש לו נטיות פופוליסטיות, כי אדם כזה גם קל לחקוף. קל לשנות את תמיכת הציבור במועמד פופוליסטי, במועמד מפוקפק או במועמד שקל לחלול בו בוקר-סריק מבחינת מידות מגונות או בעיות אחרות. יציגו אותו ככלי ריק, ומפלגה לא תסתכן בהצגת מועמד שיש לו נקודות תורפה שכאלה.

ואם אומרים לי שסכנת דיקטטור מרחפת עלינו, אשיב לכם שיש לי גם אמון במפלגה וגם אמון בציבור הבוחרים. אבל בכל אלה לא די. הצעתנו מביאה ריסונים וסייגים. ראש הממשלה הנבחר צריך להרכיב קואליציה. הוא לא שליט יחיד. אם הוא רוצה להעביר חוקים בכנסת הזאת, אם הוא רוצה להעביר את התקציב, הוא נזקק לרוב. אם הוא נזקק לרוב בכנסת, הוא נזקק לקואליציה של מפלגות. לעניות דעתי, הוא ינסה במידה רבה להרכיב זאת לפני הליכתו אל העם, אבל הוא יוכל להרכיב זאת גם לאחר מכן. שנית, הוא אינו נשיא נבחר כשיטה נשיאותית. את ראש הממשלה שלנו, על-פי הצעתי, ניתן יהיה להדיח על-ידי הצבעת אי-אמון, ולא הצבעת אי-אמון רגילה, אלא הצבעה של רוב חברי הכנסת. 70 או 75 חברי הכנסת יוכלו להצביע אי-אמון בראש הממשלה וכממשלתו.

הקושי היחיד שאני ניצב בפניו בקשר לשינוי השיטה כמוצע על-ידי הוא בעיית המתח שיכול להיות בין ראש הממשלה הנבחר לבין הכנסת, שמא לא יהיה לו רוב. אבל גם על סוגיה זאת יש תשובות מתשובות שונות, בין בהצעה המסוימת של אי-אמון קונסטרוקטיבי — אנב, אני לא שותף לה, אבל לא ארחיב מחוסר זמן — בין במתן זכות וטו לראש הממשלה על חוקים, שמא הכנסת תוביל בכיוון אחד והוא בכיוון אחר, ובין בהצעה של פיזור הכנסת, וזה העיקר, דבר שיכול לשים קץ למצב כזה, שלדעתי יהיה נדיר ביותר. משיהיה ברור, לציבור מיהו ראש הממשלה הנבחר, באופן הטבעי ביותר, אם הוא נבחר על-ידי רוב העם, תהיה לו אפשרות קלה יותר לכונן את הקואליציה.

חברי הכנסת, בעייתיות ישנה. הדברים אינם פשוטים וחדים. אבל המצב הנוכחי הוא בלתי-אפשרי, בלתי-נסבל, ודי לנו כמה שיודעים אנו על המתרחש היום בקרב הציבור הרחב,

## 1. הצעת חוק-ייסוד: הממשלה (תיקון מס' 6)\*

(קריאה ראשונה)

האחרונים בלבד, כי יש לנו ממשלה שאין לה היסודות המינימליים לתפקד כממשלה. זוהי ממשלה שכל הזמן מוצב מעליה סימן שאלה, כמה זמן היא תמשך להחזיק מעמד, האם היא לא תופל, האם לא תופל כעוד שכוע בהצבעת אי-אמון, האם אחד ממרכיבי הקואליציה לא מתכוון להיפרד ממנה וכו'. זה לא רק משפיל את מעמדם בעולם הגדול, זה לא רק מערער את האמון של הציבור הרחב בממשלתו ובשיטת המשטר בכללותה, זה גם גורם לכובדו אדיר של משאבים לאומיים. דמו בנפשכם גוף ענק, מעין חברה עסקית גדולה, שאין לה יכולת ניהול מינימלית.

אני חושב שבזכו המשאבים הגדול המתרחש מול עינינו מקבל את ביטויו החריף ביותר כמה שפורסם אתמול בדוח

היו"ר ד' תיכון:

אנו עוברים להצעת חוק-ייסוד: הממשלה (תיקון מס' 6). בקריאה ראשונה. יציג את החוק חבר הכנסת אוריאל לין. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו בעצם מדינה ללא ממשלה. יש לנו ממשלה-כאילו.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
ממשלה לכל דבר.

אוריאל לין (הליכוד):

יש לנו ממשלה-כאילו, ואינני מתכוון לחודשיים

\* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1985).



— אומר לכם את האמת, אני לא יכול להביא את הפקוקים של חלק גדול מהאנשים. למה אנחנו מוכנים בעצם? אנחנו מוכנים שעריק אחד העובר ממפלגה אחת למפלגה היריבה הוא יקיבע מי יהיה ראש הממשלה ולמי יהיה השלטון? לזה אנחנו כן מוכנים? את זה אנחנו מוכנים לקבל, ושהציבור בכללותו יקבע, בהצבעה דמוקרטית אישית וישיבה, מי הוא ראש הממשלה — זה לא טוב לנו? זה לא דמוקרטי?

אין לנו הרכה אפשרויות ואין לנו הרכה אלטרנטיבות. עברנו כברת דרך ארוכה. המצב היום גם לוחץ אותנו, ובצדק, משום שהיום מצב הדמוקרטיה הישראלית אינו דומה למצב שהיה לפני חודשיים. אמון הציבור בשלטון היום אינו האמון שהיה לפני חודשיים. דמותה ודימויה של הדמוקרטיה הישראלית אינם אלה שהיו לפני חודשיים. איננו יכולים היום לצאת לעולם הגדול ולהתגאות בדמוקרטיה הישראלית. אני אישית לא מרגיש עוד רגש גאווה. אני חושב שבמידה רבה מאוד הדימוי שלנו נפגע קשה, ובצדק, משום שקידום טובות הנאה אישיות הפך להיות מעין נורמה, שאנחנו מהר מאוד מסתגלים אליה.

כשאנחנו מדברים על בחירה ישירה של ראש ממשלה, אני רוצה להדגיש את היתרונות. קודם כול, אנחנו נדע מייד בתום יום הבחירות מיהו ראש הממשלה. תהיה לנו ממשלה יציבה לפחות לתקופה של ארבע שנים. היא תהיה בעלת כושר הכרעה בנושאים העומדים על הפרק, ובעיקר בתחום הניהול השוטף בנושאים לאומיים רבים בעלי חשיבות. עבודתה תהיה יעילה הרבה יותר. אפשר יהיה לעשות רציונליזציה במשרדי הממשלה, וגם מעמדו של ראש הממשלה יהיה חזק יותר בתוך מפלגתו שלו.

אלה רק חלק מהיתרונות שאנחנו נשיג. אבל הדבר העיקרי הוא, שאנחנו נאפשר או ניצור אפשרות של ממשלה יציבה, שיש לה היכולת האמיתית למלא את תפקידה. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת לין, אתה מוכן להשיב על שאלה של חבר הכנסת איתן? אבל בקיצור.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה הצגת כאחת הרעות החולות שנגדן צריך להילחם מהפך שנוצר על-ידי מעבר של חבר כנסת אחד לרשימה היריבה, ובניגוד לדעת הציבור — הגשמת האידאולוגיה של המפלגה היריבה. אני שואל אותך, על-פי שיטה שבה נבחר ראש ממשלה בלא יכולת להחליפתו, מה יקרה אם אותו ראש ממשלה יתחיל לפעול בניגוד לעמדת המפלגה או למצע שעל-פיו הוא נבחר? איזו ביקורת תהיה?

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת לין, אנא השב בקיצור.

אוריאל לין (הליכוד):

אני אשיב בקיצור. חבר הכנסת איתן, על-פי ההצעות, אם עיית בהן — חלק מהן יעבור, כמובן, שנינו בוועדת החוקה, חוק ומשפט — ראש ממשלה צריך להיבחר או כ-50% מקולות כלל ציבור הבוחרים או לפחות כ-45%. זהו ציבור מסיבי הנותן אמון באדם. ראש ממשלה כזה — אני מניח שהאן לא ינטוש את מצע מפלגתו. הוא יוצא במצע גלוי והוא גם מקבל אמון ישיר מהציבור. יש לנו גם אמצעים להעביר ראש ממשלה מתפקידו, אם אכן הוא עושה מעשים חריגים. בכל אחת מן ההצעות המונחות לפנינו, אפשר כרוך מיוחס של 70 חברי כנסת, לדוגמה, להעבירו מתפקידו, ולמטרה זו נוצר הדבר. ויכולה גם הכנסת, ברוב רגיל של 61 מחבריה, להחליט להתפזר, ואז אוטומטית עובר גם ראש הממשלה מתפקידו.

מבקר המדינה על הצורה שבה אנחנו טיפלנו בזמן האחרון בקליטת העלייה. אירוע שהוא היסטורי לכל הדעות, הגשמת חלום של דורות של העם היהודי, חזרת העם למולדתו — אנחנו "מפספסים" אותו בגלל חוסר כושר הכרעה, חוסר יכולת תפקוד וחוסר יכולתנו לארגן את הדברים כפי שצריך ולהתמודד עם אתגרים לאומיים על בסיס של קווים כלשהם של חשיבה הגיונית.

אבל השאלה היא לא רק שאלה של בזבוז משאבים. כשאנחנו מדברים על בחירה ישירה של ראש ממשלה, אנשים רבים אומרים לנו: ראו, זה לא ישנה את הפילוג בעם, זה לא ייתן לראש הממשלה את היכולת להכריע בנושאים המרכזיים ביותר בחיי האומה. אנחנו לא צריכים בחירה ישירה של ראש ממשלה רק למטרה הזאת. אנחנו צריכים בחירה ישירה של ראש ממשלה כדי לאפשר את התפקוד בתחומים רבים מאוד — כלכלה, חברה, משטר ועוד — שבהם לא צריך הכרעות גורליות כל כך. אלא פשוט צורת ניהול טובה קצת יותר ממה שיש לנו היום.

ההתרחשות שהיתה בחודשיים האחרונים הורידה אותנו, לכל הדעות, לשפל חדש. האמת היא, שיצרנו מצב, שנוצר פער אדיר בין התנהגותם של נבחרים הציבור לבין הדרישות שאנחנו דורשים מהאזרחים. אנחנו דורשים מהאזרחים לשאת בעול שירות הביטחון, אנחנו דורשים מהם לשלם מסים, נדרוש מהם אולי גם עוד מסים. נבחרים הציבור נותנים להם דוגמה של התנהגות חסרת רסן כקידום טובות הנאה אישיות שלהם. מדינה אינה יכולה להמשיך להתקיים במתח אדיר כזה בין הדוגמה האישית של הנבחרים והדרישות מכלל הציבור. אנחנו מגיעים למצב, שבו הורים רבים מאוד שואלים באמת, ברצינות, אם על-פי הנורמות שנוצרו בחודשיים האחרונים אפשר עוד לדבר ברצינות על חינוך הילדים, אם לקליטת עלייה, אם להקרבה למען המדינה, אם לפטריטיזם ואם לכל דבר אחר.

אני רוצה להבהיר דבר יסודי המונח ביסוד ההצעה לבחירה ישירה של ראש ממשלה. יש גם חוכמה כלשהי שנקלטת לא כתוצאה מניתוח אנליטי אלא כתוצאה מניסיון ממושך. של שנים. של דבר בסופו של דבר התחלנו לפני כ-35 שנים להעלות את ההצעה לשינוי שיטת הבחירות לכנסת. מדוע? חשבנו ששונה את שיטת הבחירות לכנסת. חשבנו שדרך שינוי השיטה נמחק מפלגות פוליטיות מהנוף בישראל ונאפשר למפלגה אחת להגיע לרוב מוחלט בכנסת. ברור שאילו שינוי כך את השיטה לא היה צורך בבחירה ישירה של ראש ממשלה, והיינו משיגים ממשלה יציבה לכל הדעות, תוך שיתוף פעולה מצוין בין הממשלה לבין הכנסת. אבל ניסיון השנים הוכיח לנו, שאנחנו לא נלך בדרך זו. ההצעות שהתגבשו לשינוי שיטת הבחירות לכנסת ויש להן סיכוי לעבור, וכולנו יודעים זאת, שמורות על עקרונות הייצוס בכנסת. על-פי שיטת ההצעה הקיימת היום. אף אחת מן ההצעות שהצלחנו לגבש, גם בוועדה הדרגתית וגם בכנסת הקודמת, איננה מדברת עוד ברצינות על שינוי שיטת הבחירות לכנסת באופן שאנחנו נמחק מפלגות פוליטיות, מפלגות גדולות או בינוניות. מדובר על כך שנשמור על השיטה היחסית. משמעות הדבר היא, שאנחנו בכנסת לא נשנה את שיטת המשטר הקואליציוני, או את המבנה הקואליציוני כמו שהוא היום.

אם אנחנו רוצים לפתור את הבעיות שאנחנו מתמודדים אתן, בעיות של יציבות הממשלה, בעיות של כושר ההכרעה של ממשלה, אנחנו חייבים לעבור לדרך של בחירה ישירה של ראש ממשלה.

## ז. הצעת חוק-יסוד: הרשות המבצעת\*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד' תיכון:

הצעת חוק-יסוד: הרשות המבצעת, בקריאה ראשונה. יציג את החוק חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. בבקשה.

רבותי, נרשמו לדיון חברי כנסת רבים. למי שיש שאלות, אנא ישמור את שאלותיו למועד שבו הוא יקבל את זכות הדיבור.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הרשו לי לפתוח בהערה אישית. מיום שעמדתי על דעתי הפוליטית ומיום שנבחרתי לחבר הכנסת פעלתי לשינוי שיטת הבחירות. בעצם ככל כנסת הגשתי אני, או באמצעות מישור אחר מסיעתי, הצעה לשינוי שיטת הבחירות שתכליתה לשנות את היחסיות הטוהרה, כמקובל ברוב המדינות שבהן יש שיטת בחירות יחסית.

הגעתי למסקנה שבאה לידי ביטוי בהצעת החוק שלי לאחר שראיתי שהדרך לתיקון עיוותי השיטה הפוליטית בארץ באמצעות שינוי היחסיות חסומה. הדרך הזאת, כפי שצינו חבר הכנסת לין וחבר הכנסת ליבאי, פשוט אינה מקובלת על הרוב בכנסת. היא אינה מקובלת על הרוב בכנסת מנימוקים שאני גם לא יכול לפסול אותם, בעיקר לא בחקופה של מתח לאומי גדול.

אני עדיין תומך בשינוי שיטת הבחירות. צריך למצוא דרך שבה תהיה לציבור הבחורים השפעה על הרכב הרשימה. צריך למצוא דרך שבה אנחנו נמשוך אנשים טובים יותר לפוליטיקה. על כך אינני רוצה לדבר היום.

אני הגעתי למסקנה, לא כעניין של השקפת עולם דוגמטית, שההצעה הזאת לבחירה ישירה של ראש ממשלה היא הדרך הנכונה היום, בשעה זאת, לתקן חלק מהפגמים של השיטה הישראלית. כעת באים ואומרים: זאת לא תרופת פלא. ודאי שזאת לא תרופת פלא. הייתי אומר: לא רק שזאת לא תרופת פלא, זה מלא בעיות. אבל זהו שיפור ניכר בהשוואה למצב הקיים. זה שיפור שמחבס על ניסיון מוצלח שהיה לנו בשלטון המקומי, חוץ הדגשת כל ההבדלים בעולם, כפי שהם באים לידי ביטוי בהצעה שלי, בין רשות מקומית לבין כנסת וממשלה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה יודע שראשי המועצות המקומיות הם הדיקטטורים הכי גדולים היום.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

גם לי יש אינסטינקט, כמעט רפלקס, נגד משטר נשיאותי ונגד מסירת סמכות לאדם אחד להחליט החלטות מכריעות במשך תקופה מסוימת. וזאת לא הצעה שלי והיא גם לא דומה, חבר הכנסת ביטון, למצב בשלטון המקומי. אני מציע שיטה פרלמנטרית עם אמצעי פיקוח חזקים ביותר לכנסת, חזקים יותר מאמצעי הפיקוח המקובלים במדינה כמו אנגליה, כמו קנדה, כמו אוסטרליה; הרבה יותר פרלמנטריים, הרבה יותר דמוקרטיים מאלו הקיימים במדינות האלה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אין זה בא לידי ביטוי?

\* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1985).

אוריאל לין (הליכוד):

למה אתה מפריע?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אסור לקרוא קריאת ביניים?

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, חבר הכנסת אוריאל לין, קריאת

ביניים כן, נאום ביניים — לא.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

באנגליה — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

בתשובה על קריאת הביניים, חבר הכנסת ביטון, אתה

כחברה טובה של אנשים — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו המטרה שלך, שאנשים כמונו לא יגיעו לכנסת.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת ביטון, אתה נמצא כחברה טובה של אלה

שמתחו ביקורת על החוק, כשאין להם מושג, עם כל הכבוד,

מה כתוב בחוק.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה אתה אומר?

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

אברהם בורג (המערך):

הביקורת שלו אובייקטיבית.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אין מדובר באימוץ השיטה האנגלית. מדובר בכך

שהבחירות לכנסת יהיו בשיטה היחסית הקיימת. אני מדגיש

במפורש, שסמכויות הפיקוח של הפרלמנט, לפי ההצעה שלי,

הן חזקות יותר, אפקטיביות יותר מאשר אלה המצויות

בדמוקרטיות פרלמנטריות מהסוג האנגלי. אני מוכן לפרט זאת

בקצרה.

באנגליה, כאשר נבחרת ראש ממשלה היא נבחרת לא

ברוב מוחלט, כפי שאני מציע. כאשר נבחרת ראש ממשלה —

אני מדבר על הגברת מרגרט תאצ'ר — או נבחר ראש ממשלה

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ביטון, באמת, האמן לי שזה אחד הנושאים

החשובים ביותר שידונו במושב הזה. בוא ננהל אותו בכבוד

הדדי.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אתה שאלת, אני עונה לך.

באנגליה, כאשר נבחרת ראש ממשלה, והיא נבחרת ברוב

יחסי, לא ברוב מוחלט, הפרלמנט אינו מחליף אותה באמצע

הקדנציה בראש ממשלה אחר. אם רוצים להביע לה אי-אמון,

הולכים לבחירות חדשות. אני מציע בהצעתי שני אמצעי פיקוח

נוספים של הפרלמנט, של הכנסת, על ראש הממשלה הנבחר.

בקרב חברי סיעת המפד"ל, ואני מקבל זאת — אישור ברוב מיוחד של השרים בממשלה; או, למשל, הבאת אמנות בין-לאומיות בפני הכנסת לאישורה, לא רק על-פי התקנון שלנו — ואגב, זו יוזמה שיזמתי בכנסת העשירית — אלא גם לפי חוק; או צמצום סמכויות החקיקה של תקנות שעת-חירום, שזה דבר שהיה חיובי בפני עצמו וולא קשר לעניין.

היום הכנסת לא יכולה לפעול, משום שכאשר הכנסת מקבלת החלטה או הצעת חוק ברוב דעות וכזה סיעה קטנה ואומרת: בזה אחם מפרקים את הממשלה — נגמר הדין בכנסת. זוהי דיקטטורה של מיעוט, ואני מציע להמיר אותה בהחלטת רוב, רוב הציבור.

כבר ציינתי, שההבדל בין ההצעה שלי לבין ההצעה של שני קודמי היא בעיקר בעניין פיקוח הכנסת. היא נותנת בידי הכנסת נשק גם לפטר ראש ממשלה, בניגוד מוחלט למשטר נשיאותי, גם להחליף אותו, וגם מאפשרת לנשיא המדינה לפזר את הכנסת במקרה של מכוי סתום. אני רוצה להפנות את תשומת לב חברי הכנסת: סעיף 9 מדבר על בחירת ראש ממשלה אלטרנטיבי. סעיף 38 מדבר על פיזור הכנסת על-ידי הנשיא. סעיף 39 מדבר על פיזור הכנסת.

לכסוף אני רוצה לומר, שיש הבדל אחד בין חברי הכנסת לבין חברינו שכוחבים — ואני מעריך אותם — בעיתונים, לבין עמיתי באקדמיה שמילאו את העיתונים במאמרים רבים. אנחנו צריכים לומר מה כן. אנחנו לא צריכים להסתפק בהצבעה על פגמים. אי-אפשר שחברי הכנסת יאמרו, כפי שאומרים: השיטה פשטה את הרגל, מיצתה את עצמה, תופעות מחליאות, מכערות — ולומר: ולנו אין שיטה, לנו אין פתרון, לנו אין תרופה. בכל הכבוד לחברי חברי הכנסת, אני לא יכול להבין כיצד חבר כנסת אומר: אני מבקש שהנשיא יקים ועדת מומחים. אנחנו המומחים, ואנחנו המומחים לא רק מבחינה זו שחבר הכנסת פרופסור שבח וייס, חבר הכנסת פרופסור דוד ליכאי, אני וחברים אחרים התמחינו בנושא הזה. אנחנו המומחים מבחינה זאת שעלינו הטולה השליחות. אבל לא רק שאנחנו המומחים, אנחנו חייבים לתת פתרון.

אפשר להצביע על חסרונותיהן של כל השיטות האפשריות, אבל אני רוצה לומר לכם, שמה שהוצע לנו כאלטרנטיבה לבחירה של ראש ממשלה הרי מעורר גיחוך ממש. הציעו לנו הצעות שאנחנו יודעים שהן לא רק לא-קבילות ואין להן שום סיכוי לעבור, אלא הן לא יפתרו שום בעיה. מציעים לנו העלאת אחוז החסימה ל-5%. זה גם לא יעבור בכנסת. נניח שזה היה עובר בכנסת, או מה?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):  
תעלה את אחוז החסימה ל-2%.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
ומה אם נעלה אותו ל-2%, ל-3% או ל-4%? שום דבר. אותה בעיה, אותו חיקו ואותה זכות הכרעה למיעוט וליחידים המוכנים לערוך ולעבור ממחנה למחנה.

רבתי חברי הכנסת, אני אומר שעלינו מוטלת החובה לומר לא רק מה לא אלא גם מה כן. ואני אומר לכם מה כן היום — אין פתרון אחר וזאת הפתרון המוצע על-ידנו. אני מציע שנעביר לוועדה את כל ארבע ההצעות שהוגשו לכנסת, כדי לגבש הצעה משותפת וכדי להביא בחשבון גם את הצורך להטיל מגבלות חוקיות על סמכויות ממשלה ולהתאים אותן למצב הקיים. תודה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אני מציע, קודם כול, את האפשרות — ברוב רגיל — ללכת לבחירות חדשות, ובדרך זו לפטר את ראש הממשלה, ונוסף על כך, ברוב מיוחד להחליף אותו גם באמצע הקדנציה. אני מציע לאפשר לנשיא המדינה לפזר את הכנסת, כמקובל בדמוקרטיות פרלמנטריות אירופיות, בניגוד למצב באנגליה ובאוסטרליה, ששם זו סמכות של הממשלה של הכתר. מי ששאל, אני משיב לו.

אדוני היושב-ראש, מה הם הפגמים בשיטה שלנו? אפשר לדבר על כך הרבה אבל הזמן קצר, ואני רוצה לומר מהו בעיני הפגם הגדול ביותר, שעשה את שמנו למשל ולשנינה בעולם כולו. הוא קומם נגד השיטה הקיימת את תנועות המחאה, ובצדק רב; לא את כל מה שנאמר שם אני מקבל, אבל המחאה וההתקוממות נגד מה שהתרחש ומתרחש בכנסת ובפוליטיקה הישראלית הן אמיתיות ולגיטימיות.

מה קורה בשיטה הישראלית? קורה שהיא נותנת פרס לא סתם למיעוט בכנסת, אלא למי שמוכן להמיר מחנה במחנה, מה שנקרא אצלנו לשון מאזניים: לא למי שנאמן לדרכו. בגלל הנוכחות הזאת, גם של חברי כנסת יחידים, דבק הכתם בכלנו. אנו, חברי הכנסת, גם שותפים מאונס לשיטה וגם קורבנותיה, זאת בשעה שכולנו יודעים, שרוב חברי הכנסת ישרים ונאמנים לדרכם ולבכוריהם.

שלטון כזה של מיעוט הוא הסכנה הגדולה לדמוקרטיה. אומרים: השיטה שלנו מביאה לאדם חזק, איזה שטויות מרברים. איזה אדם חזק? היום, בשיטה הקיימת, האדם החזק הוא מי שבכנסת הזאת, או מחוצה לה, יכול להכתיב מי יהיה ראש הממשלה בלי שיש לו לכך מנדט מהציבור.

לכן אני אומר, שהבעיה שלנו אינה הממשלה ותפקודה ותפקודו של ראש הממשלה. אני מגיש את הצעת החוק הזאת כדי לחזק את הכנסת, כדי שהיא תהיה משוחררת מחבר מוקלט של לשונות מאזניים המשתחקות את פעולתה.

רבתי, יושב כאן יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. קודמו לתפקיד יכול להעיד אותו דבר. האם הרוב בכנסת יכול לבטא את עמדתו, את דעתו, בנושאים חוקתיים חשובים לפי רצון רוב החברים, לא לפי רצון רוב הציבור אלא לפי רצון רוב חברי הכית? — לא. מכיוון שראש הממשלה יטלפן ליושב-ראש ועדת החוקה ויאמר לו: אם תעביר חוק זה זה, נופלת הממשלה וקמה ממשלה אלטרנטיבית.

עמנואל זיסמן (המערך):

זה יהיה גם לפי השיטה שלך — ראש ממשלה עם סמכויות כמעט דיקטטוריות.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
על מה אתה מדבר, חבר הכנסת זיסמן? דברי הבל.

עמנואל זיסמן (המערך):

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
דברי הבל.

הי"ר ד' תיכון:

רבתי, אמרתי: תוך כיבוד הדדי.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

לפי הצעת החוק שלי, אין לראש הממשלה סמכות שאין לו היום, בדיוק להיפך, ואני בהחלט מקבל את דעת החברים. נצטרך לשבת יחד בוועדת החוקה, חוק ומשפט ולדון גם בהגבלות נוספות הנדרשות, כגון: לפי הצעה שהועלתה גם

## ח. הצעת חוק-יסוד: הממשלה\* (קריאה ראשונה)

את רצון העם, לבין הממשלה, שהיא כלי המביא לידי ביטוי את עוצמת העם.

מיכאל איתן (הליכוד):

התחלואים האלה הם פרי של ממשלה עם רוב פרלמנטרי אדיר.

יואש צידון (צומת):

כן, אדוני: כן, ידידי חבר הכנסת מיכאל איתן. זה נכון, זה משום שהשיטה איננה עובדת. ראש הממשלה איננו יכול לפטר שר, הוא איננו יכול להזיז את עצמו, לכל אחד אחוזה פיאודלית משלו בגלל הקואליציה. מה שאתה אומר רק מאשר את דברי, תודה.

ועדת תקציב טובה שבה בעלי מקצוע העושים לבקרה בזמן ריאלי חוק אמנות בין-לאומיות, רק שני אלה אפילו יכולים להפעיל את רצון העם לידי שליטה על שריריו.

במצב הקיים, שבו ראש הממשלה הוא בסך-הכול מתאם בין בעלי אחוזה, החולשה מזמינה את השחיתות, והשחיתות מגיעה והגיעה כבר מזמן והיא החריפה מדי קנציה ומדי משבר.

הנה כי כן, חברי כנסת מכל גוני הקשת הפוליטית והקשת המקצועית — פרופסור למשפט פלילי, פרופסור למשפט קונסטיטוציוני, משפטן בעל ניסיון רב בסקטור הציבורי ואיש בעל ניסיון ניהול בחיים הפרטיים ובצבא — הגיעו כולם למסקנה כמעט זהה, מי בדגש כזה ומי בדגש אחר, לכן אפילו אינני מתייחס לדגש.

כל ההנמקות ניתנו על-ידי קודמי, לכן אין לי צורך בהנמקות נוספות ואוכל לקצר.

הנני מבקש מחברי הבית שייתנו דעתם בכובד ראש, שיעבירו בהצבעה את ארבעת החוקים המוצעים כדי שוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, מיטב הכוח המשפטי של נבחריו העם ושל המדינה כולה, תוכל להציע חוק מאוחד לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הבחירה היום היא לא בין חוק לחוק, הבחירה היום היא בין המשך המצב הקיים — כלומר הצבעה בעד המצב הקיים, או בעד תקופה חדשה בניהול יעיל של הדמוקרטיה הישראלית.

היו"ר ד' תיכון:

תודה על הקיצור.

רבותי, אנחנו פותחים בדיון. כאמור, עשר דקות לכל דובר. ראשון הדוברים — חבר הכנסת שבח וייס. אחריו — חבר הכנסת אברהם בורג.

אברהם בורג (המערך):

דבר כזה עושים בהתייעצות.

היו"ר ד' תיכון:

הוא צריך להחליף אותי.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא ידעתי שזה כרוך בבעיה לגבי חבר הכנסת אברהם בורג. אני פשוט צריך להחליף את היושב-ראש, לכן הוקפצתי למקום הזה.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים להצעת חוק-יסוד: הממשלה. יביא את הצעת החוק לקריאה ראשונה חבר הכנסת יואש צידון. בבקשה.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כללי מינהל תקין המיושמים בכל ארגון עסקי, צבאי או אחר, מכתיבים הענקה סמכות ואמצעים למי שהאחריות מוטלת עליו. כל ניסיון קראופרטיבי אחר, שם ישנו "ראשון בין שווים", לא הצליח, אלא אם כן היה איש זה האיש החזק שממנו חרדים רבים, וכצדק.

היטלר נבחר בשיטת בחירות כזו הקיימת אצלנו היום, משום שהרחיבו לא מצא מוצא ברפובליקה הוויימאריט. מוסוליני נבחר באופן דומה. היו גם אנשים חזקים טובים למדינתם: קלמאנסו, בן-גוריון.

שבח וייס (המערך):

מוסוליני לא נבחר.

יואש צידון (צומת):

הוא הגיע לאן שהגיע בשיטת הבחירות הזאת.

אבל שיטה זו לא צלחה מעולם ללא אישים יוצאים דופן.

נפל בגורלי לראות את הרפובליקה הצרפתית הרביעית בשפליתה, זו היתה לרפובליקה השלישית שקרסה ביוני 1940. יצא לי גם להיות עד כאשר העם, שקם כנגד מחדלי הרפובליקה הרביעית ב-13 במאי 1958, עבר כמעט את גבול הדמוקרטיה בזעקה: נמאסתם.

הייתי שותף-סוד לאותו Comité de Salut Public בבסיס חיל האוויר בקאזו ולפעולת הצנחנים של מסו, שהיתה מתוכננת "לעזור" אם לא ילך בטוב.

איננו יכולים להרשות לעצמנו להגיע לשפל כזה בדמוקרטיה שלנו. הצרפתים, אם נרצה או לא, אם הם ירצו או לא — דומים לנו: אינדיבידואליסטים, דיוורגנטים, בעלי מודעות פוליטית גבוהה וקשים לשליטה.

אם הגברת סימון וייל אוהבת זאת או לא, ההבדל בין תפקוד הרפובליקה החמישית, כלומר בין שלומם, רמת חייהם ואיכות חייהם של הצרפתים היום, לבין הרפובליקה הרביעית הוא תהומי.

הרפובליקה החמישית מתפקדת, הדמוקרטיה האמריקנית מתפקדת, מי טוב יותר, מי טוב פחות. אין דמוקרטיה טובה, כלונה יודעים שהזכות היחידה שלה היא, שהיא טובה משיטות אחרות.

מי זוכר מתי תפקדה הממשלה שלנו כראוי? הקראתם את דוח מבקר המדינה? לא חשוב מאיזו שנה. האם שמעתם את זעקת העם? האם נתחם לבכם לפסק-הדין של בג"ץ בעניין הלגיטימציה שנתן היועץ המשפטי לעבירות הדגים השמנים? הוא צדק. הגענו לידי כך שאין באלה עניין ציבורי, כי הציבור התרגל.

לדעתנו, יש להפריד הפרדה גמורה בין הכנסת, המבטאת

**אברהם בורג (המערך):**

אני ממילא מאחר לאספת הורים.

**שבח וייס (המערך):**

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, בדחילו ורחימו אני מתכוון לנקוט עמדה בדיון הזה, עמדה באמצעות הצבעה. עמדה דרך הסבר הדברים — אנקוט גם אנקוט. יש לי בעיה אישית. אני חצוי בין עובדה מסוימת הקשורה בכך, שלפני כעשר שנים העליתי הראשון, לדעתי, בארץ את הרעיון של בחירה ישירה של ראש ממשלה — בעצם קראתי לזה משטר נשיאותי, כתבתי על כך עשרות מאמרים, הם פה ביד, התווכחתי עם חברי ועם עמיתי במפלגתי — לבין חוסר הרצון המובהק להיגרר לחקיקה קונסטитуציונית יסודית חפזה על רקע לחץ בלתי-הוגן בעיקרו מצד אנשים שבוודאי יש להם זכות מחאה, ואשר הנהגתם ברובה איננה מתמצאת כלל בשינוי שהם לוחצים עלינו שאכן נחולל.

**אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):**

אם אין לחץ לא צריך לתקן?

**שבח וייס (המערך):**

קודם כול, אני רוצה לומר משהו לנושאי דגל המחאה. המחאה הזאת לכשה חיש מהר אופי אנטי-דמוקרטי מובהק. לחברי הכנסת צריך להיות האומץ לומר את זה, ולא לרדוף דרך קבע אחרי פופולריות, ולא לעלות דרך קבע טרמפ על קבוצות מחאה באשר הן.

**יואש צידון (צומת):**

מה היה קודם? הצעות החוק או תנועות המחאה?

**שבח וייס (המערך):**

אני יודע שהצעות החוק היו קודם, וההצעות שלי היו עשר שנים לפני ההצעה שלך. אתה יודע זאת, השתמשת בספרי לשם גיבוש ההצעה שלך, ואני שמח על כך. לא על זה הוויכוח. צריך למחות מעל הכמה הזאת כאשר מתקבלים המוני בני-אדם ומופיעה שם ססמה של "120 פושעים", ויש אנשים שעולים על דוכן הנואמים ואינם תובעים להוריד את השלט הזה.

**דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**

היה שם שלט — — —

**שבח וייס (המערך):**

עוד אגיע לביטוי השטירמר-הנאצי הזה. זה מה שרציתי לומר עכשיו. זה היה המשפט הבא שרציתי לומר.

מה זה "120 פושעים"? מה ההכללה הזאת? מי מטיף לנו מוסר?

כאשר עולה שם איש אקדמיה — אין לי דרך-ארץ באופן מיוחד לאנשי אקדמיה, כי אני בא משם, אני מכיר היטב את החבורה — נואם איזה נואם, ובסוף הוא מסיים ואומר: לבסוף העם ניצח — האם אתם שומעים את הצליל? האם אתם יודעים מאיזה עולם טוטליטרי באים הצלילים האלה? הרי העם בחר לפני שנה וחצי. המתקבלים האלה שבאו לשם בחרו אותנו כפי שאנחנו. על 15 סיעותינו, ריסקו אותנו, ורוצים שאנחנו נמשול באופן מסודר. איזה תעתוע. מילא, כאשר יש מחאה ציבורית נגד תופעות שחיתות קשות, אני יכול להבין. אבל את ההכללה הזאת?

מי שרומם את הפוליטיקאים כקבוצה, באופן כולל, כסגנון של ענישה קולקטיבית, מי שרומם פרלמנט באופן כולל — יקבל סובייט-עליון, או בתים גרועים יותר. ומי שרומם מפלגות באופן כולל — יקבל פלגנות.

**אריה אליאב (המערך):**

חבר הכנסת שבח וייס, הגעתי אתם כמעט לקרב מגע. באתי להגיד להם שלום.

**שבח וייס (המערך):**

אינך ראוי לזה. אפשר לדבר על 119 פושעים, העיקר שיוציאו אותך מן ההכללה הזאת, אם כבר קראת את קריאת הביניים.

**אריה אליאב (המערך):**

באתי להגיד להם שלום.

**שבח וייס (המערך):**

עשית שגיאה, כי היית צריך לדעת מה מתרחש שם. יש חברי כנסת שעלו על הבמה וחתמו. מה זה פה?

**יואש צידון (צומת):**

כתבו מאמרים ב"הארץ" נגד זה.

**שבח וייס (המערך):**

והניסיון הזה להעביר את ההכרעה אל מחוץ לבית הזה, הרי זאת הכפשה כוללת של הבית הזה.

אגב, קל מאוד לעשות הפגנה אפוליטית. אני בכלל מתפעם מאפוליטיות, אני מלא הערצה לאפוליטיות. איזו נוחות נפלאה; אתה לא שמאל ולא ימין. אתה לא מסתכן בחוסר פופולריות, שאתה שלום-עכשיוניק ואתה לא אשפניק. אתה לא מסתכן בחוסר פופולריות, שאתה ארץ-ישראל השלמה או "גוש אמונים". אתה חמוד, נחמד, באמצע. ואם אתה עוד קצת אקדמאי ויש לך כמה ניסוחים כאלה, איזה מקום טוב יש לך באמצע.

או מילא, שקהל מתקהל כי נמאס לו המסחר והריקוד של כמה חברי כנסת — אני יכול עוד להבין את זה. אבל הטרימפיסטים, אנשי הפוליטיקה שעולים שם טרמפ, לא אלה שהציעו את ההצעות, כי את ההצעות הם הציעו לפני שנה וחצי — חברי אמונן ובינשטיין, יואש צידון, דוד ליבאי ואוריאל לין. אני מדבר על ראשי ערים שלנו שהצטרפו שם. הם עולים פה לגבעה להחסיס נגדנו ככלל, כמפירי חוק. הבית הזה נדרש כל שנה להוסיף תקציבים על הפרות חוק שלהם — — —

**דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**

יש ביניהם דווקא אחד שמבין לא רע בהפרת חוק.

**שבח וייס (המערך):**

אני לא רוצה להיות אישי, כי כולם בעניין של הפרת חוק.

חברי כנסת יקרים, אני צריך לסיים. אתם יודעים שמאז הבחירות לשלטון המקומי, שנערכו בסיבוב ראשון בסוף פברואר בשנה שעברה ובסיבוב שני שבועיים לאחר מכן, באמצע מרס בשנה שעברה, יש 93 מקרים של כלנתריזם בשלטון המקומי? והם באים להטיף לנו מוסר? אלא מה? זה כבר לא כתוב יותר בעיתונים, כי כאמת נבחר באופן ישיר ראש העיר, וזה מקל, וזו אחת הסיבות לכך שאני אחמוך פה בניסיון הזה. אני רק מדבר על הצד המוסרי של העניין. הרי זה דבר מתעתע, לא צורך כלפניו, ואנחנו היינו צריכים בעניין זה לזקוף ראש.

אני רוצה להזכיר מאמר של יוסי שריד בעניין זה, שמצא מאוד חן בעיני, ואמר להם את הדברים האלה כפי שאמר. גם אני תרמתי תרומה מסוימת, אחרי הנאום הזה של רייכמן ואחרים, למחרת בעיתון "הארץ". וזה לא פשוט לצאת נגד הפגנות כאלה. כאשר הם עמדו כאן מול הכנסת הם שרקו

בשיטה אחרת. אני מקווה שוועדת החוקה, חוק ומשפט תבצר כך את המבנה של הכנסת הזאת וייתן כוח איוון רב וריאלי ביותר.

יש לנו הזדמנות, לקראת הקריאה השנייה והשלישית, להתחרט ולא ללכת הלאה, אם נראה שזה לא הולך.

ארבע — תקוות זעומות, צנועות. ייתכן מאוד שאם נעביר את החוק הזה יהיו שיפורים מסוימים במשטר של ישראל.

ארבע ההצעות שאני הצעתי כאן ישפרו, לדעתי, טוב יותר. זה הכיוון, ננסה אותו.

אני פונה אל ראשי המפגנים ברגע זה, ואני מצטער על שחלק מהם איננו פה. לא הייתי רוצה את כולם פה, כי אז היה אולי קשה לנהל את הישיבה. אני רוצה לפנות ולומר להם: הרפו מן הכנסת ככלל. הפגנתם, השפעתם, היהורו מכינן תנועה פוטשיסטית, מרובעת, המובילה את כל המערכת לריסוק. ואני פונה אל כל הטרמפיסטים שיש להם מצפון, מן האקדמיה ומן הפוליטיקה, להרפות מן העניין הזה. התהליך נדלק, הוא התחולל כאן בכנסת בזירות, בחוכמה, בתבונה, כאשר הסמכות לעשות את ההכרעות האלה היא שלנו. אנחנו נבחרנו.

אני רוצה לומר לכם, שמשטרים דמוקרטיים רבים בעולם מתקיימים בשיטות בחירות יחסיות, ומצליחים. יש הרבה משטרים מעוותים ומושחתים בשיטות משטר נשיאותיות. זהו ניסיון מסוים וזהיר, וכך צריך להתייחס אליו, ולא לעורר אשליה ותקוות ומפרזות. תודה רבה.

הי"ד ד' תיכון:

תודה. השני בדוברים — חבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו — חבר הכנסת זלמן שובל; הוא איננו, לכן יבוא חבר הכנסת עמנואל זיסמן.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי המציעים, כנסת נכבדה, לו לפני כמה שנים, אינני רוצה להגיד כמה, כי קשה לספור אותן, היה באדם ועולה על בימת הכנסת ושואל שאלה על גבול הרטורי: האם תהיה ישראל משהו אחר מלבד דמוקרטיה? — אפילו השאלה לא היתה לגיטימית לפני דור פוליטי אחד או שניים. לא היה אפשר לשאול שאלה כזאת. לא היה שומעה ויאמינה, לא לכתחילה ולא בדיעבר, שישראל תהפוך להיות ישות פוליטית אחרת מלבד ישות דמוקרטית.

היום לא רק שהשאלה היא שאלה לגיטימית, החשובות כשרות למהדרין: כן, ישראל יכולה להיות משהו אחר מלבד דמוקרטיה. היא יכולה להיות תיאוקרטיה, היא יכולה להיות קליריקלית, היא יכולה להיות פאשיסטית, היא יכולה להיות אנרכיסטית, היא יכולה להיות הכול, היא לא חייבת להיות דמוקרטית.

כשאנו באים לשפוט, מדוע חל סחף גדול כזה מעמדת המוצא של הדור הפוליטי הקודם לעמדת המוצא של הדור הפוליטי הנוכחי, אנחנו צריכים להניח כמה הנחות יסוד. הנחת יסוד ראשונה היא, שהשתנה המבנה של המפה הפוליטית לישראל. אם בדור הפוליטי הקודם היה ברור, שיש מפלגה דומיננטית אחת במערכת הפוליטית, והיא יחד עם לווייניה מסוגלת להרכיב ממשלה של רוב שתשמור על יציבות, היום שוב אין מפלגה דומיננטית אחת במערכת הפוליטית בישראל.

במצב זה, שאין מפלגה דומיננטית אחת אלא יש שתי מפלגות דומיננטיות או שני גושים דומיננטיים, הרי שמירת

שריקות בוז לכל חברי הכנסת כמעט, בלי הבחנה, באשר הם חברי כנסת.

חברי הכנסת, אפשר כמובן לתרץ את זה ולהסביר: בחודש וחצי האחרון קרו באופן מרכזי דברים, שבחלקם מעוררים שאט נפש. כל עריק — לשון מאזניים. היו תופעות קשות מאוד, וצריך להטיל את האשמה לפרק הזמן הזה על כולנו, בדרגות מינון שונות. בשיא האשמה עומדים אלה שביקשו את השקד וצדק, ואחר כך המשחדים, ואחר כך השותקים, ובתוכם אני: מיכאל בר-זהר, לא, וכאשר הוא העלה שם איוו הערה, לגלגלו לו. אני רוצה לציין כאן אותו ואת אומץ לבו. זה היה קשה מאוד. לי לא היה האומץ. אני הרגשתי כמוהו, אבל באותו רגע לא היה לי האומץ לומר את זה; לא היה לי האומץ.

חברי הכנסת, שתי הערות, ואחר כך אומר משהו לגבי ההצבעה: ראשית, כל מי שתולה תקווה בשינוי שיטת הבחירות, שהיא תשנה את תרבותנו הפוליטית, עלול להשלול את כולנו. זה מזכיר לי את המוטיב מהדרמה האריסטוטלית של דאוס אקס מדינה, אקרא לזה "מחלה שכזאת", דאוס אקס מכינה אלקטורים, פטנט כזה. קשקוש מספר אחת. אנחנו יוצאים לניסיון זהיר, זהיר מאוד, לא תחת לחץ. אני רוצה שיהיה זהיר.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה אומר שזה זהיר — — —

שבח וייס (המערך):

רגע, רגע. חבר הכנסת צבן, אתה בוודאי תנאם ואז אשמע אותך, כי אני אשכ כאן.

חברי הכנסת, לתופעות שבגינן אנחנו כל כך מוכפשים כקבוצה יש תשובות הרבה יותר פשוטות, חלקיות אבל הרבה יותר פשוטות: אחת — אם נחוקק חוק שלא יאפשר כאן עריקות, ואני לא מדבר על סיעות שהקימו גוש ותוך כדי חיי הכנסת הגוש התפצל, אלא חברי כנסת יחידים — — —

דוד ליבאי (המערך):

היום התפלאתי מאוד בוועדת החוקה על שהייתי היחיד בדעה זו — — —

שבח וייס (המערך):

חבר הכנסת ליבאי ידידי, יש הצעת חוק הנמצאת על שולחן הכנסת והיא בת ארבע שנים. תאמץ אותה. יש לי תמיד מזל כזה שאני מקדים, ואחר כך אני פתאום מצטער על מה שעשיתי, כי אני כבר נבהל. חבר כנסת שפורש סמיעתו רואים אותו כמי שפרש מן הכנסת, ויש שם סדרה של תנאים.

שתיים — אם נתקן את חוק-יסוד: משק המדינה, ונכניס בו תוכן, את העיקרון שלפיו כל הקצבה ציבורית כרוכה בהגדרת פחות או יותר אובייקטיביות, כמו נוהל התייעצות עם יועץ משפטי של הממשלה, מבקר המדינה או משהו דומה.

שלוש — אם נאמץ את העיקרון של הצבעת אמן קונסטרוקטיבית, אנחנו כבר עונים על חלק מהפגמים.

שיטת בחירות ישירה של ראש ממשלה לא תמנע את רוב התופעות שפקדו אותנו. אם הנסיבות והתרבות הפוליטית והרקע יהיו של נטייה לשחיתות, לגנבת מנדטים, לפירטיות פרלמנטרית, לא יעזור שום דבר, נצטרך להוסיף מין חקיקה כזאת.

מדוע אני אתן את ידי לניסיון הזה? אני לא רואה בו סכנה, כי ראשי ממשלה חזקים היו גם בשיטה הזאת, וחלשים היו גם

איך נעשים הדברים האלה? מכל ההצעות המונחות על השולחן, הצעה אחת נראית לי יותר מאחרות, אף שאני מניח שגם היא תהיה הצעה מבוקרת, וזאת הצעתו של חברי וידידי חבר הכנסת עוזי לנדאו. ההצעה שלו נמצאת במכלול הזה אבל תגיע בהמשכו של יום או בהמשכו של דיון.

היו"ר ש' וייס:  
היום.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אתה מאמין שזה חיסול המפלגות הקטנות כולן?

אברהם בורג (המערך):  
חבר הכנסת יאיר צבן, אני תומך. אמרתי מעל בימת הכנסת לא פעם אחת ולא פעמיים, שאני מאמין כי דה-פקטו כבר קיימות בישראל שתי מפלגות גדולות. כשנרדן על הצעתו של חבר הכנסת עוזי לנדאו אעלה ואנמק את תמיכתי.

היו"ר ש' וייס:  
לא יהיה דיון היום, רק תהיה קריאה טרומית.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אי-אפשר לסמוך עליכם שתעשו כמה מפלגות קטנות?

אברהם בורג (המערך):  
עלינו אתה יכול לסמוך. בתחום הזה כמעט כל "שירקע" היא אפשרית. אבל אחמוך בהצעות המונחות כאן על השולחן, מתוך הנחה — —

מיכאל איתן (הליכוד):  
חבר הכנסת צבן, שמעת מעל הדוכן צורת חיזור וכך אתה משיב לה?

אברהם בורג (המערך):  
— — שההצעות האלה כולן יגיעו כאשכול לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט על-מנת לגבש את ההצעה שמקנה תגבש הכנסת את הצעת השינוי. אומר בהסתייגות אחת: קיים בי חשש גדול ששינוי מבני של המשטר בישראל, שלא יהיה מלווה בחקיקה של חוקי-יסוד כמו-חוקתיים, למשל חוק זכויות האדם, יהיה שינוי או חיקון שסכנתו בצדו. דומני שגם חברי מהליכוד, כיום, עם הבעיות הקואליציוניות שהכרנו לא מזמן, צריכים לתת את הדעת, ובמקום מסוים את המחויבות, שהא בהא תליא, שכדי לשנות משטר — ותקופת השינוי תהיה תקופה של רעידת אדמה מסוימת — נחוץ החישוב המגן על המשטר, או על החינוך בתוך האמבטיה, שמה יישפך עם הוצאת הפקק. תודה.

מיכאל איתן (הליכוד):  
בפרט שאת החישוב אתה תכתיב או שיהיה מוסכם עליך.

אברהם בורג (המערך):  
אני מסתפק בחישוב של זכויות האדם, של השר דן מרידור וחבר הכנסת רובי ריבלין.

היו"ר ש' וייס:  
תודה רבה. חבר הכנסת זלמן שובל איננו נוכח. אני מזמין את חבר הכנסת עמנואל זיסמן, ואחריו — את חבר הכנסת אלי דיין. אני סוגר בזאת את רשימת המתדיינים להיום.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
לא.

היו"ר ש' וייס:  
מה קרה? אתה רשום.

החותם ניתנת בידיים של לשונות המאזניים. אבל אופיין של לשונות המאזניים הוא אופי בעייתי ביותר. מדינת ישראל מפקידה את הגחלת הדמוקרטית בידיים של קיצונים אידיאולוגיים או פונדמנטליסטים דתיים, וכרגע אני לא מתווכח עם תפיסותיהם היסודיות. אומר דבר אחד: רוב רובם של שומרי חותם הדמוקרטיה בארץ הם אנשים שערכי היסוד שלהם אינם בהכרח ערכי היסוד הדמוקרטיים. רבים מהם הם אנשים, שכאשר יבואו לידי עימות עם מקור הסמכות הדמוקרטית בחברה הישראלית — משמע: רצוני ורצונו ורצונו ורצונו הם מקור הסמכות של עצמנו — הם יגידו: לא, מקור הסמכות הוא אחד ועליון שאיננו טועה והוא נצחי ואין בלתו, כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, ולא ייתכן שאדם יהיה כפוף לאדם.

חיים קורפו (הליכוד):  
אתה לא מתכוון ל"שמש העולה"?

אברהם בורג (המערך):  
לא. עם "שמש העמים" גמרנו בשנות ה-50. עכשיו אנחנו מתעסקים בשמשות אחרות.

עוזי לנדאו (הליכוד):  
יש עכשיו ירח. הירח הקטן לממשלת הלילה...

אברהם בורג (המערך):  
זה נכון, שכאשר באה הלכנה אל בורא העולם, באגדה, ואמרה לו: לא ייתכן ששני מאורות ישמשו יחדיו, אמר לה הקדוש-ברוך-הוא: לכי והמעטי את עצמך.

היו"ר ש' וייס:  
גמרנו עם ממשלת היום וממשלת הלילה, נחזור לבחירה ישירה של ראש הממשלה.

אברהם בורג (המערך):  
ואם להוסיף על כל אלה, על יסוד שינוי המפה ועל יסוד שומרי המאזן שאינם מחויבים לערך הדמוקרטי, אם להוסיף על כל אלה את המבנה היסודי של החברה, שאיננה חברה הומוגנית כבמדינות אחרות, איננה חברה בעלת מסורת דמוקרטית, אלא חברה בעלת לפחות חמישה משברים פנימיים יסודיים-קיומיים, חברה עם בעיות חזק בעוצמה של מדינת ישראל — הרי על ממשלות הזאת נוכל להגיד, שהן ממשלה חלשה והן ממשלה חזקה מהוות אותו איום על הדמוקרטיה של אותה חברה בעייתית.

עכשיו, בתוך כל המצב הזה, קמה תנועת המחאה. מחד גיסא מזהיר אותנו ידידנו היושב-ראש, שלא, חלילה, להתכופף בפני רוח המחאה המנשבת בחוץ. ומאידך גיסא עומד בפנינו ידידי חבר הכנסת דוד ליבאי ואומר: כבר לפני שנה וחצי, עוד בטרם פרוע פרעות בישראל, הצענו את ההצעה הזאת. ואומר האדם: האם אני נכנע, חלילה, לצועקים בחוץ או שאני משתכנע מן הטענה מבית — ואולי משהו באמצע.

דומני שאין מנוס מן המסקנה, שחייבים לעשות את תחילת הדרך. אין מנוס מן המסקנה, שאנשים שעומדים בחוץ וצועקים: נמאסתם, הלאה הכנסת, מחפשים את קיצור הדרך בין העם לבין ראש הפירמידה בלי מערכת הריסונים של הפרלמנט עם כל בעיותיו.

הפרלמנט הנוכחי, עם בעיותיו, הוא התגלמות הדו-שיח הדמוקרטי. אין דו-שיח דמוקרטי ללא מריבה ויריבות, ללא התמודדות וחיזור עמדות.

כנגד קיצור הדרך הזה צריך לצאת ככל און ובכל כוח. מצד אחר צריך לתת סטרטגיה, מניע, לתחילת המהלך.

מועצות העירייה והמועצות המקומיות והאזוריות ויצירת יחסי גומלין בין שני הדברים. בזמני תמכתי תמיכה נלהבת בהנהגת בחירה אישית וישירה של ראשי ערים. אבל זה דבר שונה, מפני שראש עירייה מרכז בידו סמכויות, אבל הסמכויות האלה אינן סמכויות הקובעות את גורלם ואת עתידם של מדינה שלמה ועם שלם.

שנית, ההצעה הזאת תביא לידי החלשת מעמדה של הכנסת, שהיא המוסד הריבוני העליון, שהיא המוקד והמרכז של הפרלמנטריזם במדינת ישראל ובדמוקרטיה הישראלית. הצעה זו תביא לשקיעתה של הכנסת, הנמצאת ממילא בתהליך של היחלשות. אני קראתי קריאת ביניים לחבר הכנסת רובינשטיין — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
אני מתנצל על הדברים שאמרתי ולוקח אותם בחזרה.

עמנואל זיסמן (המערך):  
אני מודה לך על כך, כי אני מכיר אותך כאדם בעל נימוסים נאים וכהומניסט גדול. אבל אני רוצה להתווכח אתך לא על מה שאמרתי, לא התכוונתי לכך. אני רוצה להתווכח אתך על כך שאתה הרי ניסית בדרכים שונות לבטא את עמדותיך, לתת ביטוי להשקפותיך ולקדם את ה"אני מאמין" שלך גם במסגרות גדולות. ומה שאתה מציע לנו עכשיו יביא לידי כך שיהיה ריכוז גדול של כוח, עוצמה וסמכות בידי אדם אחד, ולעומת זה הפיצול המפלגתי ימשך.

ומה עוד אתה מציע לנו? שהעם בישראל יבחר את ראש הממשלה בבחירה אישית וישירה, אבל שהכנסת תוכל, ברוב של 70 חברי כנסת, לפטר את ראש הממשלה הזה, לא מסיבות בריאות, או בגלל התנהגות בלתי-הולמת, או מחמת דברים המצויים בחוק-יסוד: נשיא המדינה, והם דברים מוכנים מאליהם ולגיטימיים, אלא מסיבות פוליטיות ואידיאולוגיות. ראש הממשלה יבחר על-ידי העם, אולי אפילו תהיה ההכרעה בשני סיבוכים, כמו בצרפת, למשל, ואנחנו פה נוכל לפטר את ראש הממשלה הזה. ואין אומר חבר הכנסת רובינשטיין? — עכשיו זה צורך השעה. הווי אומר, הוא איננו מאמין שזה הפתרון המדיני לטווח ארוך לדמוקרטיה הישראלית. אלא זה צו השעה.

גם אני, כמוכם, באתי אל אלה ששבתו ואל אלה שהפגינו. הם מורכבים ממרכיבים רבים. יש בהם מרכיב סולידרי, קונסטרוקטיבי, שאיננו סבור שאנחנו המאסנו את הכנסת על הציבור, שאיננו חושב שאנחנו הבאנו לידי כך שפשטנו את הרגל. התופעות החמורות והחריגות שהיו בחודשים האחרונים, כבר אמרו זאת קודמי, הן מנת חלקם של מעטים. רוב רובם של חברי הכנסת גילו יציבות פוליטית, עמדו שדרה פוליטית, התמדה ועקביות, כל אחד לפי אמונתו ולפי זיקתו המפלגתית. מי שמבסס את ההצעה לבחירה ישירה של ראש הממשלה על כך שהכנסת המאסה את עצמה על הציבור ואיננה מהווה עוד סמל ויעד דמוקרטיים לציבור הבוחרים, פוגע בכולנו וגם בעצמו.

ובכן, ההצעה הזאת באה לרוקן את הכנסת, את בית-הנבחרים, מסמכות; היא באה להשקיע אותה, ולהציע לנו שיטה שיכולה להיות מסוכנת ביותר למדינה שעדיין נמצאת בתהליך התגבשותה. מי יודע אם לא נקלוט פה בתוך שנתיים-שלוש שנים מיליון עולים. פה נוצר עם אחר. חבר הכנסת יואש צידון הביא פה דוגמה, שהיטלר נבחר. אני יכול להביא דוגמאות אחרות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אני רוצה לבקש, בגלל חשיבות הנושא, שלא תהיה סגירה של רשימת הדוכרים ושיתאפשר לחברי כנסת נוספים לדבר.

היו"ר ש' וייס:  
כן, כולם יכלו להירשם. רשומים 40 נואמים.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
זה לא דיון שמתקיים בכל יום בכנסת.

היו"ר ש' וייס:  
אני יודע. נשקול זאת. בינתיים אני סוגר את הרשימה. אם יהיה לחץ כבר מאוד — נפתח.

עמנואל זיסמן (המערך):  
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההתעוררות הספונטנית — — —

מיכאל איתן (הליכוד):  
אולי אני יכול לעזור לחבר הכנסת צבן ולהירשם לדיון?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אדוני היושב-ראש, מי רשום אחרי חבר הכנסת אלי דיין?

היו"ר ש' וייס:  
חבר הכנסת יאיר צבן, ואז ייפסק הלחץ. חבר הכנסת מיכאל איתן, בזה הסתמים הלחץ?

עמנואל זיסמן (המערך):  
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההתעוררות הספונטנית של מאות אלפי אזרחים למען שינוי שיטת הבחירות נושאת בחובה סכנות וסיכויים. אבל קדמו להתעוררות האחרונה הזאת ניסיונות רבים. עוד ב-1948 ביקש ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, דוד בן-גוריון, לשנות את שיטת הבחירות שהוצעה באספה המכוננת לשיטת הבחירות האזורית-הרובית. המאבק הזה לשינוי שיטת הבחירות הוא מאז קום המדינה. נשאה את הדגל מפלגת פועלי ארץ-ישראל, ולאחר מכן מפלגת העבודה. כל הניסיונות עד עכשיו עלו בתוהו.

גם ההחלטה האחרונה של הכנסת לשנות את שיטת הבחירות נמצאת אי-שם בוועדת החוקה, חוק ומשפט. חבר הכנסת אוריאל לין יכול היה להוציא אותה משם במקום להציע הצעה אחרת.

הדבר החשוב ביותר הוא להגיע להסכמה לאומית רחבה. ההצעה האחרונה היא הסכמה לאומית רחבה: לא שיטה יחסית שמתחלפת בשיטה רובית-אזורית, אלא שיטה יחסית-אזורית. אילו היינו מקדמים את השיטה הזאת היינו גם מקדמים ומחדשים את פני הדמוקרטיה הישראלית.

גם הנושא השני של חקיקת חוקה. אין מדינה בעולם שאין לה חוקה.

היו"ר ש' וייס:  
חוץ מבריטניה.

עמנואל זיסמן (המערך):  
חוץ מבריטניה. יש לנו חוק-יסוד, אבל חוקה שיש בה מעמד נורמטיבי עליון במשפט המדינה ויהיה ניתן לשנותה רק ברוב מיוחס. שיכולה לשמור על זכויות האזרח, על זכויות הפרט ועל החברה הישראלית — אין לנו.

כלי שני הדברים האלה הגענו לכך, שעכשיו מציעים לנו דבר חדש, על בסיס מה שהיה. ביוזמתה של מפלגת העבודה של הונהגה בחירה ישירה של ראשי ערים, תוך שמירת הסמכות של



אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):  
תביא.

עמנואל זיסמן (המערך):

אביא כמה דוגמאות. הדוגמה הראשונה: היה משטר של עריצות ממושכת במדינה שקוראים לה האיטי. והנה באותה מדינה, רופא כפרי, שהיה ידוע כרופא שמוותר לפעמים על שכר כדי לטפל בעניים ובנדכאים, נבחר באופן דמוקרטי לנשיא. וממנו יצא אחד העריצים, מי שנקרא "פאפא דוק". אחריי בא בנו. היום יש שם משטר קצת אחר. אותו דבר היה בגאנה, חבר הכנסת פורז.

מיכאל בריזר (המערך):

איך אתה יכול להשוות אותנו להאיטי?

עמנואל זיסמן (המערך):

אינני משווה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

תשווה למדינה מערבית, לדמוקרטיה מערבית, במערב-אירופה, באמריקה.

עמנואל זיסמן (המערך):

אני קורא לחברי הכנסת להתעלות מעל לחישובים האינטרסנטיים הצרים ולחת יד לדבר שרוב העם רוצה אותו זה שנים רבות, וזה שינוי שיטת הבחירות לכנסת. את זה אנחנו יכולים להוציא לפועל, פרט, כמובן, לחבר הכנסת צבן, שאיננו מעוניין בכך.

היור' ש' וייס:

יש עוד כמה.

עמנואל זיסמן (המערך):

ועוד כמה כמורה. אני קורא לחברי הכנסת שלא לתת יד לקבלת הצעות החוק לבחירה אישית וישיבה של ראש הממשלה. מדינת ישראל ועם ישראל עדיין לא בשלים לריכוז סמכויות כה גדול בידי אדם אחד, אפילו אם אפשר יהיה, לפי ההצעה של חבר הכנסת רובינשטיין, לפטר אותו ברוב של 70 חברי כנסת.

היור' ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת זיסמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלי דיין, ואחריי — לחבר הכנסת יאיר צבן. חברי הכנסת, אני מבקש מאוד להקפיד על הזמן, כי אנחנו הולכים פה ללילה ארוך.

חיים קורפו (הליכוד):

יש הצעה של חבר הכנסת לין, שדיונים חשובים לא ייערכו בשעות המאוחרות של הלילה.

היור' ש' וייס:

מדוע?

חיים קורפו (הליכוד):

כי זה לא רציני.

היור' ש' וייס:

ובשעות אחר-הצהריים זה יותר רציני?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

20:20 זה השעות המאוחרות של הלילה?

היור' ש' וייס:

על-פי המסורת של התנועות והמפלגות הציוניות והקונגרס הציוני, אנחנו סבורים שהלילה הוא הזמן הטוב ביותר לדיונים מעמיקים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):  
הלילה עוד לא התחיל בכלל.

היור' ש' וייס:

נכון. השעה רק 20:20. בבקשה, חבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (המערך):

רבותי חברי הכנסת, ברור היום שיטת הבחירות שלנו — וצריך להבהיר זאת הבהר היטב — היא שיטת בחירות דמוקרטית, המתקדמת ביותר הקיימת היום, שנותנת ייצוג דמוקרטי יחסי ואינה מקפחת שום קבוצה ושום זכות שצריכה להיות מיוצגת. אולי יש לדון בשינוי אחוז החסימה כדי להקטין את מספר המפלגות, זה דבר לגיטימי, אבל לבוא ולטעון שהשיטה שלנו היא שיטה לא-דמוקרטית, שזוהי שיטה משחיתה — אין דבר רחוק יותר מכך, ועם כל הכבוד לאנשי המחאה, הם עצמם לא יודעים איזו שיטה הם רוצים, אלא הם רוצים למנות מישהו מחוץ לכנסת, מומחים, שהם יציעו לנו איזו שיטה.

לדעתי, אם יש משהו שקלקל את השיטה, אלה הם מתחמספרי. אנב, השיטה שלנו קיימת גם בארצות מתקדמות באירופה, אבל שם יש דבר מעניין: אם חבר כנסת עובר מסיעה לסיעה, הוא בכלל לא יכול להישאר במדינה מחמת הבושה, וזאת הגדולה, שכל הציבור, כל מי שיש לו מה לומר יוצא נגדו, וזה מונע. לצערנו, עדיין לא הגענו לנורמה הזאת, אלא פשוט מאוד, משום שהיו קלקולים בשיטה אנחנו נדרשים היום לשינויים מהפכניים ביותר.

אף שאמרת את הדבר הזה, אני רוצה לנמק מדוע יש ללכת לשינוי השיטה, אם כי אני פסימיסט. אני יודע שהכנסת תעשה צעדים רבים, וכשתגיע לצעד האחרון, הקובע והמשמעותי, היא לא תעשה זאת, היא לא תעבור, היא לא תשנה. זה הניסיון שרואים בבית הזה. ישיבה ועדה לשינוי שיטת הבחירות והגיעה למינימום שבמינימום, מוסכם עלי-ידי שתי המפלגות הגדולות, המערך והליכוד, לשנות שינוי לא-מהותי של 60—60, כשהעניין היחסי הוא המכריע בסופו של דבר, כדי שלא לפגוע במפלגות הקטנות שקולותיהן מפוזרים בכל הארץ. אבל הנה זה מונח כאבן שאין לה הופכין בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת וזה לא מתקדם, אף שהיו דיונים ויש התקדמות ויש הסכמה ויש ניסוח. היתה ועדה מיוחדת שישבה על המדוכה והכינה את כל החומרים, ולא מעבירים את זה, אלא עכשיו באים ואומרים: נעביר את זה וזה בתנאי שנגיע גם לשינוי שיטת הממשל. זה נימוק נוסף כדי לא לקיים לא את זה ולא את זה.

רבותי, עם כל הביקורת שיש לי על תנועת המחאה או על חלק מהמארגנים שם, שבאמת עושים עוול ולדעתי עלולים להשיג מטרה הפוכה — להשניא את הדמוקרטיה, להסית את הציבור — אנחנו, חברי הכנסת, צריכים לגלות אחריות ולא להוציא את עניין החקיקה לא לוועדת חקירה ממלכתית, לא לוועדה שימנה, עם כל הכבוד, נשיא המדינה, כי לאותן ועדות יבואו המומחים וכל אחד יביא את הטענות — והדברים ידועים, כל מומחה כבר צמוד לשיטה שלו וזה לא יועיל מאומה — אלא הכנסת צריכה לשבת על המדוכה ולבצע את שינוי שיטת הבחירות במינימום המוצע של 60—60, כשהעניין היחסי הוא הקובע בסופו של דבר את חלוקת המנדטים כדי להביא לצדק, לשנות את אחוז החסימה ל-5% כדי לצמצם את מספר המפלגות, להגיע לגושים וללכת לבחירה ישירה של ראש הממשלה, כשהוא בעצם יהיה זקוק לאמון הפרלמנט. הכוונה היא שלאחר בחירתו, כדי להקים קואליציה, הוא יהיה זקוק לרוב כדי לאשר את ממשלתו.

היו"ר ש' וייס:

הוא או ממשלתו?

אלי דיין (המערך):

ממשלתו. הוא ראש הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

זו הצעת גר יעקבי.

אלי דיין (המערך):

כן. זו הצעה שהגשתי ברוח זו עם גר יעקבי.

הוא וממשלתו יהיו זקוקים לרוב, אבל הציבור כבר יודע מיהו מרכיב הממשלה. עם פרסום תוצאות הבחירות יודעים מיהו מרכיב הממשלה, וכל המפלגות יצטרכו — מי שרוצה להצטרף לקואליציה — לדבר רק עם אותו מרכיב ממשלה, ולא תהיינה אלטרנטיבות שונות שגורמות למעברים, לשוחד הפוליטי, להפרת כל הכללים, שהיינו עדים להם. לצערנו, רק לאחרונה.

וזהי שיטה שכמובן צריכה לדרוש מאותו מועמד, שיקבל מינימום של קולות שלא יפחת מ-40% או 45%, אם תרצו, שאם לא כן ייערך סיבוב שני בין שני המועמדים שיוכו במיכר הקולות. אבל עדיין יש הפיקוח של הפרלמנט, עדיין הכנסת היא הנותנת אמון, ומעמדה של הכנסת לא ייפגע.

לא אוכל שלא לומר, שאינני מסכים כלל וכלל עם הצעת החוק של חבר הכנסת צידון. זה לא יעלה על הדעת, היא ככלל מעבירה אותנו לשיטה שונה לחלוטין, שאני לא יודע אם אנחנו בנויים לה ואם היא מתאימה לארצנו, עם כל הרכבה והמסורת שהיא מייצגת מאז היווסדה ועד היום.

כשהולכים לשינוי שיטת הממשל קיימת כמובן הבעיה, שעלינו לגרום לכך שיהיה לנו מה שהאמריקנים קוראים ה-*checks and balances* של חוקי זכויות יסוד, של חקיקת יסוד, של חוקה, של בית-משפט לחוקה, כדי שדברים יסודיים של זכויות האדם ודברים יסודיים אחרים יהיו מעוגנים ויהיו האיוונים והבלמים בין מעמדו של ראש הממשלה וסמכויותיו לבין מעמדה של הכנסת ולבין מעמדו של הפרט.

אני חייב לומר, שלא ברורה לי השיטה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, שעשתה פה עבודה קלה מאוד: היא אספה את כל ההצעות בלי לקיים עליהן שום דיון, בלי לגבש איזה דברים מוסכמים ומסודרים, והביאו את זה כהצעת חוק לקריאה ראשונה. לדעתי, זה דבר חסר תקדים, אני לא הייתי עד לו בשום הצעת חוק.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש לזה תקדים.

היו"ר ש' וייס:

חוק רמת-הגולן.

אלי דיין (המערך):

כן? תקדים שלוקחים הצעות מנוגדות, שונות?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

כן. שתי שיטות הבחירות הובאו יחד והעבירו אותן יחד.

היו"ר ש' וייס:

זאת חקיקת "אמריקן אקספרס".

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה כדי ליצור רוב פיקטיבי.

אלי דיין (המערך):

זה לא יוצר שום התקדמות, לדעתי, אלא מסבך את המצב.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

למה? מה קורה?

אלי דיין (המערך):

מי שמעוניין באמת בשיטות הבחירות, בשינוי שיטת הממשל, בהעלאת אחוז החסימה, צריך לשבת על המדוכה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לשם להזמין את המומחים ושם לגבש הצעה מינימלית, הייתי אומר, מוסכמת, שתשמור על האיזון בין ראש הממשלה לבין חברי הכנסת, שתקטין את מספר המפלגות, שתתין גם את העניין של האחריות של בוחרי-נבחר במידה שאינה פוגעת במפלגות הקטנות, ואני מדגיש את זה, כי אין לנו שום עניין לפגוע, ורק אז להביא את ההצעה לקריאה ראשונה. אם נעשה את הדברים האלה בצורה יסודית באמת, נוכיח רצינות, שאם לא כן ייראה לציבור שאנחנו כאילו באנו רק להצהיר הצהרות כדי להרגיע את המחאה העממית הגדולה שקמה היום בארץ נגד השיטה הקיימת וכוונתנו בעצם אינה רצינית ואינה לשנות. בזה מבחנו. לדעתי, נרכוש את אמון הציבור מחדש רק אם נהיה יסודיים ונביא הצעות קונקרטיות, שבאמת נתכוון לחקוק אותן ולא רק להצהיר עליהן.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, אחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם פורז.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מה כואב? מה מציק בעוצמה רבה כל כך לאזרחים רבים כל כך? שני מקורות לכאב שמעוזה חלק גדול מן הציבור, לא רק את אלה שמפגנים: העיוותים וההשחתה המוסריים החמורים, שנחשפו בשבועות האחרונים, ותחושת אובדן הדרך, השיתוק, האי-אונים של ההנהגה, שאיננה מסוגלת לחלץ את הארץ הזאת מיון המצולה שאנו שרויים בו בגלל קיפאון התיקו.

לחברי הכנסת המשוטטים כאולם ברצוני להעיר, שאם הצעת החוק שלכם תתקבל, זה לא יאפשר לחברי כנסת לדבר בעמידה בזמן שנואם עומד על הדוכן.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

בכלל לא יהיו חברי כנסת, יהיה רק איש חזק אחד.

היו"ר ש' וייס:

ההערה הופנתה לחברי הכנסת היזמים. אנא מכם.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חברי הכנסת, הקשר בין שני הדברים האלה — ההשחתה המוסרית וקיפאון התיקו — מתמצה במשבר לאומי, קשה, עמוק, חריף, מורכב, שאולי לא היה כמוהו בשיטה הפוליטית שלנו מאז הקוממה של מדינת ישראל, אינני בטוח שגם אנו, הדוברים, משיגים את עומק המשבר והיקפו.

אני מצטרף בכל לב לדבריו של חבר הכנסת שבח וייס שנאמרו כאן קודם לכן בהתייחסות לגילויים האנטי-דמוקרטיים המלווים את תנועות המחאה. אני חושב שביקורת חריפה כלפי גילויים אלה דרושה וחיונית. בלי לבטל כהוא זה את הדברים, אנחנו חייבים בכל זאת לשאול את עצמנו: מי הוציא את השד מהבקבוק? כי יש כאן שד, רבוחי. את השד מהבקבוק הוציאו מנהיגים ברמה הלאומית ולא אותם אזרחים, לא קדיש ולא חבריו, אפילו לא פרופסור רייכמן.

חוברת כ"ו, ישיבה קצ"ו  
— הצעת חוק-יסוד: הממשלה —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
גם לטווח ארוך.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
לא. מדוע?

האם השיטה המוצעת לנו תמנע קלקלות? אני לוקח את השיטה שלכם, מותח את האלמנט שבעזרתו אתם מנסים לשכנע בפנים הבית ומחוץ לבית, והוא האלמנט הנשיאותי, החצי-נשיאותי או הרבע-נשיאותי, האלמנט שיש בו בחירה ישירה ומתן סמכות רבה לראש הממשלה, לפחות בעת הרכבת הממשלה — ושואל: האם השיטה הפוליטית הזאת הוכחה שהיא יותר טהורה? יש הרבה פוליטיקות מושחתות בעולם המערבי הדמוקרטי, כמו הפוליטיקה האמריקנית, למרות היותה שיטה נשיאותית, עם האחריות הישירה, האישית, כלפי הבחור?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
אבל אנחנו לא מציעים זאת, אני מצטער מאוד.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
רק דקה, חבר הכנסת רובינשטיין. תחשוב על הקשר שבין הדברים. עשה לי טובה ותן לי לסיים את "התפילה" שלי. אני לא אומר לך שאתה מציע זאת. אני מעיר שקיימת מגמה האומרת, שאם אנחנו נבחר באיש שהוא יהיה חייב בדיווח-שבועון ולא יהיה תלוי במנגנון המפלגתי המושחת, אנחנו נבטיח טוהר מידות.

ואני אומר: לא דובים ולא יער. הביאו לנו דוגמאות על הגאולה שהביאה לצרפת השיטה הכמעט-נשיאותית. אבל מה עושה הקדוש-שברוך-הוא? דווקא בעת הדיון הזה אצלנו, הוא גורם לכך שצרפת סוערת על שחיתות נוראה, ושם צועקים היום לפוליטיקאים: "נמאסתם". השיטה הנשיאותית, החצי-נשיאותית או הרבע-נשיאותית לא עוזרת, אינה מונעת שחיתות.

חבר הכנסת צידון הזכיר כאן את הרפובליקה הרביעית. אתה, חבר הכנסת צידון, דיברת על מה שראית בצרפת ב-1958, אבל השיטה הנשיאותית לא מנעה את התפרצות הזעם העממית נגד הנשיא ונגד השיטה במאי 1968.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
אני לא מציע לחזור לרפובליקה הרביעית. אין חוג בצרפת שמציע לחזור לשיטה הזאת. אין דבר גרוע יותר מהשיטה הקיימת, שהיא שיטה של שיתוק — — —

שמעון שטרית (המערך):

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
רבתי חברי הכנסת, האם השיטה החדשה תמנע עריקים? היא לא תמנע. במצב של תיקון בעם, אם נציג של גוש אחד נבחר לראש ממשלה, אבל בכנסת יש מצב של 60-60 בין המפלגות של כל גוש, עניין העריקים לא נגמר. האם השיטה הזאת תמנע סחטנות של מפלגות מסוימות, מפלגות דתיות? לא. היא תביא לכך שהסחטנות תתבצע בשני סיבוכים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
למה אתה מזכיר סחטנות רק לגבי המפלגות הדתיות?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
חבר הכנסת לוי, שאלת שאלה נכונה, ואני אסביר לך: מכיוון שרק לגבי חלק מהמפלגות הדתיות אפשר — לקראת

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):  
התיקון הלאומי הוא שהוציא את השדר מהבקבוק.

עוזי לנדאו (הליכוד):  
שתי המפלגות הגדולות — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
חבר הכנסת פורז, תיכף אדבר על התיקון.

אני יוצא משתי נקודות מוצא: נקודת מוצא אחת היא, שהשיטה הקיימת איננה כלילת השלמות. מי שמתייחס אליה ככלילת השלמות, כשיטה שאין מה לתקן בה, שאין מה לבחון בה, עושה מלאכת רמייה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):  
אחרי הצהרה כזאת — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
רק דקה, אולי תשמע מה שיש לי לומר?

הי"ר ש' וייס:  
חבר הכנסת פורז, עוד מעט תעמוד הבמה לרשותך.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
נקודת מוצא שנייה היא, שצריך להיווהר מאוד מפסיכוזו של שינוי. אנחנו לא החברה הראשונה שעמדה בפני פסיכוזו של שינוי. משהו מווחי הארץ סיפר לי, שיש פתגם אוקראיני עסיסי האומר: "שיהיה יותר גרוע, אבל שיהיה אחרת". נמאס לי המצב הקיים.

יואש צידון (צומת):  
קשה שיהיה יותר גרוע.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אתה מזלזל בכשרון שלנו.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
תמיד יכול להיות יותר גרוע.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אני מקבל את הניתוח של ידידי חבר הכנסת רובינשטיין, שלמפלגות כמו מפ"ם ור"צ יש אינטרס אגואיסטי צר בשיטה המוצעת, של בחירה ישירה של ראש הממשלה. כל אחד מאתנו למד לדעת כחוגי בית כיצד הוא מפסיד לעתים שליש מחוג הבית, לעתים רבע מחוג הבית, בוויכוח עם אותם אנשים האומרים: אני מסכים לכל הפרוגרמה של ר"צ או של מפ"ם, אבל אותי מעניינת השאלה — איזו ממשלה תורכב והאם מפלגת העבודה תהיה המפלגה הגדולה שעליה יטיל הנשיא את הרכבת הממשלה. ולכן — אומרים לנו אותם אנשים — עם כל הכבוד ועם כל הסכמתנו לדרככם, ולמרות המחלוקת שלנו עם מפלגת העבודה, נצביע בעדה.

והנה, ההצעות הללו של בחירה ישירה של ראש הממשלה פותרות לנו את הבעיה. מתלבטים כאלה יוכלו להצביע בעדנו, לאחר שבפתק נוסף יבטיחו את המועמד לראשות הממשלה. אני מצוין כאן את עובדת ניקיון הכפיים האינטרסנטי מצדנו, כדי שבבואנו לתקוף את ההצעה הזאת לא יחשדו בנו, בכוונותינו. אם מדברים על שיטת בחירות אזוריות, נוסח בן-גוריון. נכון שיש לנו אינטרס מפלגתי המשולב עם התפיסה שלנו. אבל אם יאמרו לי: האינטרס המפלגתי שלך הוא כזה, נגד בחירות אזוריות — אני לא אוכל לומר שזו לא אמת.

לכן, אני אומר כאן במפורש: האינטרס המפלגתי שלנו היה דווקא להצביע בעד, אילו עשיתי חשבון לטווח קצר.

האזינו. בהתחלה אמרתי: hear, hear ותיקנתי את עצמי.  
בפרלמנט הישראלי צריך להגיד: האזינו, האזינו.

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
בבית הכנסת הישראלי צריך לומר: שמע ישראל.

היור"ר ש' וייס:  
זה מצוין לסיום, בעיקר לחבר כנסת מהשמאל. קודם כול,  
זה היה פיצוי לחבר הכנסת יצחק לוי.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אני רוצה לומר, בסופו של דבר, לכל חלקי הבית: אנחנו  
חיים באווירה שבה מחפשים תרופות קסם ומשיחים, מודל של  
משיחים ומשיחים אישיים. אם תחת רגל הדמוקרטיה יעלה  
פתרון של מודל קסמים כזה, ואחרי שהוא יופעל יסתבר שהוא  
לא חילץ אותנו מהמשבר הלאומי העמוק שאנו נתונים בו  
ושורשיו הם במקום אחר והם עמוקים מאוד, הסכנה  
לדמוקרטיה תהיה אז גדולה מאוד.

היור"ר ש' וייס:  
תודה רבה לחבר הכנסת יאייר צבן. רשות הדיבור לחבר  
הכנסת מרדכי וירשובסקי.

ברשותכם, יש לי הודעה. לא תהיה הצבעה היום, אלא  
מחר, גם על ההצעות הטורמיות. הווי אומר, אנחנו נקיים היום  
את הדיון ונמצא אותו עד תום, ומחר תתקיים רק ההצבעה. זה  
נושא כזה שאפשר לשבת ולדון בו עד שעה מאוחרת.

בבקשה, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — חבר  
הכנסת אברהם פורז.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שנים מספר עמדתי  
על הדוכן הזה והבאתי בשם 44 חברי כנסת מכל חלקי הבית  
הצעה לשינוי שיטת הבחירות. הצעה זו עברה לוועדת החוקה,  
חוק ומשפט אחרי קריאה טרומית וגם עברה קריאה ראשונה.  
כלומר, לי אישית לא זרה הבעיה ולא זרים הצרכים במערכת  
הפוליטית שלנו. אני בהחלט חושב שיש צורך לתקן דברים  
רבים, גם בשיטת הבחירות וגם בשיטת הממשל.

אבל, חברי הכנסת, לגבי הצעות החוק המונחות לפנינו אין  
לי אלא לומר שהן אולי הדוגמה הטובה ביותר למשפט  
המפורסם, שהדרך לגיהנום רצופה כוונות טובות. אני רואה  
בהצעות החוק הללו את הדרך לגיהנום.

היור"ר ש' וייס:  
חבר הכנסת שטרית — האזינו, האזינו.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
חברות וחברי הכנסת הנכבדים, בכל ארבע הצעות החוק  
האלה יש רעיון מרכזי אחד: לקחת איש אחד, לבחור אותו  
באופן ישיר על-ידי העם ולתת בידי סמכויות מפליגות ביותר.  
אומרים לי: הרי אנחנו נדאג לכך שיהיו checks and balances  
ונשמור על אותו אדם כדי שלא יוכל להשתולל. לא מצאתי  
רמזים וסימנים לגישה הזאת.

אומרים לי: הרי בארצות-הברית, בצרפת ובמקומות  
אחרים יש גם כן איש חזק והנה יש שם דמוקרטיה. חברי

בחירות בסיבוב ראשון או שני, בייחוד בסיבוב השני, בחירות  
לראשות הממשלה — להתייחס להסכמים עם מנהיגיהם כעם  
מי שיכולים להיות קבלני קולות. אם שולמית אלוני, למשל,  
כראש תנועת ר"צ, תחתום עם שמעון פרס על הסכם מוקדם,  
תתימחה שווה מעט מאוד כי בוחריה, כמו גם בוחריו, לא  
יצביעו לפי דיקטט. אבל אם הרב שך או עושיידברו יחתמו, אז  
אולי לא כ-100% אבל כ-70% הוא שולט על בוחריו. לכן יהיו  
הסכמים מוקדמים עם גורמים אלה דווקא.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
זה נקרא סחטנות?

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
כן, זה נקרא סחטנות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
למה זה נקרא סחטנות?

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
שאלה נוספת שחשוב שהמציעים ישאלו את עצמם היא:  
מדוע, אם הדבר הזה הוא כל כך ברור ויתרונותיו כל כך גדולים,  
מדוע רוב הדמוקרטיות, הרוב הגדול של הדמוקרטיות, לא  
הולך לכיוון של בחירות ישירות של ראש ממשלה?

אני רוצה לומר בקיצור נמרץ כמה דברים אל חברי  
במפלגת העבודה, ואני רואה אותם כדברי אזהרה רציניים  
ביותר. השאלה הגורלית של העם שלנו היא שאלת השלום,  
והמכשול הוא התיקן בעם. אתם צריכים לשאול את עצמכם כל  
הזמן שאלה אחת: האם השינוי הזה יביא להשגת רוב בעם  
שיתמוך בדרך השלום?

יגאל הורביץ (הליכוד):  
בתהליך השלום.

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
בתהליך השלום — יפה מאוד — או לא? ואני אומר  
שהשיטה הזאת עלולה להשיג את המטרה ההפוכה, מפני  
שבמקום להיאבק על נפש העם אתם תמצאו את הגאולה בטרק  
שלטוני: מפני שפרסונליזציה תביא לפופוליזם במערכת  
הבחירות, ובפופוליזם אתם לא תוכלו להתחרות עם הימין.  
הדינמיקה שתפתח תהיה דינמיקה של הצגת מועמדים שיש  
להם סקס-אפיל לימין.

עמנואל זיסמן (המערך):  
רוב היושבים בספסלים האלה הם אתך — תסתכל על  
היושבים בספסלים ההם.

היור"ר ש' וייס:  
חבר הכנסת זיסמן, זה נרשם.

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
ואני אומר כאן: לא תפתח מנהיגות חדשה במפלגת  
העבודה, אם תאמצו את השיטה של בחירות אישיות, תדחו את  
כניסת הדור הבא של המנהיגות בארבע או בשמונה שנים.  
ואני מסיים בשאלה האחרונה.

היור"ר ש' וייס:  
סליחה, חבר הכנסת צבן, יש כאן הערה של חבר הכנסת  
שמעון שטרית.

שמעון שטרית (המערך):  
חבר הכנסת שבח וייס, אדוני היושב-ראש, לחבר הכנסת  
צבן יש חוש הבחנה חד ועמוק, ואני רוצה להגיד: האזינו,

מתחילה בבית הזה, שבו יש מפגש של הנציגים מכל הזרמים ומכל האידיאולוגיות בחברה הישראלית, יהודים וערבים, אם נפחית מערכנו, נפגע בדמוקרטיה, ואזי לנו אם אנחנו נאכזר את הדמוקרטיה. אני מבין שרוצים לתקן את החוקים, שיש לעשות משהו כדי שאותו גועל נפש ואותו שיתוק לא יימשכו.

חברי כנסת נכבדים, השיתוק נובע במידה רבה מהתיקון הלאומי שיש לנו, והתיקון הזה נובע מחילוקי דעות אידיאולוגיים אמיתיים. למנוע כל טובת הנאה מחברי כנסת רבים שבאמצעותם אפשר להקטין אותו, לצמצם אותו, אם כי אולי לא לגמרי לבטל אותו.

צריך להכין חוק מפלגות למדינת ישראל; צריך לקצר את אורך המועדים הניתנים להרכבת ממשלה; צריך לאפשר לנשיא המדינה במקרים מסוימים לפזר את הכנסת; צריך לשקול את העלאת אחוז החסימה; צריך לאסור על-ידי הוראות מפורשות את כלנתרונים, למנוע כל טובת הנאה מחברי כנסת המנצלים את מקומם כדי לבנות את מקומם לעד או לכמה קדנציות.

היו"ר ש' וייס:

טובות הנאה זה שיטת ה"צ'קס" אנד בלנס" — צ'קים בשביל לעשות בלנס בחשבון שלהם.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

צ'קים כדי שלא יהיה אוברדפלט. יש שורה ארוכה של תיקונים, ועדת החוקה, חוק ומשפט כבר התחילה לחשוב על חלק מהם, ובאמצעותם אפשר להקטין את הגועל-נפש בלי לזעזע את החברה הישראלית וכלי ליצור סיטואציה, שאנחנו נאכזר את אחד הערכים שהיו גאים בהם במשך שנים רבים, את הדמוקרטיה הישראלית.

חברי הכנסת, אני חושב שאנחנו הגענו במידה רבה למצוקה הנובעת מהלחץ המופעל על-ידי ההפגנות שהיו. אני מוכרח לציין, ואני מספר את זה כקוריוז, שהיום דיברתי עם אחד מחברי הכנסת הוותיקים והנבונים ביותר, שאלתי אותו מה דעתו על החוק, והוא אמר: דעתי שלילית. שאלתי אותו: איך אתה תצביע? והוא אמר: אני אצביע בעד. למה? כי עכשיו זה באופנה להצביע בעד הרברים האלה.

חברי הכנסת, תפקידנו אינו להיות בוטיק אופנה. אנחנו צריכים לשקול, האם אנחנו עושים דבר טוב או דבר רע. גם אני מרגיש את הלחץ של הציבור, הרוצה שינוי ותיקון, ואני מצדיק אותו בכך שהוא רוצה שינוי ותיקון. אבל בכל ההפגנות האלה לא נאמר לנו, שדווקא הפתרון הזה של הבחירה הישירה של ראש הממשלה הוא הפתרון המבוקש. יש אלף ואחת דרכים אחרות, שאנחנו אפילו לא התחלנו לחשוב עליהן ולנסות להפעיל אותן, וכבר אנחנו הולכים?

אני מציע, חברי הכנסת, נכין את חוק זכויות האדם, נשנה את שיטת הבחירות, נקבע הוראות מפורשות של סמכותו של בית-המשפט העליון ושל בית-המחוקקים vis-a-vis סמכותו של ראש הממשלה, אולי אז אפשר יהיה להתקדם בצורה ממשית.

מה שאנחנו עושים היום, אדוני היושב-ראש, אנחנו מנסים באופן מלאכותי, בכוח, למצוא פתרון, שאני מפתח שהוא לא יולך לפתרון אלא לדבר הרבה יותר חמור. אמרתי: לא שינוי המשטר אלא הכתרת מלך אכזר, זה מה שאנחנו נעשה אם נאמץ את החוק הזה, אשר, לדעתי, דרך אגב, אדוני היושב-ראש, גם צריך לקבל אותו ברוב של 61 חברי כנסת, מפני שאני חושב שהוא משפיע על חוקי-סוד: הכנסת, ועל שיטת הבחירות של חברי הכנסת.

הכנסת הנכבדים, כשכתבו את החוקה האמריקנית, האם לקחו פרק אחד, העבירו אותו כחוק ואמרו שזה פתרון הבעיה של הממשל? לא: חוקקו חוקה הכוללת קודם כולל את Bill of Rights, את זכויות האדם, קבעו את שיטת הבחירות, קבעו את הסמכות של בית-המשפט, קבעו את סמכות הקונגרס וגם קבעו את זכותו של הנשיא. יצרו מערכת שלמה ומהוונת, שלמרות חסרונותיה היא עובדת.

אצלנו מציעים להתעלם בכלל מכל הרברים האלה ולהגיד: מכל הרברים שאנחנו צריכים לעשות היום, נבחר את ראש הממשלה בבחירה ישירה. הוא ישב ארבע שנים וינהל את חיינו, בין שנהיה מרוצים ובין שלא נהיה מרוצים.

נכון שיש שתי הצעות האומרות, שכרוב של 70 חברי הכנסת אפשר יהיה להעביר את ראש הממשלה הזה מכהונתו, אבל אני רוצה להעיר שתי הערות בקשר לכך. ההערה הראשונה היא שיש כאן חוסר איוון. העם בוחר את האיש ו-70 חברי הכנסת מעבירים אותו מכהונתו אם אינו נושא חן בעיניהם. אבל יש כאן דבר חמור הרבה יותר. מה רוצים חברי הכנסת רובינשטיין, ליכאי ואחרים להשיג? הם רוצים שלא יהיה סחר-מכר, שלא יהיה אותו גועל נפש שהביא לגל העכור הזה של ההתקוממות, אני מכנה אותו "עכור", כי היו לו תופעות לוואי מכוערות, אף שבבסיסו היה מוצדק, כי אכן היתה הרגשה של גועל נפש ומיאוס בעם. אבל תארו לכם שיש ראש ממשלה שירצו לסלק אותו. הרי אז יהיו אצלנו ביתר שאת אותו סחר-מכר, אותו מסחר מכוער, אותו כלנתרונם מגעיל ואותן צרות שאנחנו רוצים להימנע מהן ולברוח מהן, מפני שמחירו של חבר הכנסת 69 או 70, הנחוץ כדי לסלק את ראש הממשלה, יהיה מחיר הרבה יותר גבוה והרבה יותר מכוער ממחירו של חבר הכנסת ה-61 הנחוץ להקמת קואליציה. אם כן, מה הועילו חכמים כהנתם? שמונו עלינו מלך, והמלך הזה לא מונע מאתנו אף לא אותו גועל נפש שאנחנו מרגישים אותו ורוצים לשנותו.

לכן אינני מבין מה הרכותא ומה הגדולה. חברי הכנסת, האם אין היום לממשלה ולראש הממשלה סמכויות מפליגות על-פי החוקים הקיימים? האם אין לראש הממשלה סמכויות של תקנות שעת-חירום, 1945, תקנות מנדטוריות?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
זאת לא השאלה כלל.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האם אין ראש הממשלה יכול להוציא תקנות שעת-חירום לפי חוקי הכנסת? האם אין חוק פיקוח על מצרכים ושירותים? אם לא יהיה לו רוב בכנסת והוא ירצה לפעול, הוא יגיד: רבותי, אני מוכרח לפעול. אין לי רוב בממשלה, אין לי תקציב, אין לי אפשרויות, אני צריך את ההוראות האלה. הוא יוציא צווים. אנחנו נתנהל על-פי צווים ותקנות ולא נוכל להתגונן, והבית הזה יהיה יותר שומם ויותר בטל מכפי שהוא כיום.

חברי הכנסת, אנחנו צריכים לחשוב לאן אנחנו הולכים. נכון אמר חבר הכנסת יאיר צבן: אנחנו במצוקה, ועם המצוקה צריך להתמודד, אבל אם נעשה את הניסיון, והניסיון לא יצליח, ונמליך עלינו איזה נפוליאון, האם תהיה אז דרך חזרה? או אולי גם לא תהיה אפשרות להפגין בצורה כל כך מרשימה כפי שהפגינו. מי יודע מה יהיה ברצון אדם אחד ובשיגעונו?

חברי הכנסת, הנטיות שאנו מרגישים בחברה הישראלית הן, שעלינו כאן, בבית הזה, לחזק את הדמוקרטיה, לחזק את התחושה שהדמוקרטיה היא ערך עליון בחברה, שהדמוקרטיה

היו"ר ש' וייס:

זאת סוגיה שכדאי לברר אותה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הייתי מציע ללכץ את הסוגיה הזאת, מפני שאני גם חושב שהיה ראוי לנושא כזה שיתקבל כרוכ של 61.

היו"ר ש' וייס:

יש הבדל בין ראוי לחובה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אבל אני גם חושב שמבחינה משפטית כדאי לבדוק את הדבר.

היו"ר ש' וייס:

אתה סבור שזה משנה את שיטת הבחירות?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בוודאי. אותם 120 חברי כנסת שנבחרו עד עכשיו לפי חוק-יסוד: הכנסת, בצורה מסוימת — היום לא תבחר את 120 האלה כך, כי אחד מהם בוודאי אתה בוחר בדרך אחרת, ואתה גם משנה את המאזן.

היו"ר ש' וייס:

הוא לא חבר כנסת. לפי ארבע ההצעות הוא איננו חבר כנסת.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם הוא לא חבר כנסת, על אחת כמה וכמה הוא משנה את מעמדה של הכנסת.

היו"ר ש' וייס:

הוא לא יכול להיות אחד מחברי הכנסת, כי 120 הם פושעים והוא לא.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה סיפור אחר.

חברי הכנסת, אני מציע שהדבר ייבדק, כי לדעתי זה נחוץ, אבל זה הרי עניין שהוספתי אותו כעניין צדדי שמן הראוי שייבדק.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת וירשובסקי, אתה כבר רחוק מהזמן שלך. יש קצת העדפה של סגן יושב-ראש, אבל אי-אפשר יותר.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חברי הכנסת, אנחנו עוסקים בסוגיה גורלית. זה איננו חוק ככל החוקים. זה איננו חוק שאם נמצא שהוא רע נבטל ונשנה אותו. אם החוק הזה יתקבל, ולא משנה אם נוסף פרטים אלה או אחרים, והוא יקבע שאדם אחד יהיה ראש ממשלת ישראל, שינינו את כל דרכה של הדמוקרטיה בישראל לכיוון השלילי.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון שטרית. העניין יבדק, חבר הכנסת וירשובסקי, אף שההצעות כולן עוסקות בשינוי בחוק-יסוד: הממשלה, ושם אין ההגבלות של חוק-יסוד: הכנסת, סעיף 4, אבל אנחנו נבדוק זאת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחד הדברים המקוממים בחלק מדברי הדוברים הוא העניין של "בחופזה". מאז אני זוכר את עצמי, ואני מניח, לפי מה שקראתי או ראיתי, מאז הקמת המדינה, מדברים אצלנו בנושא של שינוי

שיטת הבחירות, שינוי שיטת הממשל. תמיד זה בחופזה. מה אתם רוצים שנעשה יותר ממה שעושים? יש קריאה ראשונה, ישבו בוועדה, כמה שצריך.

שמעון שטרית (המערך):

היתה קריאה טרומית והיתה קריאה בוועדה. כמה דקות ארכה הישיבה בוועדה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

מה משנה הקריאה הטרומית בכלל? חבר הכנסת שטרית, יהיה לך, בתור ועדת החוקה, חוק ומשפט, כל הזמן שבעולם,

שמעון שטרית (המערך):

אני שואל מבחינה עובדתית אם אתה יודע.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

מה שהיה עד היום היה בסך הכול פרוזודור, כדי לאפשר סוף דיון ענייני בחוק הזה. ועדת החוקה, חוק ומשפט תוכל לשבת כמה זמן שהיא צריכה. אם לא תרצו להגיע להחלטה, שום זמן שבעולם לא יועיל לכם. אפשר תמיד לבוא ולומר: לא בחופזה, לא הגיעה העת, זה הרה-גורל, עוד לא היה דבר כזה.

היו"ר ש' וייס:

הוא רצה לטעון שזה היה תהליך חפוז מכני.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

מאוד חפוז. הכול אצלנו מאוד מאוד חפוז. אבל פעם אחת צריך לשבת בוועדה כמה זמן שאתם רוצים, ותחליטו סוף סוף.

אני לא מקבל בשום צורה שהיא את השיטה האומרת: המצב הנוכחי רע, יש לשנותו; איך לשנות, אני לא צריך לפתור. מי שכותב מאמר בעיתון יכול לומר: המצב הנוכחי רע, צריך לשנות אותו — ובוזה הוא גמר את המאמר. חבר כנסת יכול להרשות לעצמו לומר "יש מצב רע ואין לי פתרון"?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

ועדת מומחים...

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

ומה תעשה ועדת מומחים? ועדת מומחים תחזיר את זה לכנסת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רובינשטיין הרי מלגלג על העניין.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני יודע.

היו"ר ש' וייס:

הרי הוא המומחה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני יודע. אני כבר אומר לך, שתהיה ועדת מומחים ולכל מומחה תהיה דעה אחרת. חזקה שהם יהיו ועדת מומחים ולכל אחד תהיה דעה אחרת. מי יהיו המומחים? ייקחו פרופסורים למדע המדינה, למשפטים, לכלכלה.

היו"ר ש' וייס:

פרופסורים למדע המדינה לא כדאי, כי כמעט כולם בעד המצב הקיים. רק משפטים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הפרופסורים בכלל פסולים. ניקח אולי כמה גנרלים כדימוס, אולי הם יחליטו. יש לנו גם קולונל אחד במציעים. מה הוא יותר גרוע מהגנרלים?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
בית-המשפט העליון יחליט.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

למה שבית-המשפט העליון יחליט על תוצאות הבחירות, שהוא ייתן פסק-דין כמה מקבלת כל מפלגה. זה מצוין, זה יהיה טוב מאוד לדמוקרטיה שלנו.

רבותי, אם יהיו בחירות חדשות בשיטה הנוכחית, כולכם יודעים שהמצב יישאר כפי שהוא היום. זה לגמרי לא משנה אם הליכוד יקבל עוד שני מנדטים או פחות או אם המערך יקבל עוד שלושה-ארבעה מנדטים או פחות, וזה מה שיכול לקרות. משום שבשיטת הבחירות שלנו ש"ס, דגל התורה ואגודת ישראל יוכלו תמיד להחליט מי תהיה המפלגה שתהיה בשלטון.

שמעון שטרית (המערך):

בבחירות אישיות תעשה אתם קואליציה וגם הם יכתיבו. אל תכרחי מזה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת שטרית, גם על הטענה הזאת אענה לך. אגב, אין לי טענות אל המפלגות החרדיות. זה בסדר גמור מבחינתן. היתרון של המפלגות שמנחת זה עתה הוא, שהאידיאולוגיה הבסיסית שלהן איננה שלמות הארץ או פשרה טריטוריאלית או פתרון אחר, אלא האידיאולוגיה הבסיסית היא ערכים אחרים. חבר הכנסת פרוש יכול בהחלט להיות בקואליציה עם הליכוד, כפי שהיה שנים רבות, ויכול להיות בקואליציה עם המערך. אותו דבר לגבי חברי הכנסת של ש"ס. זה לא מנוגד להשקפת העולם שלהם, ואין לי טענות אליהם.

שמעון שטרית (המערך):

— — —

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שטרית, אתה תוכל לנאום.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

תענה לי כשיגיע תורך. הרי אתה נואם מייד אחר, נכון, חבר הכנסת שטרית?

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, באווירה הכל-כך נעימה פה, מה שאתה אומר הוא: מה שמותר לגנש אסור לחבר הכנסת פרוש.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

לא אמרתי.

הי"ר ש' וייס:

הוא מדבר על שינוי שיטת הבחירות לכנסת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני אומר דבר פשוט: זה לגיטימי לחלוטין מבחינתן של המפלגות הדתיות לבוא ולומר, שעולם התורה עומד אצלן בראש סולם העדיפויות, ומי שמתחייס יפה יותר לעולם התורה ולערכי היהדות, הוא יהיה ראש הממשלה ומפלגתו תהיה בשלטון: לגיטימי לחלוטין. הם נבחרו עליידי הציבור שלהם כדי לייצג את המטרות האלה. אין לי טענה אליהם. קצת יש לי טענות על הזיגזג, שבשבוע אחד אומרים ככה וכשבוע אחר אומרים ככה, אבל זה דבר אחר. באופן בסיסי אין לי טענות אליכם, שאתם בנויים כך והבוחרים שלכם מוכנים שחלכו פעם עם המערך ופעם עם הליכוד, הכול תלוי מה יהיה היחס לערכי היהדות.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כאשר אתה מגיע לכביש סואן אתה עושה זיגזג.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הרב דיין, אני כמעט בטוח שאתה יכול לדבר נגד הזיגזגים של ש"ס טוב יותר ממני. אני בטוח שגם לך זה לא נעים. בכל שיטת בחירות שאנחנו לא נאמץ לעצמנו, וזולת בחירה ישירה של ראש הממשלה, הגוש החרדי הזה ישמור על המצב הזה. ומדוע? אם נעלה את אחוז החסימה, מה יקרה? מפלגות קטנות כמו ר"צ, מפ"ם ושינוי ילכו או יחד. התחיה, צומת ומולדת ילכו יחד. הגוש הדתי יעשה חזית דתית, כמו שהם עושים במרבית העיריות, וילכו יחד. בסופו של דבר, הגענו שוב למצב שיש גוש של מפלגות חרדיות שיכולות להחליט אם ישלטו אלה או אלה. לא יעזור.

אם אנחנו נשתדל לעשות שיטת בחירות אזורית, גם אז זה יקרה. סביר להניח, שבמרבית האזורים זה ייפול חצי-חצי. מאחר שאני לא מציע שבני-ברק תהיה באזור בחירה יחד עם כמה קיבוצים של השומר-הצעיר, ואת מאה-שערים לא נספח לרמת-השרון; מאחר שהציבור הדתי באופן טבעי מרוכז גם גיאוגרפית פחות או יותר באותם מקומות, שוב יוכל הגוש החרדי להיות באמצע.

אני טוען דבר פשוט מאוד. אנחנו נותנים בידי המפלגות החרדיות דבר שהן עצמן לא זקוקות לו והוא פועל נגדן, וחלק מהם היו ודאי שמחים אם היו מניחים להם בבעיה הזאת. אני ריבתי עם כמה מחברי הכנסת מהסיעות החרדיות, והם אמרו לי בגילוי לב, ואני מכין אותם, שאם העם היה מחליט שזה פרס — היו הולכים עם פרס; אם העם היה מחליט שזה שמיר — היו הולכים עם שמיר. למה הם צריכים — ואני מתאר לעצמי שאלה ייסורים לא קשים — לקבוע אם זה פרס או שמיר? הרי גם פרס וגם שמיר מחללים שבת באותה מידה. נדמה לי אפילו שפרס לא נוסע בשבת לאחרונה ושמיר כן, ובכל זאת זה לא הועיל לו.

הי"ר ש' וייס:

על כל פנים, הוא לא מעשן בשבת וגם לא ביום ראשון.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הוא לא מעשן עכשיו בכלל, אחרי הטיפול שעבר באיטליה.

שמעון שטרית (המערך):

אבל הם חלק מהעם ויצביעו מי יהיה ראש הממשלה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת שטרית, האמן לי דבר אחד — שאני הולך לענות גם על השאלה שאתה שאלת. הרי אחת טוען, שגם השיטה החדשה לא תבטיח את הדבר הזה ולא תשפר אותו. מה שהיה הוא שיהיה בנושא הזה. בנקודה הזאת אני רוצה להבהיר.

הי"ר ש' וייס:

מה שהוא רצה לטעון, אם הבנתי, שבשיטה שאנחנו כנראה נאשר — כל הציבור הדתי ומפלגותיו יצביעו מראש עבור מועמד הליכוד, ואילו בשיטה האחרת יש גם סיכוי לצד שלך לקבל את תמיכתם.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני רוצה לומר, שאני לא חושב שכל המגזר הדתי והחרדי יצביע אוטומטית עבור מועמד הליכוד או עבור מועמד המערך.

לגבי סמכויות ראש הממשלה, אין טעות גדולה מזו. מיהו מציע לתת לראש הממשלה ולו סמכות אחת נוספת מעבר לאלו שיש לו היום? אף לא אחד. לטעמי יש לו אפילו יותר מדי סמכויות, ותקנות שעת-חירום הן אחת הדוגמאות.

אני רוצה לומר משפט אחרון. לדעתי, הדוגמה של השלטון המקומי היא דוגמה מוצלחת. יכולים להביא לי דוגמאות של כמה מועצות שבהן העניין הזה נכשל. כעיקרון — זה הולך יפה. בכל הערים הגדולות שאני מכיר, וגם ברוב המקומות הקטנים, אין לראש העירייה רוב במועצתו — לא לטדי קולק בירושלים ולא לצי"ץ בתל-אביב ולא לגוראל בחיפה. ובכל זאת הוא מצליח ליצור קואליציה די יציבה, משום שעצם בחירתו נותנת לו כוונת.

השיטה שאנחנו מציעים, אדוני היושב-ראש, איננה כליל השלמות. אני לא ערב, אני לא נותן לאיש ערכויות בנקאיות, לא 2.5 מיליוני דולרים ולא 10 מיליון דולר. אבל צריך לעשות איזה שינוי. אנחנו, חברי הכנסת, לא יכולים לבוא ולומר: המצב רע ואין לנו פתרון. זהו הפתרון שאפשר, לדעתי, לאמץ כרגע. הוא פתרון סביר וטוב.

ה"ור ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון שטרית, ואחרי — לחבר הכנסת יצחק לוי.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין ספק שהדיון הוא חשוב. מכיוון שהיתה התייחסות לפרוצדורה, אין מתמודדים עם משבר האמון שיש לציבור במערכת הפוליטית, אני הצעתי שתקום ועדת חקירה ממלכתית על-פי החלטת הממשלה. מכיוון שהתייחסו לשאלה הזאת, לא התכוונתי — אני רוצה בשני משפטים להסביר למה.

יש לנו שתי שאלות על סדר-יומנו. שאלה אחת היא שאלה מהותית: איך צריך לתקן את המערכת השלטונית, שינוי שיטת הבחירות, חוק זכויות האדם; אולי גם שינוי שיטת הממשל, נושא שבו אנחנו עוסקים היום. יש שאלה אחרת, היא לא שאלה מהותית: איך מתמודדים עם משבר האמון של הציבור במערכת הפוליטית? איך התמודדה החברה הישראלית עם משבר אמון במקרים אחרים, כאשר אולי לא הכנסת היתה במרכז המשבר, אלא הממשלה? היא התמודדה עם הסוגיה הזאת על-ידי מינוי ועדה בלתי-תלויה. לא היתה כוונה לקחת מהכנסת את סמכות החקיקה; לא היתה כוונה לשנות סדרי עולם ולהגיד שרק ועדה של מומחים, או ועדה של מי שמתמנה באופן בלתי-תלוי, הוא יכול ויקבע את זה. ועדת החקירה יכולה לדון בכל הסוגיות שהיום אנחנו מתלבטים בהן — כספים ייחודיים, פרישה מסיעה, תשלומים. יש פה שאלות מקצועיות מהותיות, שלנו לא היה די זמן לדון בהן. אנחנו יכולים לדון בהן, יש בכל הוועדות אנשי מקצוע מעולים בכל התחומים, אבל אנחנו הכתובת לדברי גנאי כמו: נמאסתם, מושחתים. אנחנו הכתובת, אנחנו הנמענים של בעיית האי-אמון הציבורי במערכת השלטונית, ולכן אנחנו זקוקים לאותה מערכת בלתי-תלויה שתסייע לנו לצאת מהמשבר, בלי לקחת מידנו את הסמכות.

לכן הצעתי שתקום ועדת חקירה. כי לא יעזור, כולנו מסכימים שיש ויכוח ציבורי, שהעניינים לא מתנהלים. אמר כאן חברי הכנסת אוריאל לין, שהוא אינו גאה. אף אחד מאתנו אינו גאה כמה שקרה בששת השבועות האחרונים. איננו גאים. זה לא פרק שיירשם — — —

ה"ור ש' וייס:

אני רק מתרגם את השאלה. אני רק מבדיר לו את השאלה. זה הכול.

שמעון שטרית (המערך):

הרב שך יחליט איך יצביעו.

אוריאל לין (הליכוד):

הסיכוי שלכם לכבוש את השלטון. אם תהיו בשלטון תביאו את השלום.

שמעון שטרית (המערך):

אני מאמין שנמצא גם כשיטה השנייה, נביא את השלום ונביא את הקדמה.

ה"ור ש' וייס:

זה טוב רק למחנה רבין.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת שטרית, אתה כנראה אופטימי ללא תקנה. אין ספק ששני המועמדים לראשות הממשלה יצטרכו לחזור אחרי הציבור החרדי עוד לפני הבחירות. הם יצטרכו לקבל על עצמם מחויבות כלפי הציבור הדתי עוד לפני הבחירות. אבל אני בטוח שבתוך הציבור החרדי, בין מצביעי אגודת ישראל ובין מצביעי ש"ס, יש מחלוקת של אמת אם הם רוצים ללכת לכיוון ארץ-ישראל השלמה או רוצים ללכת לכיוון הסדרים כלשהם, זה לגיטימי. גם אם שעולם התורה הוא בראש מעייניו, יש לו דעה גם בנושאים אחרים.

אם, נניח, יסתבר ששני המועמדים, גם של המערך וגם של הליכוד, מבחינת שמירת שבת ונכונות ללכת לקראת הציבור החרדי הם זהים, או ששניהם אוכלי טרפות או ששניהם מעין צדיקים גמורים, אזי הציבור החרדי ייאלץ גם הוא להחליט באותו דבר שאני נאלץ להחליט בו: האם ארץ-ישראל השלמה עדיפה או האם פשרה עדיפה? לכן תהיה הכרעה.

צריך לשכור את החיקו באמצעים מלאכותיים. אביא לכם דוגמה. כשהיו הבחירות באי-צוה-הברית — אם אני לא טועה, זה היה ב' 1961 — וקנדי נבחר לנשיא, הוא גבר אז על ניקסון בהפרש קטן מאוד של קולות. כל דמוקרטיה מבוססת על הכרעה של אחוזים ספורים לפעמים.

ה"ור ש' וייס:

זה היה ב' 1960, אבל הוא הושבע בינואר 1961.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

תודה על התיוקן.

במרבית המקרים יש דרמה לקראת בחירות והתוצאה אינה ברורה. אבל מה אומרת השיטה היציבה? מי שזוכה מקבל כוונת על זכיתו כדי שיהיה לו משטר יציב. מה הבונוס שאנחנו מציעים פה? אנחנו מציעים שאפשר יהיה להדיח אותו רק ברוב של 70 חברי כנסת, ולא ברוב של 60 חברים. אנחנו גם מציעים, שאם הכנסת בכל זאת מוכנה להקריב גם את הקורבן האישי, וחברי הכנסת רואים שנעשה מיקח טעות — הם מפורים את עצמם ואת ראש הממשלה יחד, וכולם הולכים לבחירות חדשות.

רבתי, מי שטוען שחלילה יביאו לנו דיקטטור הוא בעצם אדם שלא מאמין בדמוקרטיה. הרי מה אנחנו אומרים? אנחנו אומרים שרוב הציבור בישראל יבחר את ראש הממשלה. אני מאמין בציבור בישראל. אני מאמין שזה פתרון דמוקרטי, ואני רוצה לתת אמון בציבור.



האפשרות להדיח או להסיר מכהונתו את ראש הממשלה — אומנם ברוב מיוחד — אבל אנחנו מצרפים לזה את העיקרון של בחירה ישירה של ראש הממשלה. אין משטר בעולם שכנוי כך, אין. זה יהיה האקספרימנט הראשון בתולדות המשטרים בעולם. יש משטרים חצי נשיאותיים. אין משטר פרלמנטרי שמרכיבים עליו את הבחירה של ראש הממשלה, אין. אם אנחנו רוצים, נטל הראיה על מי שרוצה להנהיג את זה הוא כבד, כבד מנשוא. אולי איטליה, שמתלבטת גם כן בבניה, יכולה לנסות. שמעתי בשבוע שעבר הרצאה של פרופסור ושאלי אוטו את השאלה הזאת. יכול להיות שזה טוב לאיטליה לנסות, אבל שהם ינסו קודם. אני לא רוצה להיות "גיני פיג", אני לא רוצה להיות שפן-ניסיונות על שיטה שלא הוכיחה את עצמה ויש בה הרבה מאוד ספקות. כולם מודים בכך שיש בה הרבה מאוד ספקות והרבה מאוד בעיות.

כי מה אומרים לנו: יש סחר-מכר? יהיה סחר-מכר גם בשיטה הזאת: יהיה לפני ויהיה אחרי.

היו"ר ש' וייס:  
ובזמן.

שמעון שטרית (המערך):  
ובזמן. לא יהיה צורך לבוא ולבקש את התמיכה של אגודת ישראל וראשיה הרוחניים? יהיה צורך, ובצדק, כי הם חלק מהעם שיבחר. לא יהיה צורך לבוא ולבקש את תמיכת דגל התורה וראשיה הרוחניים ואת תמיכת ש"ס? יהיה. אז מה עשינו? זה יהיה בדיק איתו דבר, אבל בשינוי צורה.

אלא מאי? כדי להפיל ראש ממשלה כזה, במקום 61 צריך לארגן 70 או יותר. אז יהיה צורך לגייס קולות, ולבוא לרב עובדיה יוסף, שיחיה הרבה שנים ותהיה לו בריאות.

אוריאל לין (הליכוד):

שמעון שטרית (המערך):

אני יכול לחשוב על שיטות אלטרנטיביות, שישמרו את השיטה הפרלמנטרית ויתקנו פה ושם כלי שהן היו סטייה בה מהותית מהמשטר הפרלמנטרי, אם באמת אנחנו רוצים שינוי.

אבל כאן לפנינו הצעה דרמטית מאוד, ועליה אנחנו דנים. הטענה שאנחנו בסך הכול נאשר פה ארבע הצעות, ובוועדה נטפל בהן — זאת לא טענה. כי מתי אני יכול לקבל את הטענה הזאת? כאשר אני מסכים עקרונית לשיטה, אבל את הפרטים שלה אני רוצה לתקן. אבל אני לא מסכים לשיטה הזאת. לכן, עם כל החבירות ועם כל הכבוד ועם כל ההערכה למציעים, אינני מבין את אלה שאומרים: אני בעצם לא בטוח בשיטה. אני לא יודע אם כולם בחוץ אומרים שיש לחץ, אבל בוועדה ידונו בזה, בוועדה ילכנו. אבל אני מחשיב את הקריאה הראשונה. אם בקריאה הראשונה מצביעים בעד בחירה ישירה, בוועדה אני אשתדל לתקן, כי אני נגד, אבל יש בזה איזה מסר. לכן, מי שהוא נגד בחירה ישירה, אסור לו להצביע בעד ההצעות העומדות בפנינו, כי הן מסוכנות, לפי השקפתי ולפי הבנתי את העניין.

אני מבין שכל שיטת ממשל צריכה להיות יציבה, ייצוגית, בעלת כושר הכרעה. אבל חייב להיות בה יסוד הסכמי. החברה הישראלית בנויה כך, שיסוד ההסכמות הוא החשוב ביותר. לפי הבנתי. מי שרוצה להעדיף את היסוד ההסכמי, לתת לכושר ההכרעה את הבכורה, או לתת לשיקול אחר את הבכורה, ולא עושה מאזן בין כל הערכים האלה, שלאורם קובעים שיטת

אוריאל לין (הליכוד):

לא כמה שקרה, אלא בדמוקרטיה הישראלית עקב מה שקרה.

שמעון שטרית (המערך):

יפה. אתה החמרת עוד יותר את ההצעה. אני אומר: אם כך הוא המצב, אנחנו היינו חייבים לעשות משהו, וחבל שלא הקמנו את הוועדה הזאת. היא יכולה לסיים את עבודתה. זה לא מונע מאתנו להמשיך ולהתדיין במה שאנחנו רוצים לדון.

לכן הצעתי זאת — לא משום שאני חושב שהמומחים חכמים יותר, אלא משום שבסיטואציה התכרתית שאליה נקלענו, של משבר אמון עמוק במערכת הפוליטית, היינו צריכים לתת מענה לפי פרוצדורה קיימת. והפרוצדורה הקיימת במדינת ישראל היא ועדת חקירה ממלכתית בלתי-תלויה, כפי שנהגנו — — —

אוריאל לין (הליכוד):

ההצעה להקמת ועדת חקירה כתנאי שתפקידה יהיה לברר מדוע נוצר משבר אמון בין העם לבין הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

ועדה של פסיכולוגים, אתה מתכוון.

אוריאל לין (הליכוד):

לא בשביל להציע הצעות חקירה.

שמעון שטרית (המערך):

היו לנו בהיסטוריה של מדינת ישראל גם הצעות, גם ועדות. הוועדה שבראשה אתה עומד, ועדת החוקה, חוק ומשפט — ואני שמח לכהן כחבר הוועדה בראשותך — תדון וגם דנה, אם בתקופת כהונתך ואם בתקופת כהונתם של קודמך, בהצעות רבות שוועדות קבעו בנושאים שונים. ואנחנו חתמנו עליהן, בשינוי כזה או אחר. אין שום רע בכך שוועדה כזאת גם תחקור מדוע וגם תציע המלצות. היא תהיה רק כלי שלנו. היא תהיה זרוע שלנו, היא תהיה כלי עזר שלנו.

היו"ר ש' וייס:

ומה יהיה עם הוועד למען החוקה, עם התקציב שלו? מה יעשו חבריו? מה הם יעשו עם הכסף?

שמעון שטרית (המערך):

הם יהיו צריכים או להזמין מחקרים רציניים, שישבירו למה הם תומכים בכל אחד מהתכונות שהם הציעו במאה-יזכמה סעיפים שהם הציעו בחוקה שעד היום הם לא הכינו. זו השקפה די טובה, וזה ייתן גם אפשרות לכמה פרופסורים לכתוב ספרים, וזה דבר מאוד חיובי, יש לי הצעה די טובה בתשובה על ההצעה של אדוני היושב-ראש.

עכשיו — לגופו של עניין. אני רואה את הסוגיה הזאת כסוגיה בתוך מסגרת כוללת של התשתית החוקתית של מדינת ישראל. אני בעד קידום תיקון הליקויים בתחומי האתיקה, והתחלנו לדון בזה בשבוע שעבר בוועדת החוקה. אני בעד איסור על ייחודיים, ובכלב שבמקביל ייקבע סל שירותים שיבטיח את מה שמוסדות חינוך דתיים זכאים לו, ובמלוא הצדק. אני גם, כמובן, בעד שינוי שיטת הבחירות לכנסת, וחבל שזה מתעכב. אני בעד קידום חוק יסוד: זכויות האדם, עם ביקורת שיפוטית לבית-המשפט העליון. במסגרת זו אפשר לחשוב עוד על כמה דברים שצריך אולי לתקן אותם.

אני נגד בחירה ישירה לראשות הממשלה. זה משטר כלאיים: זה לא משטר פרלמנטרי וזה לא משטר נשיאותי. אני נגד שעטנו. כי אנחנו שומרים על המשטר הפרלמנטרי, לרבות

משטר, הוא חוטא, והטעות הזאת היא טעות שיכולה לעלות הרבה מאוד.

חיפשתי בשביל החברים מאמר שכתב פרופסור צימרמן בעיתון "הארץ" אתמול, 14 במאי. הוא בדק את השיטה הגרמנית. פרופסור רובינשטיין, שיצא לרגע, אמר שהנה, מן השיטה הגרמנית הוא למד כל מיני דברים. ובכן, מומחה בתחום הזה, פרופסור צימרמן, הגיע למסקנות הפוכות לחלוטין. הוא הגיע למסקנה ראשונה, שמה שלמדו הגרמנים היה, קודם כול, שצריך לבטל את הבחירות הישירות לרשות המבצעת בגרמניה, והם עשו את זה. כי זאת היתה השיטה אז. שנית, שאין צורך להחליף את שיטת הבחירות היחסיות אלא רק לתקן אותה, וזה מה שאנחנו רוצים לעשות — אם תעבור ההצעה שאישרה ועדת-יעקבי, הוועדה הדרגמפלגתית, ההצעה שהיא בהסכמת הליכוד והמערך והיא תקועה.

המסקנה השלישית, וזה בניגוד גמור למה שאומר פרופסור רובינשטיין: השיטה שהיה כדי להועיל להיטלר לא היתה השיטה היחסית, אלא דווקא שיטת הבחירות הישירות שבה בחרו את הינדנבורג. כאשר היה הינדנבורג מול היטלר, היטלר ניצח, בבחירות יחסיות הוא לא ניצח.

לפי הניתוח של ההיסטוריון משה צימרמן, אם אנחנו רוצים להזמין לעצמנו צרות, אם אנחנו רוצים להזמין לעצמנו שיטה שהוכיחה שהיא מביאה פרי באושים מן הסוג הגרוע ביותר, אנחנו יכולים ללכת לכיוון הזה, במיוחד כאשר מוצע כאן מין משטר כלאיים, משטר של שעטנז שאין לו אח ורע.

משפט סיום. איננו עוסקים בחוק רגיל. לא מדובר בסעיף נקודתי, בחיקון חברתי, כלכלי, תחבורתי, תעבורתי, תקשורתי או חקלאי. כאן מדובר ברפורמה קונסטיטוציונית של המדינה, של החברה. כיוון שמדובר ברפורמה קונסטיטוציונית, אנחנו צריכים להתייחס אליה בכובד ראש, בכל היראה והכבוד. לכן, מי שאיננו משוכנע במאת האחוזים שהוא בעד בחירה ישירה, חייב להצביע נגד. לא מתוך חשבון שלא נעים לו כלפי זה או אחר, ואולי בוועדה יתקנו; הוא חייב להצביע נגד. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:  
תודה רבה.

משתמשים יותר מדי בדוגמאות מתקופת היטלר. אני חושב שהוא איננו דוגמה לשום דבר. זה לא רק אתה, היו פה חמישה-שישה דוברים.

רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו — לחברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמולינו.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כהערה למשפטן האחרון — הוא דוגמה להתגלמות הרשע והשטניות בעולם.

היו"ר ש' וייס:  
כן, בוודאי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
הוא איננו נייטרלי.

חברי הכנסת, אני רוצה לבקש בקשה בשם ציבור חשוב בארץ: להפסיק את ההשמצות ואת אווירת ה"עליהם" נגד הדתיים. משום מה, ההתעוררות הציבורית בעקבות כל הלכלוך הפוליטי שהיה התמקדה הרבה מאוד במפלגות הדתיות. אני חושב שזה לא נכון, זה לא צודק. היו פה רשע וגם מפלגות דתיות.

שושנה ארבלי-אלמולינו (המערך):  
הן שיחקו את התפקיד הראשי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
לא נכון, וזה מה שאני רוצה לומר. המפלגות הדתיות לא שיחקו את התפקיד הראשי.

עדנה סולודר (המערך):  
נכראה לא ראית את "מבט" ביום שישי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
בוודאי לא ראיתי את "מבט" ביום שישי, חברת הכנסת עדנה סולודר, ואף-על-פי-כן היו שחקנים ראשיים חשובים, מאוד שלא מן המפלגות הדתיות, ואינני רוצה לנקוב בשמם. צריך להפסיק את זה אחת ולתמיד. אבקש מחברי הכנסת לסייע בדבר הזה. זה לא לטובת העניין. גם אסביר מדוע זה לא לטובת העניין, דווקא בהקשר של החוקים האלה.

יש חשש אצל המפלגות הדתיות, אצל חלק מן המפלגות הדתיות, שהאווירה הזאת של שינוי שיטת הבחירות תנוצל במידה מסוימת כדי להקטין, למעט או לגמד את המפלגות הדתיות. החשש הזה בציבור הדתי ניזון מהאווירה הקיימת. לכן אני אומר, שדווקא מן הבית הזה צריכה לצאת קריאה, שצריך להילחם נגד כל דבר לא-מוסרי ונגד כל תופעה שיכולה לפגוע בפוליטיקה הישראלית ובדמוקרטיה הישראלית, אבל נעשה זאת בצורה מאוזנת ובצורה נכונה.

תנועת המחאה שקמה אינה מתכוונת כלל לחוקים האלה. היא אינה מתכוונת כלל וכלל לחוקים האלה.

שמעון שטרית (המערך):  
לא יודעים בכלל למה היא מתכוונת. חלקם אולי יודעים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
הם לא יודעים. ודאי שיש תמיד חלק שיודע, אבל אינני חושב שהיא קמה כדי לתקן מה שהחוקים האלה רוצים לתקן. היא קמה כדי לתקן עניינים אחרים.

לגבי סדר הדיון של הכנסת, הדברים הרחופים לתיקון הם אותם דברים שהתגלו בחודשים האחרונים. כך היה צריך להיות. אגב, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט קבע כך סדר של דיון בוועדה. לכן אני רוצה לפנות אליו, שאם ההצעות האלה תעבורנה בקריאה ראשונה, צריך להקדים דיון —

שמעון שטרית (המערך):

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
אינני מוותר. אומר את דעתי. אם אתה רוצה לדעת את השורה התחתונה, אני אצביע בעד. תיכף אומר מדוע.

גם אם ההצעות האלה תעבורנה, צריך להקדים דיון בעניינים האחרים והמוסריים, לפני שניגע בדברים האלה. זאת הערה אחת.

הערה שנייה, לגבי החוקים האלה: אינני מאמין שהם יתקנו הרבה. איננו צריכים להשלות לא את המפגינים ולא את עצמנו. אני חושב שגם המפגינים לא מאמינים בכך וגם חברי הכנסת לא כל כך מאמינים. בתחילת הדיון חשבתי, שהדיון אמור להיות מרכזי וחשוב, אבל רוב חברי הכנסת לא היו באולם, ומבין השרים, שהעניין אולי נוגע להם יותר מאשר לכל אחר, אחר, איש לא בא.

שמעון שטרית (המערך):  
ראש הממשלה.

שזו טעות. צריך להחזיר את הרוב הרגיל. אין סיבה לכך. זאת הערה אחת.

אני תומך כמה שחבר הכנסת יואש צידון מציע לגבי החוק הנורבגי בעניין זה. אם אנחנו רוצים שהשרים לא יהיו חברי כנסת, ושראש הממשלה לא יהיה חבר כנסת, אנחנו צריכים לדאוג לכך שאם הממשלה נופלת, הם לא יצאו מהמערכת הפוליטית. שאם לא כן, כל המערכת תהיה בבעיה. לכן החוק הנורבגי הוא במקום.

שמחתי לשמוע מחבר הכנסת רובינשטיין, ואני מקווה שגם שאר המציעים יצטרפו לכך, שהממשלה תצטרך את אישור הכנסת, ולא כפי שמוכא היום בהצעות בחוברת הכחולה שלפנינו, שהממשלה לא צריכה את אישור הכנסת. ושוב, הדבר הזה מוכן מאליו. ראש ממשלה שירכיב ממשלה יצטרך את הכנסת כדי להעביר כל חוק, כמו לדוגמה חוק התקציב. ראש הממשלה צריך להוכיח שהכנסת נותנת אמון בממשלה שלו.

אני חושב שאין זה הגיוני לומר שראש הממשלה יוכל להרכיב ממשלה ללא אישור הכנסת. זה יהיה המבחן הראשון שלו. אחרי המבחן בעם, זה יהיה המבחן הראשון של ראש הממשלה כלפי הכנסת כשהוא מקבל את אמונה. הדבר הזה חיוני לממשלה וחיוני לעם, שידע שיש לו ממשלה שיש לה תמיכה בכנסת.

אוריאל לין (הליכוד):

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני יודע. חבר הכנסת רובינשטיין הודיע כאן שהוא מוכן לתקן את זה, ואני מקווה ששאר המציעים יצטרפו להצעה הזאת.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

לא אמרתי כך. דיברתי על כמה פרטים בהצעות שנראים בעיני מרכזיים. סיעת המפד"ל לא מתנגדת לכך שראש הממשלה ייבחר בבחירות ישירות, אבל אנחנו נתנגד לכך שיהיה לו מעמד כזה שלא יהיה אפשר להוריד אותו, ושתהיה לו מין חסינות לארבע שנים, ושהעם לא נציגו לא יוכלו להביע את דעתם על מעשיו ולבקר אותו.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

מדוע אתם צריכים להצביע בעד החוקים האלה בזמן שאתם יכולים להציע חוק שמקובל עליכם?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

מכיוון שרוב הסעיפים שבחוק הזה מקובלים עלינו, מכיוון שיש חברי כנסת אחרים שהקדימו להציעו, ומכיוון שבין הקריאה הראשונה לקריאה השנייה והשלישית יהיו בוועדת החוקה דיונים מעמיקים מאוד בחוק, ואנחנו מקווים שנביא את הדברים האלה לידי תיקון.

אני רוצה לסיים בהערה אחת. יהיה זה מסוכן מאוד אם החוק הזה יעבור ויבוצע על בסיס המשבר הנוכחי ובאווירת המשבר הנוכחי. אני רוצה לומר לכם, שנדלקה אצלי נורה אדומה כאשר שמעתי את דברי חבר הכנסת רבין, כאשר באחת ההצעות שהוא הציע הוא אמר: אני מוכן ללכת לממשלת אחדות על בסיס של בחירה ישירה לראש הממשלה בלבד. הוא אפילו לא דיבר על בחירות כלליות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
ראש הממשלה. והיציעים היו ריקים, אפילו לא היו משלחות של אותם מפגינים; אפילו היציעים היו ריקים. עכשיו, מלא, השעה כבר מאוחרת. אני מדבר על תחילת הדיון. היציעים היו ריקים.

שמעון שטרית (המערך):

כאשר התקיים דיון בחוק הגליל היציעים היו מלאים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

נכון מאוד! הם היו סופר-מלאים, אפילו הוסיפו כיסאות. אולי זה מוכיח מה שאמרנו קודם לכן, שהמחאה היא מחאה לשם מחאה. אינני יודע כל כך מה הציבור רוצה. על כל פנים, סביר יותר שהם רוצים לתקן מה שקרה בחודשים האחרונים.

עכשיו אנחנו בעצם החוקים. יש צורך בכל אחת מארבע ההצעות האלה באיוונים גדולים הרבה יותר. יש יתרון בכך שבחורים ראש ממשלה בנפרד. בכלל אני חושב, שיש יתרון בכך שנותנים לאזרח להביע את דעתו בצורה מפורטת ככל האפשר. יש יתרון בכך. חבר הכנסת צ'קן אמר זאת קודם לכן. מצביעים רבים אינם מצביעים בעד אותה מפלגה שהם רוצים להצביע בעדה, כי הם רוצים יותר להשפיע בשאלה מי יהיה ראש הממשלה. על כן, יש יתרון בכך.

אנחנו נתמוך בהצעות האלה, לא משום שאנחנו חושבים שהן ירפאו את כל החוללים. אנחנו חושבים שדווקא העיסוק בעניינים האחרים ירפא את החוללים. איננו חושבים שאם ראש הממשלה ייבחר בבחירה אישית יהיו ראשי ממשלות טובים יותר, כי בסופו של דבר זה תלוי באנשים שבחרו ולא בדרך הבחירה, ואיננו חושבים שיהיו נורמות מוסריות גבוהות יותר, כי הנורמות המוסריות תלויות באנשים ולא בדרך הבחירה. אנחנו נתמוך בהצעות האלה משום שיש אולי צד חיובי בכך שנותנים לעם להביע את דעתו בשאלה את מי הוא רוצה כראש ממשלה.

קריאה:

אף שאתם תיפגעו?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אינני בטוח שניפגע. להיפך, אני חושב שלא ניפגע. אבל אינני מדבר כרגע על השאלה מה המפד"ל תרוויח או תפסיד.

אני מבקש מן המציעים הסבר. אינני מבין מדוע צריך רוב מיוחס כדי להפיל ממשלה כזאת. מדוע? אני מבין את עניין הבחירה האישית של ראש הממשלה, אבל מדוע צריך רוב מיוחס? אם יש רוב בכנסת שאיננו נותן אמון בראש הממשלה, מדוע הוא צריך להמשיך לכהן כראש הממשלה? לפי ההצעה המקילה יותר, יש צורך בקולות 75 חברי כנסת כדי להביע אי-אמון בממשלה כזאת. פירוש הדבר ש-70 חברי כנסת, למעלה מ-60% מהעם, לא 50% אלא 60% מהעם, מנציגי העם, באים ואומרים שראש הממשלה איננו ראוי להיות ראש הממשלה, ובכל אופן הוא ממשיך להיות ראש הממשלה. הייתי מציע שנחזור לרוב הרגיל. נתינת הרוב הזה היא סמכות גדולה מדי. אין זה סביר שראש הממשלה איננו יכול, בדרך זו או אחרת, לגייס 50 חברי כנסת. גם לא סביר שראש הממשלה ייבחר ממפלגה שלא יהיו לה כמה עשרות חברי כנסת. הוא ייבחר ממפלגה גדולה. הפירוש של המספרים האלה הוא, שלא יהיה אפשר להפיל את ראש הממשלה. אני חושב שזה משגה.

ההצעות הנדונות היום בכנסת מגמתן לאמץ את השיטה האומרת, שראש הממשלה לא ייבחר על-ידי הכנסת, אלא על-ידי העם כולו ובנפרד מבחירת חברי הכנסת.

אדוני היושב-ראש, למדינת ישראל אין עדיין חוקה, לדאבנו, ובהעדר חוקה לא הוגדרה בצורה ברורה הפרדת הפונקציות בין שלוש זרועות השלטון: המבצעת, המחוקקת והשפוטית, ועל כן כל שינוי בשיטת הממשל מחייב דיון מעמיק, לא בלחץ ולא עם הסטופר ביד, כי יש בכך גם סיכונים ויש בכך גם סיכויים לשינוי.

ברור שהמצב שהתהווה ועדיין קיים, שהמיועדים להרכיב את הממשלה עדיין מחפשים בנרות את חכמי הכנסת ה-61, ובינתיים ממשיכה לשלוט ממשלת מעבר, ולפי התחזית של רבים גם בחירות חדשות לכנסת עלולות שלא להביא לשינוי ביחסי הכוחות בין שני הגושים והמצב ימשיך להיות כפי שהיה — מחזק את המחשבה, שיתכן שאין מנוס במציאות הפוליטית הקיימת מאימוץ הרעיון של בחירת ראש הממשלה ישירות על-ידי העם והסמכתו להרכיב ממשלה.

אימץ שיטה זו ישתרר את המדינה מהסחר-מכר של מפלגות קטנות, כאשר חבר כנסת יחיד או כמה חברי כנסת יחידים מחזיקים לפעמים בידם את המפתח לבחירת ראש הממשלה ולהרכיב ממשלתו. מציאות זו נותנת בידי מיעוט מבוטל זכויות מעל ומעבר לכוח האלקטורלי שקיבל ונגד רצון העם. היא טומנת בחובה את עובר הכלנתריום, תופעה שהיינו עדים לה בחודשים האחרונים ושהגיעה לשיא על-ידי סיעה חדשה מסוימת, שעברה בין שני הגושים וסחטה לעצמה יתרונות לא רק בכנסת הנוכחית אלא גם לבאות.

אדוני היושב-ראש, אסור להתעלם מן העובדה, שאימוץ השיטה שלפיה העם בוחר ישירות את ראש הממשלה יש בו משום הגברת כוחו של האיש ושל הזרוע המבצעת, על חשבון הזרוע המחוקקת.

יש לזכור, שבכל המדינות המושגות על פרלמנטרים דמוקרטי הפרלמנט בוחר את ראש הממשלה — פרט לארצות-הברית ולצרפת, שבהן קיים משטר נשיאותי ולנשיא יש סמכויות מרחיקות לכת.

קבלת ההצעות לבחירה ישירה של ראש הממשלה תביא למצב יחיד במינו, שאיננו קיים בשום מדינה, דבר המחייב עיון מעמיק כדי למנוע תופעות לוואי היכולות להוביל ליצירת שלטון של אדם המורס מעם והמטיל את רצונו על העם תוך התעלמות מבחרי העם.

בהצעות החוק שהוגשו אין סעיף המבטיח, שראש הממשלה הנבחר חייב לבחור מקרב חברי הכנסת את השרים בכלל, או לפחות את מרביתם. ללא הבטחת חובה זו קיימת סכנה, שנהיה עדים לממשלה טכנוקרטית הפועלת לפי רצון ראש הממשלה, ללא ביקורת פרלמנטרית, כי הצבעת אי-אמון בראש הממשלה מותנית ברוב מיוחס של שני-שלישים, ובחלק מן ההצעות — של 75% מכלל חברי הכנסת. חיוזק מעמדו של ראש הממשלה מחייב חיוזק מעמד הכנסת, כדי לשמור על האיזון בין שתי הזרועות.

אדוני היושב-ראש, נוכח העובדה שההצעות המוגשות הן חדשניות והן יוצאות דופן לעומת כלל המדינות בעולם, אני מציעה — אולי זה יעלה חיוך על השפתיים של חברי הכנסת — לכולל בהצעות, שממלא-מקום ראש הממשלה הנבחר יחד עם ראש הממשלה יהיה אשה, ועל-ידי כך להבטיח באופן משמעותי ולא רק סמלי את שוויון הנשים במדינה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):  
לא כך הוא אמר.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):  
כן הוא אמר, ובצורה מפורשת. אני גם שאלתי אותו אישית, וכך הוא אמר, ובצורה ברורה.

הנורה האדומה שנדלקה אצלי היא בשל החשש, שבצל המשבר הממשלתי הנוכחי ינצלו אנשים את החוק הזה כדי להיבחר בבחירות ישירות לראשות הממשלה. כיוון שאני רואה כאן באולם רק את אחד המציעים, אני פונה אליו ומציע, שבכל מקרה ייכנס החוק הזה לתקופת תקופה מסוימת אחרי קבלתו, שנה או שנה וחצי אחרי קבלתו. בין שתקום עכשיו ממשלה ובין שלא תקום, ובין שתהיינה בחירות בעוד שלושה חודשים או חצי שנה, אפילו יתקבל החוק, באווירה הנוכחית הוא לא צריך להיות בתוקף. תודה.

היור"מ יירושובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן: אם היא לא תהיה — לחברת הכנסת נאוה ארד.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התביעה לשינוי שיטת הבחירות לכנסת מלווה את הציבוריות הישראלית עוד מהשנים הראשונות לכינון הכנסת. היה זה ראש הממשלה הראשון, דוד בן-גוריון, שתבע ולחם לאימוץ השיטה של בחירות אזוריות.

אחת הסיבות העיקריות לתביעה לשינוי הזה נעוצה בעובדה, שכמעט לא היה מקרה שמפלגה אחת זכתה לרוב שיאפשר לה להקים ממשלה ללא הודקקות לתמיכתן של מפלגות נוספות כדי להקים קואליציה. ועוד נימוק היה בפי תומכי השיטה: להדק את הקשר הבלתי אמצעי שבין הנבחר לבין בוחריו.

בזמן האחרון, בעקבות המשברים שפקדו את ממשלת האחדות הלאומית, אף שההצעות של המציעים הונחו על שולחן הכנסת שנה ואף יותר לפני המשבר הנוכחי, ונוכח התיקו שנוצר בכנסת בין שני הגושים, חוסר התפקוד של הממשלה וגילוי ההסתאבות של הממשל, הלכה וגברה התביעה לשינוי לא רק של שיטת הבחירות לכנסת, אלא גם של שיטת הממשל.

תביעה זו התחזקה וקיבלה תנופה בציבור הרחב, ומצאה את ביטוייה בשביתות הרעב של אנשים שהודעו נוכח השפל המוסרי שהתלווה לחיים הפוליטיים, בעצרות המוניות שהתקיימו, בפטיציה של חצי מיליון תושבים שהוגשה לנשיא המדינה וביטאה את אכזבתם של התושבים מן המשטר הפרלמנטרי הקיים. הושמע גם ביטוי פוגע לגבי חברי הכנסת ונבחרים. נאמסם. וצדקו כאן חברי הכנסת שהגיבו על הביקורת החריפה שנמתחה על 120 חברי הכנסת בהכללה, כאשר רבים רבים מהם ידם לא שפכה, כפי שאומרים, את הדם.

המניעים לתגובה חריפה זו של הציבור נעוצים בהסתאבות שנגולה לעיני הציבור כציד עריקים, כאשר ניסו לפתות חברי כנסת לעבור מסיעה אחת לשנייה כדי להקים ממשלה של 61. תוך שהבטיחו לעריק עולם ומלואו, כל מה שרצה. תופעות אלה, שהשפילו את כבוד הכנסת והורידו את קרנו של הפרלמנטריות הדמוקרטית בישראל, הניעו חברי כנסת רבים, שגם נפשם סלדה מתופעות אלה, לחפש דרך לשינוי שיטת הממשל, להבטיח שלטון יציב יותר במדינה על-ידי בחירה ישירה של ראש הממשלה על-ידי העם.

כדי הדין. והיא מדאיגה מאוד, שלמעשה מערכת החוקים הובאה לקריאה ראשונה בלי שיתקיים עליה דיון רציני בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

שושנה ארכלי-אלמזוליני (המערך):  
איך יכול להיות דבר כזה?

נאוה ארד (המערך):

אני רוצה לומר למציעים, שאני מצטערת מאוד על כך. אומנם היו תקדימים, שעל-מנת לדחות חוקים קדימה העבירו אותם במהירות כשלב שבין הקריאה הטורומית לקריאה הראשונה, אך בנושא הזה חבל שעשו זאת, כי הצעות החוק האלה דנות בעניין רציני מאוד. הסכנה יכולה להיות, לפחות לגבי אלה מאתנו המעוניינים בחוקים האלה, שמה שיביאו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית יהיה גם תוצאה של העובדה, שלא דנו בנושא כרצינות בשלב שבין הקריאה הטורומית לקריאה הראשונה.

אמרו כאן חברי כנסת, ובהם המציעים, וזה נכון, שלמעשה מערכת החוקים האלה הוגשה לכנסת ללא כל קשר לאירועים הקשורים לתנועת המחאה.

אני גם לא מתפלאת על שהציעים אינם מלאים באנשי תנועת המחאה. הרי הם אמרו מראש שהכנסת נמאסה, שלא הכנסת צריכה לדון בנושאים האלה, שמי שצריכים לדון בנושאים האלה הם גורמים אחרים. לצערי הרב, גם בקרב חברי הכנסת היו כאלה שאמרו אף הם: לא הכנסת צריכה לדון בנושא הזה אלא נשיא המדינה; כלומר, אנחנו בעצמנו מחליטים שאנחנו ככנסת איננו הגורם שצריך לדון בנושא.

אני חושבת, שבסך הכול אנחנו דנים בנושא הזה על רקע מציאות שאי-אפשר להתעלם ממנה. אני חושבת שהתוצאה של תיקון, שנמשך כבר הרבה מאוד זמן, והעובדה שלא ראו הברל בין מפלגה אחת למפלגה שנייה, והעובדה, ולא יעזור — חבר הכנסת יצחק לוי איננו נוכח כאן כרגע, הוא פנה אלינו שלא לעסוק בתופעות שהיו לאחרונה, אני לא מדברת על חלק מהתופעות. אני מדברת בשם רבים מאוד, בייחוד צעירים, שבאים היום ואומרים: סליחה, יש היום ציבור, עם כל הכבוד לו, אנשים שהם אזרחים של מדינת ישראל, והם לא נוטלים חלק שווה בחובות ובזכויות של אזרחי מדינת ישראל והם מכתיבים לנו את אורחות החיים. לא רוצים לדבר על זה? — זו עובדה. אנחנו חיים במדינה שבה, כתוצאה ממצאות פוליטית מסוימת, יש ציבור, והוא לא גדול, ויש לי כל הכבוד אליו, שאנשיו אינם משרתים בצה"ל, ואין לו אותן חובות, והוא דורש זכויות והוא גם דורש להחליט מי יהיה ראש הממשלה, והוא גם לא מעוניין שהנושא הזה יהיה בסופו של דבר בידי העם. ואני כן מעוניינת שהנושא הזה יהיה בידי העם.

יש היום סכנה, הסכנה של הימים האחרונים, ולא רק של הימים האחרונים אלא של השנים האחרונות — שהתיקון הזה הביא למצב שבו יש סכנה לדמוקרטיה.

יש סכנה בחוק, אם לא ידעו לטפל בו נכון. ואני רוצה לספר לכם סיפור. כאשר חודשה כנסת המסורת, שגדניעים וגדניעיות באו לבתינו כדי להגיש לנו את תעודת חבר הכנסת או חברת הכנסת, היתה אצלי בבית משלחת כזאת. בשיחה רצינית יותר אתם הם אמרו לי: אנחנו בכלל לא כל כך בטוחים שזאת צריכה להיות השיטה. מה שמדינת ישראל צריכה היום זה איש חזק, שיעבור עם אנשים שהוא יבחר. ויש היום גם כאלה שחושבים, שהכנסת ככנסת היא דבר מיותר. כלומר, תנו למספר מצומצם של אנשים לנהל את העניינים; לא צריך את כל

היו"ר מ' וירשובסקי:

בתנאי שראש הממשלה לא תהיה אשה.

שושנה ארכלי-אלמזוליני (המערך):

אני מציעה, שאם המועמד לראש הממשלה יהיה גבר — ממלא-המקום יהיה אשה; ואם המועמד לראשות הממשלה יהיה אשה, יהיה ממלא-המקום גבר.

יש להצטער על שעדיין אין לנו אפשרויות לחייב בחוק, שגם בקרב חברי הכנסת יהיה אחוז מסוים של נשים. מאחר שמתכוונים לחוקק חוק כזה בנושא בחירת ראש הממשלה וממלא-מקומו — אני מעלה את ההצעה הזאת. אני רואה אותה כהחלטת כחיונית ביותר ובאה לבטא הלכה למעשה את שוויון הזכויות של הנשים במדינה דמוקרטית, שבה כולם מדברים על כך אבל למעשה הדבר הזה לא קיים. כושה היא למדינת ישראל כאשר אין בממשלה אפילו אשה אחת לרפואה.

אדוני היושב-ראש, קבלת ההצעות לשינוי שיטת הממשל, כפי שהוגשו על-ידי המציעים, יוצרת, לרעתי, סכך קונסטטוציוני נוכח העובדה שראש הממשלה ייבחר על-ידי העם כולו בו בזמן שנשיא המדינה, בעל התפקיד הרם ביותר, נבחר על-ידי הכנסת.

על-פי ההצעות שהוגשו, תבוטל גם סמכות הנשיא להטיל על אחד מחברי הכנסת, כמועמד, להרכיב את הממשלה. הרי עובדה זו תכרסם בסמכות הנשיא. בדיונים בוועדה, אני חושבת שחייבים לדאוג לכך שתמצא הדרך שלא להצר את סמכויות הנשיא אלא לחזק את מעמדו.

לבסוף, אינני מקבלת את ההצעה, שיש צורך שהנשיא ימנה ועדה שתמליץ על שינוי השיטה ותקבע איזו שיטה טובה יותר כדי לשנות את שיטת הממשל. עם כל הכבוד לנשיא המדינה, סמכות זו אינה נתונה לו. זה תפקידה הבלעדי וסמכותה של הכנסת, ואסור לה לוותר על סמכות זו.

אני תומכת עקרונית בהצעת החוק של בחירת ראש הממשלה על-ידי העם. ועל כן אני תומכת בהעברת ההצעות לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ומקווה שתיעשה שם עבודה יסודית, מעמיקה, אחראית, כדי שתוכל לגבש הצעה שתשנה אומנם את שיטת הממשל אך תשמור על מעמדה של הכנסת, תשמור על האזיון בין הזרועות השונות ותשמור גם על מעמדו של בית-המחוקקים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לך. חברת הכנסת נאוה ארד, בבקשה. אחריה — חבר הכנסת גרשון שפט, בהיעדרו — חבר הכנסת חיים רמון, ובהיעדרו — חבר הכנסת שמואל הלפרט.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, האם יש אפשרות להעביר את יתר הנגזרים למחר? כולם עייפים מאוד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אבחן את הדבר. אני חושב שהדיון הוא חשוב מאוד. אינני יודע אם אפשר להעבירו למחר. למחר יש סדר-יום מלא, ויום רביעי איננו יום מתאים לכך. אני מוכן לברר זאת עם היושב-ראש. הדיון נמשך.

נאוה ארד (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושבת שקורה כאן דבר לא כל כך משמח, שבנושא רציני כל כך, אולי מהרציניים ביותר שהכנסת מקיימת עליו דיון, אין נוכחות של חברי הכנסת ולא נוכחות של הממשלה. זאת על רקע העובדה ששמענו תוך

לכן צריכה להיות תשומת לב להערות ששמעיים, מפני שאם אנחנו עומדים לקיים את ההחלטה הזאת, חייבים לבוא ולומר חד וחלק: כאשר נקבל את ההחלטה — ההחלטה הזאת תקיים בבחירות הבאות. זה צריך להיות דבר ברור. לא כך דיברה, למשל, המפד"ל; לא כך דיבר נציג המפד"ל, אם הוא דיבר בשם המפד"ל.

אני רוצה לומר דבר נוסף, וגם את זה צריך לשקול; אינני יודעת איך, אבל אני רוצה להעלות את זה. ייתכן שתעמוד שאלה באיוז מידה, במצב שיהיה בעייתי, תהיינה בחירות חדשות או לא תהיינה בחירות חדשות. פה צריך לברוק; כי התחושה הכללית היא, שבסך הכול חברי כנסת אינם מעוניינים בבחירות. הם מעוניינים לדחות ככל שניתן את מועד הבחירות הבאות, מאחר שבבחירות הבאות הם יצטרפו להתמודד על מקומם בכנסת. בנושא הזה גם כן צריכה להיות תשומת לב, כי יש גם וריאציות שונות במערכת החוקים, ואם אנחנו אמינים, אנחנו צריכים גם להבטיח, שאם דברים לא פועלים — הולכים למערכת בחירות נוספת.

אם אומנם יוכנסו התיקונים כפי שהוצעו כאן, אני מקווה מאוד שעוד בכנסת הזאת אנחנו נביא את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני סומכת על המציעים שהם הקשיבו לדברים וייתנו תשומת לב מיוחדת להערות של מי שמתכוונים ברצינות לחמוך בחקיקה הזאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד. אני קורא לחבר הכנסת שמואל הלפרט, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם שוחט.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ד"ר אברהם דיסקין מהמחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית אומר, כי בשום מדינה בעולם לא נבחר ראש ממשלה בבחירות ישירות.

מיכאל בריזהר (המערך):

זה ד"ר דיסקין מהסקרים?

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):  
כן.

מיכאל בריזהר (המערך):

הוא הבטיח לנו הפרש של 19 מנדטים בינינו לבין הליכוד. אז אל תיתן לו כל כך הרבה קרדיט.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הוא נתן למערך 52 מנדטים.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

מוחר לי לצטט פרופסור מהאוניברסיטה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

מוחר לך. חברי הכנסת, אני מבקש שתאפשרו לחבר הכנסת הלפרט לדבר.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

במחקרו הוא מדגיש, כי אימוץ שיטת הבחירה הישירה של ראש הרשות המבצעת במדינות אסיה ודרום-אמריקה הסתיים בכישלון חרוץ. התברר כי השיטה לא פעלה כראוי וגרמה לאנרכיה שלטונית או לדיקטטורה. עובדה היא, שתהליך השיבה לדמוקרטיה במדינות דרום-אמריקה מלווה ברוב המדינות בויתור על בחירה ישירה של נשיא או של ראש הרשות המבצעת, ובמעבר לדגם של משטר פרלמנטרי. רק בארצות-הברית מתפקד הממשל הנשיאותי בהצלחה. מכל

הדיבורים האלה, לא צריך את כל התהליכים האלה. יש גם מגמה כזאת.

אנחנו באים היום ומדברים על בחירה ישירה של ראש הממשלה, ואנחנו אומרים את זה על רקע מסוים. חברים אמרו כאן: אין תקדימים בעולם. קודם כול, יש תקדימים. אבל זה גם לא מפחיד אותי. אנחנו מדברים היום על מדינה הנמצאת זמן רב מאוד בשיתוק בנושאים המדיניים, בנושאים של השלום, ובחוסר יכולת לקבל החלטה והכרעה. מוכרח להיות איזה מצב שבו יחזור האמון ויהיה מי שיקבל על עצמו אחריות. הוא צריך לזה את תמיכת חברי הכנסת.

לא אכנס לכל פרטי החוקים שהוצעו. יש כאן חוקים שאינני מסכימה כלל לניסוח שלהם. בין מציעי החוקים האלה יש גם מי שחושב, שהכנסת לא צריכה כלל להביע אי-אמון, ובונים איזו מערכת משונה מאוד. אני רוצה לומר לכל המציעים: בנושא האי-אמון מוכרח להיות חשיבה נוספת. חלק גדול מאתנו והיום כרעיון המרכזי של החקיקה הזאת ומרגיש במפורש שזה מה שהעם רוצה, לא משיח שקר ולא כניעה לכל אלה שאומרים לנו "נמאסתם", אלא שבאמת זה מה שהעם רוצה. אבל עם זאת אני קוראת למציעים לשוב ולשקול, האם בהצעה שלהם הם שקלו נכון את מעמדה של הכנסת, את נושא האי-אמון, את האפשרות של חברי הכנסת להשפיע גם בנושאים המרכזיים וגם בנושאים שלכאורה אינם מרכזיים.

אנחנו נמצאים כבר זמן רב מאוד בכנסת שאיכרה מיוקרתה, מאחר שהיתה קואליציה רחבה, ובחלק גדול של תפקודה היא בעצם אמרה "כן" לדברים שהיא לא הסכימה להם, תחת השוט של משמעת סיעתית. היה מרד פה, היה מרד שם, אבל בסך הכול ויתרנו על הרבה מאוד מהסמכויות שלנו. עם זאת, בכל זאת היו לנו כלים, ובכל זאת היה ויש לנו שוט נגד הממשלה.

אני פונה למציעים, מאחר שהם לא עסקו בנושא הזה ברצינות בין הקריאה הטרומית לבין הקריאה הראשונה. אני מתנגדת למה שאמר כאן חבר הכנסת יצחק לוי. אוי לנו אם אנחנו נחוקק את החוק הזה ונביא אותו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ואז נגיד: אבל לא נקיים אותו מייד, אלא ניתן אתהנחתא של שנה, שנה וחצי או שנתיים. אז החוק לא יהיה. מפני שאם אתה תקבל החלטה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, שאתה כעד בחירה ישירה של ראש הממשלה, ותדאג שתהיה הסכמה — זה אומר שהחוק נכנס לתוקפו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

בבחירות הבאות.

נאוה ארד (המערך):

אבל מה שאמר כאן חבר הכנסת יצחק לוי לא היה: בבחירות הבאות. ודעו לכם שיש חברי כנסת רבים שחושבים כך.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

את צודקת.

נאוה ארד (המערך):

חבר הכנסת רובינשטיין, אני רוצה להגיד מה התחושה שלי. בדיון בקריאה הראשונה הזאת יש גם איזה טקטיקות. כלומר, יש מי שיאמר לך: אני תומך בך בקריאה הראשונה מתוך תקווה שאתה לא תגיע לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; או אם תגיע לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, שיהיה לו תירוצ טוב לומר: בזה אנחנו לא יכולים לתמוך.

דיון היסטורי, כי אם תתקבל הצעת השינוי בשיטת הממשל בישראל, תיפתח הדרך אל שינוי מעמיק מאוד באורח חיינו, דרך שהיא רבת סיכונים ואולי יש בה גם תקווה. ואם יש תקווה, אולי היא גלומה בדרך הזאת. אבל אם תיפול ההצעה הזאת לא תסלח לנו ההיסטוריה ולא תסלח לנו האומה הזאת, שראתה את כל ההסתאבות של החודשים האחרונים, ותושלם פשיטת הרגל של השיטה שבה אנחנו חיים כיום.

אני שמעתי את דברי קודמי, ואני רוצה לומר לכם: מי שאינו יכול להבין שהשיטה הנוכחית פשטה את הרגל, נדמה לי שהוא איננו חי בתוכנו. אני זוכר איזו מודעה חסרת טעם שפורסמה אי פעם, כמערכת הבחירות כ"ז 1977, מודעה שהגה אותה חברי דהיום עזר ויצמן — אז הוא היה יושב-ראש מטה הבחירות של הליכוד. בעקבות תאונת מסוק שהתרסק הוא נתן מודעת בחירות, שמעליה הייתה הכותרת: "מה עוד צריך לקרות?" כשהכוונה מובנת: כל עוד מפלגת העבודה הנוראה הזאת בשלטון, תראו מה קורה לנו.

חיים קורפו (הליכוד):  
אתה טועה מאוד.

מיכאל בר-זהר (המערך):  
אני לא טועה כלל.

חיים קורפו (הליכוד):

זה לא היה בקשר לזה. הליכוד הציע מייד אחרי זה שלא לקיים מערכת תעמולה ופרסומים עד שיחלוף שבוע האסון.

מיכאל בר-זהר (המערך):

אבל כשאני רואה מה שקורה עכשיו, אני שואל את עצמי, חבר הכנסת הלפרט: מה עוד צריך לקרות? מה עוד אתה רוצה שיקרה? שכבר יתפסו חברי כנסת שמשלמים להם ביד טבין ותקילין, שנותנים להם כל מה שהם רוצים, שעורקים יום-יום מרשימה לרשימה, שמבזים אותנו בעיני עצמנו, בעיני העם ובעיני העולם? מה עוד צריך לקרות כדי שתבינו שהשיטה הזאת פשטה את הרגל?

מה קרה לנו, לעם הזה? עם צעיר, מנהיגות צעירה, מדינה צעירה, שנאחזת בציפורניה בשיטות שאבד עליהן כל, שמחשלות כל חלקה טובה שבתוכנו. רק לא לשנות, רק לא להזיז. רק מה שהיה הוא מה שיהיה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

מדוע בכל העולם טובה השיטה הזאת רק כאן לא?

אוריאל לין (הליכוד):

אנחנו לא דומים לכל העולם, אנחנו עם — — —

דוד ליבאי (המערך):  
עם לבדד ישכון.

מיכאל בר-זהר (המערך):

אני רוצה לומר לחברי הכנסת: אני דווקא הייתי תומך במהפך מעמיק הרבה יותר משינוי שיטת השלטון שלנו. הייתי הולך אפילו לשיטה האמריקנית, שאני חושב שהיום, במערב — אולי במזרח יש טובה יותר — היא השיטה הטובה ביותר. אבל אני יודע גם שלאותה שיטה אין שום סיכוי להתקבל כאן, כי אנחנו עם שמרן מאין כמוהו. משום כך אני אומר: בלי ברירה, הבה נשנה את השיטה לפחות במגזר מסוים, ששם הדבר ניתן לנו; הבה נשנה את שיטת בחירת ראש הממשלה. אני יודע שיש כאן הטלאה, אבל אילו אמרתי לך, חבר הכנסת הלפרט, קצת מדעוּתִי או מדעוּת אחרים על השינוי המקיף

מדינות אירופה, רק בצרפת קיימת בחירה ישירה של נשיא. אומנם גם מדינה אירופית נוספת, פינלנד, ניסתה לבחור נשיא בבחירות ישירות, אולם הדבר לא הצליח.

חברי הכנסת, הדברים שהבאתי בפניכם נאמרו בהתייחס למגמה שבהצעות החוק המונחות לפנינו, בעניין בחירה ישירה של ראש הממשלה. להערכתי, הפקדת סמכויות כה נרחבות בידי אדם אחד, לרבות בחירת כל המועמדים שיהיו כשרים, היא מוגזמת. דבר זה עלול לגרום לכך, שחלקים חשובים בציבור לא יהיו מיוצגים בזרוע המבצעת של הממשלה, שכן משקלן של הסיעות הקטנות יהיה קטן עוד יותר במסגרת זו, מה גם שראש הממשלה הנבחר כלל לא יצטרך להתחשב בהן כאשר ירכיב את ממשלתו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):  
בוה יש לך טעות.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אני סבור כי בחירה ישירה של ראש הממשלה היא הצעה אנטי-דמוקרטית, שמטרתה, בין היתר, לשלול מהמפלגות הקטנות, המייצגות מאות אלפי בוחרים, את ההשתתפות במינוי ראש הממשלה וצוות השרים.

מיכאל בר-זהר (המערך):

זו סחיטת המדינה, סחיטת קופת המדינה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

איזו סחיטה? מה אתה מדבר?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת בר-זהר, עוד מעט תוכל לבטא את דעותיך.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

בכל מקרה הוא יצטרך להציג קואליציה עם רוב, לכן הוא יצטרך מפלגות עם — — —

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין זו הפעם הראשונה שבכנסת נוצרת מעין הסכמה בין שתי המפלגות הגדולות, כשאליהן מצטרפים עוד כמה יפייפוש, במגמה לשלול ולהמעיט בכל האפשר את הייצוג של המפלגות הקטנות. הדבר זכור לכולנו מתקופת חוק באדר — עופר, העומד בתוקפו עד עצם היום הזה, ולפיו זוכות שתי המפלגות הגדולות בנתח גדול יותר מן הקולות לעומת הסיעות הקטנות כאשר מונים את עודפי הקולות לאחר הבחירות וגם בשקלול הסופי של התוצאות.

מדי פעם עולים שוב ושוב הקולות הללו, הבאים לידי ביטוי גם בהצעות החוק שלפנינו. אני רוצה להזהיר, כי אלו החושבים להיבנות על שלילת זכויות אחרים, גם אם מדובר במפלגות קטנות, לא על כך תהיה תפארתם.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת הלפרט. אני קורא לחבר הכנסת מיכאל בר-זהר, ואחריו — לחבר הכנסת עוזי ברעם.

מיכאל בר-זהר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מקובל הוא בדרך כלל, שכאשר דיון מתמשך אל שעות הלילה יש נטישה כללית של חברי הכנסת, הנמלטים מהבניין אל מחוזות נעימים יותר. אבל אני חושב שאנחנו עוסקים היום בדיון שאינו ככל הדיונים. אני חושב שלא אגוים אם אומר שזהו דיון היסטורי, דיון בעל משמעות עצומה, שחלק מאתנו כנראה איננו חש אותה. זהו

יותר קל להכניס שינוי בחוקי מדינת ישראל מאשר בחוקה האמריקנית. אם תהיה לנו בעיה, נשנה את החוק הזה, נתקן אותו. אני לא מפחד מזה, אני מפחד מאי-עשייה. אני מאמין בעשייה, גם של תיקונים. נשגה, נמער וניפול, פה תהיה בעיה ושם תהיה בעיה — אדרבה. אני מקווה שלא נודק למלחמה עקובה מדם כדי לתקן עוד ועוד את ספרי החוקים הללו.

אני יודע ששיטה לא פותרת הכול. ממשל ראוי מורכב גם משיטה וגם מאנשים. לעתים שיטה גרועה, שעומד בראשה אדם טוב וראוי, מצליחה יותר משיטה טובה עם איש גרוע. אבל לפחות את הנקודה הזאת של שיטה, של אמצעים, אותה אנו יכולים לתקן כך שהיא תהיה הטובה ביותר בתנאים הקיימים, כדי שגם אנשים פחות טובים יהיו מסוגלים ומצוידים כראוי לנהל את המדינה הזאת.

אני מכיר את כל השיטות שהועלו כאן על-ידי חברים אחרים. גם לי יש הצעות משלי. באווירה הקיימת היום, כל אחד גם שמח להצטרף לחבורה. אני מבין שלארבעת המציעים הצטרף עוד משהו, שגם כן הגיע לרעיון הזה. אני במבחן כל מי שמצטרף ומעלה הצעת חוק נוספת. כן ירבו.

יש כמה וכמה הבדלים בין הצעות החוק השונות. ברצוני להדגיש נקודה, שלדעתי היא חשובה מאוד — הממשלה, ומה קורה בהצבעת אי-אמון לממשלה הזאת. אומרים לי היום: מה, השתגעו? אפשר להקים ממשלת מומחים, וזה לא מקובל עלינו. אני מזכיר לכל החברים, שלפי החוק הקיים בישראל אפשר להקים ממשלת מומחים באותה מידה. שום דבר לא מפריע. אין שום הבדל.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לכן שריר יהיה שר — — —

מיכאל בריזר (המערך):

כן, בחור מומחה.

חיים רמון (המערך):

לא חשוב באיזו ממשלה — הוא שר. יש לו מקצוע.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

חיים רמון (המערך):

זה מה ששכנע אתכם לקחת אותו כשר.

מיכאל בריזר (המערך):

נקודה שנייה, מה יקרה אם הממשלה מופלת בהצבעת אי-אמון. חבר הכנסת רובינשטיין מציע אי-אמון קונסטרוקטיבי, כלומר בניית קואליציה חלופית, בעוד חבר הכנסת ליבאי מציע הליכה לבחירות במקרה הזה. אני תומך בנרסה של חבר הכנסת ליבאי, כי אני חושב שזה אחד ההיבטים החשובים ביותר בהצעת החוק. בעזרת חוק זה נוכל לומר לכל המפלגות שהיום מתעתעות בנו ומשחקות אתנו ומאיימות כל הזמן, שאם לא ננהג כך או אחרת הן יפילו את הממשלה — שהיה להן ברור, שהן לא ימצאו לעצמן מפלט בקואליציה חלופית, אלא יצטרכו ללכת לבחור ולהתמודד אתו. אז נראה את גבורתן ואת הנכונות הצינית הזאת: קודם תעשו כך, אחרת נעבור לצד השני.

אסכם במשפט אחד. מובן מאליי שחוק זה יודק להרבה מאוד בלמים ואיזונים, כפי שאנחנו מתרגמים את החוק האמריקני בנושא זה, כדי למנוע את הפגיעה במעמדה של הכנסת ואת הסיכון לאופיה המוקרטי של המדינה.

שצריך להיות, אתה בכלל היית נמלט מכאן כמי שרודפים אחריו ומפחידים אותו אנשים נוראים, רחמנא ליצלן.

משום כך אני אומר: מאחר שאנחנו חיים בתוך המסגרת הזאת, הבה ננסה לפרוץ קודם כול קרימה. ואני מבקש מכל חברי: הפסיקו כל הזמן להזהיר אותנו על הזהירות ועל תשומת הלב ועל שיקול הדעת ועל המחשבה המעמיקה שצריך להקדיש לעניין. לכל הרוחות, על מי מדובר כאן? מה זה פה, אנאלפביתים יושבים כאן ומציעים הצעות? אני רוצה לומר לכם, שלכנסת הזאת נשארו עוד כמה פיונות יפות, ואני גאה מאוד בפניה הזאת שהיושב-ראש שלה הוא חבר הכנסת אוריאל לין וחברים בה חבר הכנסת ליבאי וכמה חברים אחרים. נדמה לי שוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת היא ועדה מעולה. ראיתי אותה בעבודתה, ואינני משפטן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לזה אני מוכן בהחלט להצטרף.

מיכאל בריזר (המערך):

אני בטוח שתצטרף, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בהנהגתו של יושב-ראש הוועדה.

מיכאל בריזר (המערך):

אבל כל היום מזהירים אותנו ושולפים לנו מכל מיני עיתונים כל מיני מאמרים של כל מיני פרופסורים ודוקטורים, אשר לא שמענו עליהם דבר וחצי דבר בחיינו, או ששמענו עליהם שהם נכשלו בכל דבר אחר שהם עשו, והם כותבים מאמרים אדירים וארוכים ומסבירים לנו כמה השיטה היא לא טובה, ובכלל — "מה אתם, חברי הכנסת, מבינים?"

חיים קורפו (הליכוד):

ובין המומחים אין פרופסורים שנכשלו?

מיכאל בריזר (המערך):

ודאי שיש.

אני רוצה להגיד לכל אלה שמדברים אתי על תשומת הלב ושיקול הדעת והזמן שזה ייקח: בהזדמנות קודמת, אחד החברים העלה לדיון כמה זמן לקח לארצות-הברית לגבש את חוקתה. מגילת העצמאות האמריקנית גובשה ביומיים, וחוקת ארצות-הברית — בחודשיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לזה צריך להוסיף: ואיזו מלחמה עקובה מדם סבלה ארצות-הברית כדי להכניס שינוי גדול ויסודי בחוקה, והשאלה היא, באיזו מידה נכנתה חוקת ארצות-הברית על בסיס התרבות השלטת באותה מדינה ובמושבות שנים רבות. אני לא מנסה להמעיט ממה שאתה אמרת, אבל זה בוודאי לא יקרה במשך שבועיים.

מיכאל בריזר (המערך):

אני חוזר ב'. אם אתה רוצה, חבר הכנסת לנדאו, אני אחזור כי ואשתמש בדוגמה שהביא חבר הכנסת זיסמן, שהתנגד לשינוי שיטת הממשל. הוא אמר: תסתכלו מה קרה בהאיטי. אולי להאיטי נשורה את עצמנו? ריבון העולמים, על מה מדובר פה? זה לא עם מטומטם, מנהיגיו לא כל כך מפגרים, ואם הם חוקריו ושופטיו ועורכי-דינו לא כל כך מפגרים, ואם הם מסוגלים להשקיע את מאמציהם להביא לנו שיטה, למה שלא נשמע? למה שלא נהיה מוכנים להיפתח?

אני יודע שבשיטה יהיו פגמים. חבר הכנסת לנדאו, הרבה



חיים רמון (המערך):

אם יקבעו גיל 60, זאת תהיה קביעת תיאורטית ולא מעשית.

עוזי ברעם (המערך):

חיים, אני חושב שזה יהיה כאשר אתה תגיע לגיל 60, אבל אני מקווה שלא.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

בגיל 60 יהיה חבר הכנסת רמון חבר ממשלה ויתחיל את דרכו כשר זוטא ללא תיק.

מיכאל בריזר (המערך):

כסגן שר.

עוזי ברעם (המערך):

שמעתי את חברי חבר הכנסת בריזר, ואני רוצה לומר, שלפחות כוונתי מעל במה זו, כשאנחנו מדברים בקריאה ראשונה, היא באמת להעביר בחירה של ראש ממשלה באופן ישיר, ולא לבחור נשיא מדינה באופן מוסווה כראש ממשלה. אני מתנגד למשטר נשיאותי, כי אני רוצה עדיין לשמור גם על הסוכריות וגם על כוחה של הכנסת.

יותר מזה, אם מותר לי להעיר הערה בקריאה ראשונה, הייתי רוצה שהכנסת תהיה מעט יותר חזקה כלפי ראש הממשלה בהשוואה לחלק מהצעות החוק שלפנינו.

היום היו דיונים גם בסיעת המערך, ואפשר לומר, שכאשר אתה מדבר על תופעה אתה מתכוון לאיש. שאלו: מה יקרה אם שיטה כזאת, שיש בה ניצנים מאוד פופוליסטיים, גם תצמיח ראש ממשלה שיהיה המבשר הגדול של הפופוליזם בישראל? אני מכיר איש כזה, ואני לא רוצה לנקוב בשמו, אבל אני חושב, שהאיש הזה בשיטה הקיימת יכול לעבור בתוך מפלגתו ב-35%, להיות מועמד ולהיבחר, כאשר רוב העם לא נתן בו אמון. לפי ההצעה שמדברים עליה עכשיו, צריך ראש הממשלה המיועד להגיע לקואליציה כמעט כמו הקודמת, שתכלול קרוב ל-50% מכלל ציבור הבוחרים.

חיים קורפו (הליכוד):

חבר הכנסת ברעם, איך יוכל האיש להשיג 35% במפלגתו ולא ישיג אותם בחוץ?

עוזי ברעם (המערך):

לא, 35% במפלגתו — זה מראה שבמניפולציה פוליטית הוא הצליח להגיע ל-35%.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

עדיין יש הבדל בין מרכז הליכוד לבין הציבור הרחב.

חיים קורפו (הליכוד):

אזוי, השכל הישר במרכז הליכוד פעל יותר מאשר בציבור הרחב.

חיים רמון (המערך):

זה נכון, הציבור הרחב בחר בליכוד. אז למרכז הליכוד היה יותר שכל.

חיים קורפו (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, זה סימפוזיון שאינו שייך לדיון הזה.

עוזי ברעם (המערך):

חבר הכנסת קורפו, העובדה שמרכז הליכוד בחר ביצחק שמיר ולא באיש הזה מראה שגם מרכז הליכוד יודע מה זה הרע

משום כך העבודה העיקרית של ועדת החוקה, חוק ומשפט ושל מצעי החוק הזה תהיה בעקבות אישור החוק במליאת הכנסת, ואני מקווה שרוב חברי הבית אכן יצביעו בעדו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת עוזי ברעם, בבקשה. אחריו — חבר הכנסת חיים רמון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מתי מתכוון אדוני לסיים את הישיבה הערב?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני אחליט בתוך רבע השעה הקרובה.

עוזי ברעם (המערך):

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני לא יודע אם כבר הגיע היום ההיסטורי, אולי היום מתחילה התקופה ההיסטורית. היום ההיסטורי גיע כאשר נדע שלא רק החוק הזה אושר, אלא אושרו כמה חוקים היוצרים אותו שינוי שאנחנו מאמינים בו, שאנחנו בוחנים אותו בקפידה ובזהירות; שאנחנו לא נוהרים אחרי כל הפגנה פופוליסטית אלא בוחנים מה באמת דרוש למדינה.

נכון, יש דברים שהאמנו בהם גם בעבר, אבל אי-אפשר להתעלם מהחודשים האחרונים, שהיו חודשים שנתנו מוטיבציה גדולה לחלקים גדולים מהציבור ולחברי כנסת לחשוב פעם נוספת על מעמדה של הרשות המחוקקת, על מעמדה של הרשות המבצעת ועל סמכותו וכוחו עמידתו של ראש הממשלה.

העובדה שקמה בישראל, ולא לראשונה, תופעה של עריקת פוליטית, אבל אולי לראשונה היא גם קיבלה לגיטימציה כמעט מהמלכות, מורה על כך שדווקא במצב של תיקו עמדות בקרב הציבור בארץ, שיכול להיות מתמשך, דרושה הכרעה שתמנע את הדברים שאותות הזמן גרמו להם.

מעמדו של ראש הממשלה צריך להיות הרבה יותר חסין, הרבה פחות פגיע לכל שינוי, לכל איבה שאינה קשורה תמיד בתפקודו הישיר. אבל למי שמדבר על ההצעה הזאת כלכל כהצעה גואלת אני רוצה לומר, שבעיני היא חלק ממכלול — בחינה יסודית של שינוי שיטת הבחירות, כלומר, גם ייצוג ישיר וגם ייצוג אזורי; וחשוב לא פחות הוא חוק מפלגות, חוק שיקבע את אורח חיי המפלגות, שיקבע מהו חבר מפלגה, שיטיל סנקציה על מי שרוצה להיות חבר ביותר ממפלגה אחת, שיקבע את דרכי הבחירה בתוך מפלגה, שיקבע אם "פריימריס" זה דבר מחייב, מהי חביות במפלגה, ויקבע גם את תחומי האחריות של מפלגה.

רבותי המציעים, מיניתם ראש ממשלה שיכול להיות בן 30 או בן 40. חבר הכנסת ליבאי דיבר על גיל 30, וזה מלמד על אמון בדור הצעיר. חברי הכנסת אוריאל לין חשב כנראה שצריכים אדם בגיל 40, שאופיו יהיה מגובש יותר. שיהיה לו יותר ניסיון. נדמה לי שמבחינת אמירה קדימה, אנחנו יכולים בנושא הזה ללכת לקראת הדורות הצעירים יותר.

חיים רמון (המערך):

בין כך ובין כך זה תיאורטי. גם גיל 60 תיאורטי אצלנו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

גם בן 60 הוא צעיר.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

גיל 60 רק מתחיל את הקריירה.

שיבטאו את עמדתם. תארו לכם שהיננו מעלים, למשל, את אחוז החסימה ל-3% — 4%. מפלגות שלמות המייצגות ציבור אמיתי לא היו יכולות להיכנס לכנסת. התחיה, למשל, לא היתה מגיעה לכנסת. אני שולל את סיעת התחיה; אני שולל את דרכה, אבל אתם רוצים שהיא תהיה מחוץ לכנסת? שהיא תהיה ברחוב, שתהיה גרעין לפעילות אנטי-פרלמנטרית? במדינה שהבעיות שלה כל כך מסובכות, פרובלמטיות, ושבה דנים על חיים ומוות, ראוי להמשיך בשיטה שבה ניתן לכל אחד בציבור, בגבולות הסביר, להגיע לכנסת.

מה קרה? הרעיון הגדול של דמוקרטיה טהורה, יפה וצרופה השתכשך. אם נתמיד בו כלי שנשנה אותו, כולו ילך לאיבוד. לכן אנחנו צריכים לעשות ויתורים, ולדעתי, כל הרעיון של בחירה ישירה של ראש הממשלה נעוץ בדבר אחד: שיבוש מסוים של היחסיות. מה אנחנו אומרים? הבה נבחר ראש ממשלה, אבל במקום לפטר אותו, כפי שאנחנו יכולים לעשות היום, ב-61 מנדטים, נוכל לפטר אותו לפי הצעת חבר הכנסת ליכאי ב-70 מנדטים, ואחרים אומרים — ב-65.

אם כן, מה אנחנו עושים? אנחנו באים ואומרים: רבותי, בכנסת נמשיך פחות או יותר ברעיון הגדול — אם לא נשנה את אחוז החסימה ל-2% — שלציבור משמעותי מגיע ייצוג, בין שזה ציבור של 25,000 — 30,000 איש ובין שזה ציבור של 40,000 איש. בזה נמשיך, נאפשר את הייצוג הזה. אבל לצורך הקמת ממשלה, לצורך חופש הפעולה של ראש הממשלה, נבוא ונאמר: פה אנחנו משבשים את העניין הזה. ואם הציבור מצביע ישירות לראש הממשלה ובוחר בו, לא 50% מהעם ויכולו לפטר אותו, אלא 60% מהעם, כי רוב העם רצה באיש הזה באופן ישיר, הוא הביע את אמונו באופן ישיר. להערכת, הרוב המכריע יצביע בעד ראש הממשלה על-פי ההשקפות הפוליטיות שלו. הוא יצביע בעד המועמד הקרוב להשקפותיו במידה המקסימלית, וזה כל העניין.

אני פונה לאלה הרואים עצמם לשון מאזניים: ותרו על מעט מהכוח שיש בידיכם, ותרו מעט על יכולת התמרון שלכם, כי אם לא תוותרו מרצונכם, תוכו בעתיד מכה עוד יותר גדולה, וגם הרעיון של ייצוג יחסי ייפגע באופן קשה, כי אי אפשר להמשיך להתקיים בשיטה הזאת.

והא ראי, שפרט להולנד אין בעולם מדינה מערבית דמוקרטית עם שיטה יחסית כמו שלנו. זו גם תשובה לאלה שבאים וטוענים, שאין בעולם בחירה ישירה לראשות הממשלה. למה מותר לנו לדבוק בשיטה שהיא ייחודית לנו והיא לא כל כך מוצלחת, והיא נכשלה פה ושם — וזאת בלשון המעטה מופלגת — ואסור לנו לבדוק שיטה, שגם היא ייחודית במידה מסוימת בעולם, אבל היא מתקנת את העיוותים שלנו?

אתם יודעים למה אני טוען שהשיטה שלנו היא בעייתית מטבעה? כי גם בהולנד זה כך. בהולנד יש משבר ממשלתי פרמננטי, כמעט קבוע. זה המצב בהולנד. אבל מה? ההולנדים לא כל כך זקוקים לממשלה; להיפך, הם מסתדרים טוב יותר בלי ממשלה. הפקידות שלהם אינה צריכה ממשלה, התרבות הפוליטית שלהם אינה צריכה ממשלה. זו מדינה מהעשירות בעולם. יהיה משבר, לא יהיה משבר — אבל גם שם השיטה עצמה היא משבירת.

לכן אנחנו חייבים לנסות לשנות את השיטה הזאת, ולא עם רצח בעיניים של בעד ונגד. אני אומר את זה גם למחייבים וגם לשוללים, כי משני הצדדים יש אנשים עם אובססיה. אל תבטיחו לנו גן-עדן אם נשנה את השיטה, כי לא יהיה גן-עדן, והציבור עלול לשקוע במרה שחורה ולומר: הנה שינינו את

במיעוטו. הוא היה יכול לבחור מישהו גרוע יותר. לכן אני אומר שמהבחינה הזאת — ברכות כולנו שריות עליכם.

חיים קורפו (הליכוד):

אתה רוצה שאני אענה לך מה לא טוב כמה שבחר מרכז מפלגת העבודה?

עוזי ברעם (המערך):

מרכז המפלגה בחר מועמד, שלפי מיטב ההיגיון שלי היה אחד מראשי הממשלה הטובים ביותר שהיו למדינת ישראל מיום הקמתה. כאשר אני תוקף היום אותו אדם, שאני חושב שהוא אינו צריך לעמוד בראש מפלגת העבודה, נימוקי עמי. אבל אם אני סוקר את כל ראשי הממשלה שקמו לישראל מאז קמה המדינה, אולי הוא ראש הממשלה שיצא הכי פחות ניוזק מכולם: קח את בן-גוריון בערוב ימיו, את אשכול, את גולדה מאיר, את מנחם בגין, את יצחק רבין. דווקא מן הבחינה הזאת מרכז מפלגת העבודה לא צריך להתחרט על השנתיים שבהן היה שמעון פרס ראש הממשלה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

נתנו לו רק שנתיים.

חיים רמון (המערך):

העם לא מסכים עם מרכז מפלגת העבודה, אבל זה לא אומר שמרכז מפלגת העבודה לא בוחר טוב.

עוזי ברעם (המערך):

הערה אחרונה. יש פה נציגים של המפלגות היותר-קטנות. לא יכולה להיות כנסת שתתעלם מהמפלגות הקטנות, אבל אין שום ספק בכך שיש אינטרס לאומי להוריד את כוח המיקוח של המפלגות הקטנות בנושא של ראש הממשלה. גם לאחר שיש ראש ממשלה, אין שום ספק שהוא ירצה להגיע למודוס כלשהו, הרבה יותר גדול, עם מפלגות קטנות, אבל בלי שהן יכולות לאיים על עצם בחירתו ובלי שהן יכולות לערער על מי שהעם נתן בו אמן.

להערכת, אם נאשר היום או מחר את החוק הזה בקריאה ראשונה ונערוך גם בדיקה מדוקדקת של שיטת בחירות הולמת וגם נגיע לחוק מפלגות, נחלי ברפורמה, שאולי תוכל להעלות את מדינת ישראל על דרך המלך. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת ברעם. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון. בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לדעתי הנושא הזה הוא הרכה פחות דרמטי ממה שמנסים לתלות בו. מצד אחד, הוא לא יגרם לכל הנוזקים ולכל מה שרואי השחורות צופים שאכן יקרה לדמוקרטיה הישראלית, ומצד אחר הוא לא יביא את הישועה. הוא לא יפתור את בעיותינו. הוא לא יגרם לכך שאנחנו נצא מאפלה לאור גדול. כל מה שמציעים הוא תיקון מתבקש מהניסיון ההיסטורי המצטבר של השלטון במדינת ישראל, לא פחות ולא יותר.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
יפה ניסחת.

חיים רמון (המערך):

מה הבעיה שלנו? הבעיה שלנו פשוטה. יש לנו שיטה יחסית, שהיא, לדעתי, הכי דמוקרטית בעולם, שיטה נפלאה. 20,000 איש במדינה כמו שלנו ראוים באופן תיאורטי, אולי אפילו באופן מעשי, להיות מיוצגים בבית הזה על-ידי אנשים

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כמה נואמים עוד רשומים?

הי"ר מ' וירשובסקי:

רשומים עוד רבים מאוד. חברי הכנסת, אני רוצה לעשות מאמץ לסיים היום, אבל אם אני אראה שהדברים מתמשכים יתר על המידה, אני איאלץ לדחות זאת.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הכעיה היא באמת בעיה. מה ההיגיון בדחיית ההצבעה, מה יקרה אם גם הדיון יידחה?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):  
היושב-ראש אמר שאין מחר זמן.

הי"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רובינשטיין, ההחלטה היא בידי. הבהרתי את העניין עם יושב-ראש הכנסת. אשקול זאת לאור ההתקדמות. אני רוצה להתקדם. אני לא רוצה למשוך את העניין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

חבר הכנסת טובי יתחיל את דבריו. יש מספר לא מועט של חברי כנסת הרוצים להשתתף בדיון.

עדנה סולודר (המערך):  
אז למה הם לא פה?

הי"ר מ' וירשובסקי:

אני ער לכך.

ראובן ריבלין (הליכוד):

הם נמצאים בבניין, הם יגיעו. יש מספר רב של חברי כנסת הרוצים להשתתף ונמצאים בבניין, והם רוצים ביישוב דעת. למה לקיים את הדיון כעניין רציני כל כך כשעה שתיים-עשרה כלילה?

הי"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ריבלין, אני אחליט בתוך רבע שעה כיצד ננהג. בינתיים אני מבקש מחבר הכנסת תופיק טובי להתחיל בנאומו, ואחריו — חברת הכנסת עדנה סולודר, כי חבר הכנסת מירום ביקש לדחות את ההופעה שלו. בבקשה, חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו דנים בהצעות חוק המשנות מן היסוד את שיטת השלטון ואת המשטר הפרלמנטרי הקיים עד כה, ולמעשה גם אם מדובר בכחירה ישירה של מי שנקרא ראש ממשלה, מוקם בישראל על-פי הצעות חוק אלה משטר נשיאותי, כשראש הממשלה וממשלתו חדלים להיות אחראים בפני הכנסת, עם כל הסכנות של שלטון אישי.

לפי ההצעה, ייבחר ראש הממשלה בבחירות ארציות ישירות, והוא ירכיב ממשלה, כשאין לכנסת למעשה סמכות הפיקוח ויכולת הבעת אי-אמון, כשדי לראש הממשלה ב-20—30 חברי כנסת, בהתאם להצעות החוק השונות, כדי לבטל כל הצעת אי-אמון.

שינויים אנטי-דמוקרטיים אלה הופיעו כתרופה כביכול למשבר השלטון המתמשך ולתופעות השחיתות והכלנתורים שפשו בתקופה האחרונה וגיבוריהן היו כמה חברי כנסת. שהתנהגותם גרמה לזעם ולמחאה ציבורית מוכנת. אך לא שיטת הממשל היא מקור משבר השלטון. זה הסחת דעת ודמגוגיה. שורשי משבר השלטון והחברה נעוצים בכיבוש ובהעדר השלום. בצל הכיבוש, בגבור האיתותפאדה בשנתה

השיטה, הבטחתם לנו גן-עדן, ולא השתנה הרכה. השתנה, אבל לא הרכה. ומצד אחר, מה לא אומרים לנו: מי לא יכול לפה? אילו מנהיגים יעלו? הגרועים בעולם. לא זה יקרה ולא זה יקרה.

אני רוצה לומר משהו על רחשי לב הציבור. אני יודע שלהיות פופוליסט זו מידה מגונה, אבל התעלמות מוחלטת ממה שהציבור אומר לך, גם היא לא מעידה על עורף דמוקרטיה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

על עודף תבונה.

חיים רמון (המערך):

על עודף הבנה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

תבונה.

חיים רמון (המערך):

תבונה. אתה מסתובב בארץ ואתה נתקל כמעט בכל מקום, בכל פינה, באנשים טובים האומרים: תשנו את השיטה, זה נורא חשוב, זה יחזיר לנו אמון בפוליטיקה. והם לא מעטים, הם רבים, רבים מאוד.

חיים קורפו (הליכוד):

כאשר אתה שואל אותם למה, הם אומרים: לא יודעים, ימנה הנשיא.

חיים רמון (המערך):

קודם כול, רובם מדברים על אלמנט של בחירה אישית. הם דורשים את האלמנט הזה, והם מאמינים שהשיטה הזאת תשנה משהו. חבר הכנסת רובינשטיין וחבר הכנסת קורפו, אנא מכם.

אני אומר לכם שאנחנו, ככנסת, לא יכולים להמשיך להתעלם באופן מוחלט מהעניין הזה, כי תנועת המחאה הזאת, שהתארגנה עכשיו, מתעלת את המחאה הזאת לאפיקים אנטי-דמוקרטיים מובהקים. היא תצבור תנופה אם יהיה הבית הזה אטום באופן מוחלט לתביעה האמיתית לשינוי, ואז אותם אנשים טובים ילכו וינווטו למרי נגד השלטון הדמוקרטי. עלינו כאן להבין שחובה עלינו, גם אם איננו משוכנעים במאה אחוז שצריך לבצע שינוי, גם אם אנחנו משוכנעים שהשינוי אינו כדיוק התרופה המרכזית שחשנה את כל חיינו כאן — אנו חייבים ללכת בדרך השינוי, בזירות, לא בפזיזות, עם איוונים וכלמים, עם מחשבה, אבל חייבים להתקדם בדרך השינוי.

ההצבעה שלנו היום ככנסת — מחר, ליתר דיוק — בעד הצעות החוק היא הצבעה של קבלת דין הציבור גם לגבי מי שלא מאמין בזה, במידה מסוימת. יש בה משום היענות פרלמנטרית-פוליטית וגם תבונה, לדעתי, תבונה בלתי-רגילה של הכנסת, המכילה שאם אנחנו לא נשנה, ישנו את כולנו שיושבים כאן, ואז, תאמינו לי, הפחדים שיש פה מפני איזה פופוליסט זה או אחר יתוורו לעומת מה שיקרה.

לכן אני קורא לכולם: בואו נשנה ונצביע בקריאה ראשונה ונשקיע את כל המחשבה, ובהירות נביא בתוך זמן — חודש, חודשים, שלושה חודשים — שינוי של שיטת הממשל בישראל, ואז, אני מעריך, שנצליח להחזיר חלק גדול מהאמון של הציבור בפוליטיקה, בנו, והדבר הזה חשוב מאוד אם אנחנו רוצים להגשים את מה שאנחנו מאמינים בו בתחומים אחרים, כל אחד על-פי שיטתו.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני קורא לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת חגי מירום.

משמעותיות וסחטניות. על אלה אנחנו יכולים לחתת תשובות פשוטות יותר, לפני הנושא של שינוי שיטת הממשל ובחירה ישירה של ראש הממשלה.

הדברים האלה תלויים בנו. אנחנו רוצים ולא רוצים, יכולים ולא יכולים. אמנה רק מספר קטן של דוגמאות. אילו, למשל, העלינו באומץ את אחוז החסימה; מדברים על זה כבר שנים. מי מונע, לפחות מאתנו, מהליכוד ומהמערך, שתי המפלגות הגדולות, להעלות את אחוז החסימה? על-ידי כך תימנע התופעה של מפלגות בנות איש אחד או שניים, שאחר-כך כל אחד מאתנו קונה אותן לקואליציה ומנהיג את הנורמה החדשה של הכלנתריזם, שכבר הפכה מנהג נפוץ של סחר-מכר.

אנחנו רוצים, אבל אנחנו לא עושים. אנחנו יכולים ולא יכולים, מפני שכל אחד חושב מה יהיה בעתיד, בבחירות, כשהוא יודק לאותן מפלגות קטנות, לאותן סיעות קטנות, בשביל לחזק את הקואליציה שלו.

אנחנו מדברים על כלנתריזם. מי מפריע לנו עכשיו? מונחות הצעות חוק, ביניהן הצעת החוק של חבר הכנסת אוריאל לין, שאני הצטרפתי אליה, לעגן בחקיקה את מניעת האפשרות הזאת — שאדם שקיבל מנדט מהציבור לוקח אותו מנדט, יורק כפרצוף של הבוחרים שלו ועובר עם המנדט שנתנו לו, מנדט שניתן לו בהצבעה עבור אידיאולוגיה מסוימת, ועובר לאידיאולוגיה אחרת, ולאו דווקא משום שהוא שינה את האידיאולוגיה שלו.

זה לא כבר הכריז חבר הכנסת שריר: אני נשארתי בליכוד, אבל מסיבות אל"ף, ב"ת, גימ"ל, ד"ת, עברתי מבחינה ארגונית למקום אחר. אחר-כך הוא חזר למקום אחר, ועוד יחזור לעוד מקום אחר. זו רק דוגמה אחת, מי מפריע לנו לטפל בזה?

מי מפריע לנו להעביר את שינוי שיטת הבחירות אחר הרבה מאוד דיונים, שנים של דיונים, לשיטת בחירות אזורית, אבל משוקללת יותר, שאולי תבטיח יותר קשר של הבוחר עם הנבחרים שלו? מי מפריע לנו להביא סוף כל סוף — — —

חיים קורפו (הליכוד):

זה היה מצמצם את התופעות שדיכרת עליהן או מגדיל אותן?

עדנה סולודר (המערך):

אני מונה כאן שורה של דברים. אילו הקשבת לדברי, חבר הכנסת קורפו, היית שומע שאמרתי בראשיתם, שנדמה לי שהמחאה היא לא כל כך לשינוי שיטת הממשל אלא היא קודם כול מחאה על הנורמות שאנחנו נוהגים לפיהן. אני מודה, אותי מטרידות יותר הנורמות. גם אם תשונה שיטת הממשל, אם אנחנו לא נשנה את הנורמות שהנהגנו בכית הזה, הדברים לא ישתנו והמחאה תלך ותגדל. המחאה הזאת רוצה, בסופו של דבר, להביא לאיזה שינוי.

כאן מתחילה האמירה: נשנה את שיטת הממשל, אולי ממנה תבוא הישועה. אנחנו רוצים אדם חזק, שישליט את השלטון, וכן הלאה וכן הלאה.

לכן נדמה לי שצריך היה להתחיל לטפל בדברים שהם מורכבים פחות, שהם בידינו, שהתהליך שלהם קצר יותר, על-מנת להבriא את האווירה, קודם כול, ולהנהיג נורמות אחרות. אנחנו מדברים הרבה מאוד על אתיקה בפוליטיקה. נדמה לי שזה אחד הדברים שחסרים לנו, לכולנו, אין פה אחד

השלישית, גובר המשבר החברתי, מתרחבת האבטלה, נפסקת הצמיחה הכלכלית, מצטמצמים השירותים הסוציאליים ומתנוונת החברה הישראלית, דבר המצמיח שחיתות בקרב חוגי השלטון ומערער את יסודות החיים הפרלמנטריים הדמוקרטיים.

אנו מבינים את הוצע המוצדק של הציבור נגד אותם פוליטיקאים קטנים, הקובעים את עמדתם לגבי ממשלה זו או אחרת בהתאם לגובה התשלומים, השוחד וההבטחות, אבל לא בבחירה ישירה של ראש הממשלה ובכיסול סמכות הכנסת בנדון יתוקנו העיוותים שהחריפו דווקא עתה, עם הסתאבות חוגי השלטון והעמקת המשבר. בכך טמונות גם הסכנות של שלטון יחיד מול כנסת מרגגת מכל תוכן, ואלה המעדיפים את תנועת המחאה מול 120 חברי הכנסת משחקים לידי הכוחות האנטי-דמוקרטיים.

בחירת ראש הממשלה לפי השיטה הנשיאותית המוצעת תוריד מערך הכנסת ומהשפעתם של נבחריה, על כל גווניה. ילך ויקטן ערכו של בית-הנבחרים ויתמעט משקלם של נבחר הציבור בחיים הפוליטיים, לרעת אותם ציבור שהם מייצגים.

אם רוצים למנוע תופעות של כלנתריזם ולמנוע מחברי כנסת לעבור קווים, צריך לחת במקרים כאלה סמכות לסיעה להחליף את חבר הכנסת שסרח ולחזק את הייצוג המפלגתי הפוליטי בכנסת.

לכן אננו רואים מקום לתמוך בהצעות החוק המוצעות, אם כי אנו מבדילים ביניהן, בין הפחות-חמורה, כמו הצעתו של חבר הכנסת רובינשטיין, ובין זו שהיא יותר אנטי-דמוקרטית, כמו הצעתו של חבר הכנסת יואש צידון. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. אני קורא לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת עוזי לנדא.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, תחילה אני רוצה להעיר קודם איזה הערה פרוצדורלית. אני חושבת שהדיון הזה, כפי שאמר חבר הכנסת מיקי בר-זהר, הוא אולי אחד הדיונים ההיסטוריים, מפני שאנחנו מדברים בשינוי משמעותי מאוד של שיטת הממשל שלנו. רשימת הדוברים ארוכה כל כך, שמן הראוי היה להקדיש לכך ישיבה מלאה. אינני יודעת מה היתה הדחיפות הגדולה להביא היום את סקירת שר התקשורת, דחו הצעות רחופות בנושא משבר המים. אפשר היה להקדיש את כל הישיבה לנושא הזה, ואז היה אולי הדיון עצמו מכובד יותר. הוא רציני, הדברים שנשמעים כאן הם דברים רציניים מאוד.

תנועת המחאה שאנחנו עדים לה היא תנועת מחאה אמיתית מאוד. הדברים של רוב המשתתפים בתנועת המחאה הזאת באים, כפי שאומרים, מהבטן. עם זאת, נדמה לי שהמחאה הגדולה ביותר היא המחאה נגד הנורמות שאנחנו הפוליטיקאים, השרשנו בחיים הפוליטיים.

לכן, נדמה לי שהשינויים הראשונים שאנחנו צריכים לעשות הם שינויים שישנו מיסודן את הנורמות שהתרגלנו אליהן והגיעו לשיאן בחודשים האחרונים, עד כדי כך שהן כבר הפכו דבר שבשגרה כמעט.

אנחנו מתחילים היום בשינויים להצעה מהפכנית ומרחיקה-לכת ביותר. אנחנו מדברים על החוליים של הפוליטיקה, על תרופות לתיקן שכל כך מעסיק אותנו, ועל עליית מפלגות קטנות, אשר בגלל מספרן הקטן הופכות להיות

שהוא אשם ואחר שהוא צדיק. כולנו אשמים במה שהתרחש בחודשיים האחרונים. כל המפלגות אשמות באותה מידה.

**יואש צידון (צומת):**

זה לא נכון. למה כל המפלגות?

**עדנה סולודר (המערך):**

סליחה. שתי המפלגות הגדולות והגוש האמצעי, שהוא פחות גדול; הסיעות הגדולות שרוב חברי הכנסת משתייכים אליהן. לא קמה זעקה ולא קמה צעקה בתוך הסיעות, שאמרה "די"; רק בסוף.

**חיים קורפו (הליכוד):**

השאלה היא, האם הנורמות שדיברת עליהן היו נחלתן של מפלגות גדולות או קטנות?

**עדנה סולודר (המערך):**

אמרתי במפורש — מפלגות גדולות. לכן אמרתי שהעניין הוא בדינן. אמרתי: שתי המפלגות הגדולות והגוש הפחות-גדול שבאמצע.

**חיים קורפו (הליכוד):**

נתקן קודם את הנורמות. נאמר שלעולם לא יעבור חבר כנסת לסיעה אחרת.

**עדנה סולודר (המערך):**

חבר הכנסת קורפו, אתה כל הזמן מוכיח, לדאבוני, שאתה לא מקשיב לי, או שלא הצלחתי להעביר את דברי.

**היו"ר מ' וירשובסקי:**

אני יכול להעיד שזה מה שהיא אמרה.

**עדנה סולודר (המערך):**

זה מה שאני אומרת: כואו קודם כול נתקן את הנורמות. חלק מתיקון הנורמות ניתן גם לעגן בחקיקה. שהיא פחות מסובכת.

**חיים קורפו (הליכוד):**

אמרת: שינוי שיטת הבחירות.

**עדנה סולודר (המערך):**

מניתי שורה של דברים — — —

**ראובן ריבלין (הליכוד):**

את אישית מתחייבת מעל הדוכן שלא תיתני יד לנורמות כאלה?

**עדנה סולודר (המערך):**

אני אישית הכעתי את עמדותי.

**ראובן ריבלין (הליכוד):**

לא שמעתי שאמרת שלא תצביעי בעד ממשלת פרס אם יהיה חבר הכנסת שריר חבר בה.

**עדנה סולודר (המערך):**

חבר הכנסת ריבלין, היות שהדיון שבו הייתי אמורה לומר אם אצביע או לא אצביע צריך היה להתקיים ביום הצגת הממשלה, ואני נרשמתי לרשות הדיבור, לא יכולת לשמוע אותי. יש כאן מי שיוכל להעיד, שבמסיבה מצומצמת יותר, לא פעם אחת ולא פעמיים אמרתי את דעתי. גם לחברים ממפלגתך, שהייתי אתם יחד בחוץ-לארץ כאשר החלה ההילולה, אמרתי את דעתי בצורה הכי ברורה.

**ראובן ריבלין (הליכוד):**

את היית צריכה לומר: אין לך ממשלה.

**עדנה סולודר (המערך):**

מנין לך מה אמרתי?

**ראובן ריבלין (הליכוד):**

היית אומרת איך את מצביעה.

**עדנה סולודר (המערך):**

חבר הכנסת ריבלין, תאמין לי, אמרתי מה שאני חושבת בצורה הכי ברורה. אילו הגעתי גם לרשות דיבור, אילו הגענו בכלל לדיון, הייתי אומרת מה אני חושבת. בעיני המטרה אינה מקדשת את האמצעים. יש אילו קווים אדומים, שאני חושבת שאסור לנו לעבור אותם, מפני שאם נעבור אותם, תהיה פשיטת רגל של כל השיטה. ניקח, למשל, את יוזמת השלום. אי-אפשר לדגול ביוזמת השלום ולהגיד: יאנחנו פירקנו את הממשלה כיוון שלא הגענו ליוזמת השלום, ומצד שני לקנות חבר כנסת שהיה אחד החישוקאים ולהעביר אותו לצד השני, אשר פירק את הממשלה בגלל עצירת יוזמת השלום.

הגענו כאן לאבסורדים, כי אי-אפשר להגיד שאנחנו אומנם בעד שינוי שיטת הבחירות, אבל התחייבנו בהסכמים עם מפלגות שלא נשנה את שיטת הבחירות. יש גבול. אתה מוכרח. במה שאתה תומך, להילחם על עמדתך. כך אני תופסת את הדברים גם בפוליטיקה. זה אינו אומר שלפעמים אינך מוכרח לעשות אילו ויתורים שהם, אבל לויתורים ולסחר-מכר הזה יש גבול.

בנושא של בחירה ישירה לראש ממשלה: הנושא הזה הוא מורכב מאוד. יש לו יתרונות ויש לו חסרונות. אני רוצה בכמה מלים לומר דברים שנראים לי, וזו לא הרשימה כולה. אני גם לא רוצה להיכנס לפרטים של הצעות החוק, כי דומני שהיום אנחנו דנים יותר על רעיון, על שינוי של כיוון ושל דרך, כאשר לפירוט נצטרך להיכנס בשלב מאוחר יותר.

על כל פנים, בצד היתרונות של בחירה ישירה, יתרונות אלקטורליים של קשר ישיר יותר של הנבחר עם בוחריו, קיצור התקופה של מיקוח קואליציוני, אחריות ישירה של הנבחר כלפי הבוחרים, אולי יציבות על-ידי הימצאות של ראש ממשלה שנבחר בבחירה ישירה לתקופה ארוכה יותר, משוחרר מלחצים של מפלגות, גם של המפלגה שהוא שייך אליה — בצד היתרונות האלה יש גם חסרונות. השיטה הנשיאותית איננה ערובה לממשלה חזקה. היא גם עלולה ליצור קיטוב בין ראש הממשלה לבין המערכת הסמכותית הפרלמנטרית-הדמוקרטית. יש גם סכנה של עלייה של אישים קיצוניים, פופוליסטיים, כפי שצינו גם קודמי. קיים הנושא של אחריות הממשלה כלפי הכנסת והשפעת הכנסת על הקבינט, ובתוך כל זה ראש הממשלה, ואפשר להמשיך ולפרט עוד נושאים כהנה וכהנה, אבל איננו נכנסים לפירוט.

כבר אמרתי שאנינו חושבת שבחירה ישירה של ראש ממשלה תרפא את כל החוליים הפוליטיים שלנו.

לכן אני חושבת שאנחנו מסמנים איוו דרך, אבל דרך שחייבים לבחון אותה. איננו מקבלת את דבריו של חבר הכנסת מיכאל בר-זהר, שלא צריך לפחד, שצריך להעז, לעשות ניסיון. זהו ניסיון מהפכני מאוד. לכן אני חושבת שצריך לבחון אותו. בשבע עיניים, מכל כיוון אפשרי, לפני שאנחנו מחליטים לאשר אותו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה רבה.

**היו"ר מ' וירשובסקי:**

תודה. עכשיו אני קורא לחבר הכנסת עוזי לנדאו, בבקשה. אחרי דבריו אנאל את הישיבה, לפי בקשת רוב הנוכחים. אני רוצה גם לקבוע דבר נוסף. הנושא הוא חשוב מדי — — —

קריאה:

חבר הכנסת לנדאו רוצה לדבר על הצעת החוק הפרטית שלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אולי חבר הכנסת עוזי לנדאו יאמר את דבריו מהמקום.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מבקש להעלות את הצעת החוק שלי לדיון בקריאה טרומית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת לנדאו, אתה רוצה לדבר על הצעת החוק הפרטית שלך או לדבר על-החוק?

עוזי לנדאו (הליכוד):

על הצעת החוק הפרטית שלי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): האם הצעת החוק שלך מופיעה בסדר-היום?

עוזי לנדאו (הליכוד):

היא מופיעה בסדר-היום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

מתי תובא הצעת החוק הפרטית שלך, זאת יבקע היושב-ראש. אני אציע לו לעשות זאת בהקדם האפשרי. אני

### ט. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון), התש"ן — 1990\*

(הצעת חבר הכנסת ע' לנדאו)

מציע שהצעת החוק תעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מודיע שההצבעה בנושא הזה תתקיים כיום שבו תתקיים ההצבעה על הצעות החוק האחרות.

עדנה סולודר (המערך): מדוע?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני אנוס על-פי הדיבור, כיוון שהיושב-ראש הודיע שלא תהיינה היום שום הצבעות. מילאנו את האחריות שלנו כלפיך, חבר הכנסת עוזי לנדאו, אתה העלית את הצעת החוק הפרטית שלך. השר הסכים להעביר אותה לוועדה. ההצבעה תתקיים בכוא העת.

חברי הכנסת, צר לי על שאיננו ממשיכים את הדיון.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אבל הדיון בהצעת החוק שלי הסתיים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הדיון הסתיים.

חברי הכנסת, אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 23:01.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת עוזי לנדאו, עכשיו תעלה את הצעת החוק הפרטית שלך, מס' תקצ"ט: הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) — והמספר לא רשום. בבקשה, מהמקום.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מבקש להעלות את הצעת החוק הפרטית שלי לדיון טרומי ולהעבירה לוועדה.

אני רוצה להוסיף, שהיא כולה עוסקת באותו תחום שהיום נסוב עליו הדיון, על ארבע ההצעות הראשונות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני הייתי רוצה שההצבעה על הצעת החוק הזאת תתקיים יחד עם ההצבעה על הצעות החוק האחרות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אבל, כבוד היושב-ראש, ארבע ההצעות האחרות הובאו לקריאה ראשונה. ההצעה שלי היא בקריאה טרומית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני רוצה לשמוע את שר המשפטים.

שר המשפטים ד' מרידור:

מאחר שארבע הצעות החוק הקודמות הועברו לאחר הקריאה הטרומית בהסכמתי לוועדה, אני מבקע אותה הסכמה לגבי הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת עוזי לנדאו. אני